

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI

BİR ULUSLARARASI GÜVENLİK SORUNU OLARAK
BAŞARISIZ DEVLETLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
FERİT ERZENGİN

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ HAKAN KARAASLAN

Van-2021

KABUL VE ONAY SAYFASI

Ferit ERZENGİN tarafından hazırlanan “Bir Uluslararası Güvenlik Sorunu Olarak Başarısız Devletler” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.		
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hakan Karaaslan Devletler Hukuku, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum.		
Başkan: Doç. Dr. Tekin Avaner Kamu Yönetimi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum.		
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Erkan AVŞAR Siyasi Tarih, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum.		
Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı,Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı,Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı,Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı,Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Tez Savunma Tarihi:	13/01/2020	
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum. Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü		

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 13/01/2020

(İmza)

Ferit ERZENİN

Yüksek Lisans

Ferit ERZENGİN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ocak, 2021

BİR ULUSLARARASI GÜVENLİK SORUNU OLARAK

BAŞARISIZ DEVLETLER

ÖZET

Soğuk Savaş döneminde devlet merkezli ve askeri boyutu önceleyen bir güvenlik anlayışı hâkim olmuştur. Soğuk Savaş'ın bitimini takiben, güvenlik çalışmaları ve güvenlik kavramı önemli değişim ve dönüşüm süreçleri geçirmiştir. Yeni güvenlik yaklaşımı çerçevesinde hem güvenliği sağlanacak öznelerde artış olmuş hem de güvenlik tehditleri çeşitlenmiştir. Bu bağlamda, başarısız devletler olgusunun en önemli uluslararası güvenlik sorunlarından biri olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra Amerika Birleşik Devletleri ve Batı dünyası, başarısız devletleri en ciddi güvenlik tehditlerinden birisi olarak uluslararası kamuoyunun gündemine taşımışlardır. Uluslararası politikada yeni bir kavram olarak ortaya çıkan “başarısız devlet” olgusu üzerinde ortak bir tanımda birleşilememişse de, başarısız devletler “güvensizliğin” odak noktasına oturtulmuştur. Bu devletlerde yaşanan iç güvenlik sorunları ve istikrarsızlıklar dışa dönük etkileri olan güvenlik tehditleri olarak algılanmıştır. Başarısız devletlerde ortaya çıkan siyasi istikrarsızlıklar, sosyal ve ekonomik yetersizlikler, iç savaş ve çatışma, terörizm, ulusötesi suç örgütlerinin faaliyetleri, yoğun göç akınları ve insan hakları ihlalleri gibi sorunlar ve bu sorunların uluslararası güvenlik için tehdit teşkil ettiği düşüncesi, başarısız devletlerin araştırma konusu yapılmasının önemini artırmaktadır. Bu sorunlar aynı zamanda başarısız devletlerin kendileri ve vatandaşları için de çok ciddi güvenlik sorunları oluşturmaktadır. Bu güvenlik sorunları kolaylıkla komşu ülkelere yayılabilmektedir. Bu çerçevede başarısız devletlerin uluslararası güvenlik bakımından ele alınacağı akademik çalışmaların devlet yapılanmalarında yaşanabilecek sorunların kökenlerine daha kolay inme imkânı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu tezin temel amacı, çok farklı boyutlarla ele alınabilecek başarısız devletler olgusunu uluslararası güvenlik perspektifinden ele alıp değerlendirmektir. Bu kapsamda çalışma, başarısız devletlerin uluslararası güvenlik bakımından bir tehdit oluşturmasını; terörizm, göç, sınır güvenliği ve ulusötesi suç boyutları üzerinden analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Devlet, Başarısız Devletler, Güvenlik Çalışmaları, Uluslararası Güvenlik

Sayfa Sayısı: IX+90

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan Karaaslan

M.Sc.

Ferit ERZENİN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

January, 2021

FAILED STATES AS AN INTERNATIONAL SECURITY PROBLEM

ABSTRACT

During the Cold War, state-centric and military based security understanding prevailed. Following the end of the Cold War, security studies and the concept of security have undergone significant changes and transformation processes. Within the framework of new security approach, the number of security subjects increased and security threats diversified. In this context, the phenomenon of failed states has emerged as one of the most important international security problems. Especially after the September 11 attacks, the United States of America and the Western countries have brought the failed states into the agenda of international public opinion as one of the most serious security threats. Although there is no common definition on the phenomenon of the “failed states” which emerged as a new concept in international politics, failed states have been placed at the focus of insecurity. Domestic security problems and unstable situations in failed states have been perceived as security threats with external effects. Problems such as political instabilities, social and economic deficiencies, civil war and conflict, terrorism, the activities of transnational criminal organizations, massive migration flows and human rights violations in failed states and the belief that these problems pose a threat to international security have increased the importance of analyzing failed states. These problems also create very serious security problems for the failed states themselves and their citizens. These security problems can easily spread to neighboring countries. In this framework, it is thought that academic studies in which failed states will be studied in terms of international security will provide an opportunity to understand more easily the roots of the problems that may occur in state structures. The main objective of the thesis is to handle and evaluate the phenomenon of the failed states, which can be dealt with through many different dimensions, from the perspective of international security. Within this framework, the thesis analyzes failed states in terms of posing a threat to international security by four dimensions: terrorism, migration, border security and transnational crime.

Key Words: State, Failed States, Security Studies, International Security.

Quantity of Page: IX+90

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Hakan Karaaslan

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	VIII
ÖN SÖZ.....	ix
GİRİŞ	1
1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK KAVRAMI ve GÜVENLİK ÇALIŞMALARI.....	7
1.1. Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Anlayışı-Yaklaşımı	7
1.1.1. Kavram Olarak Güvenlik.....	8
1.1.2. Soğuk Savaş Döneminde Geleneksel Güvenlik Anlayışı	9
1.2. Geleneksel Döneme Yapılan Eleştiriler Sonucundaki Teoriler ve Yeni Güvenlik Algılamaları	14
1.2.1. Liberalizm ve Güvenlik Anlayışı	15
1.2.2. Kopenhag Okulu.....	17
1.2.3. Konstrüktivizm (İnşacılık)	20
1.3. Soğuk Savaş Sonrasında Güvenlik Kavramında ve Çalışmalarında Değişim: Yeni Güvenlik Anlayışı	21
2. DEVLET KAVRAMI ve BAŞARISIZ DEVLET OLGUSU: KAVRAMSAL ve TARİHSEL ANALİZ.....	26
2.1. Devletin Kökenine Dair Yaklaşımlar.....	26
2.2. Başarısız Devlet Olgusunun Uluslararası Kamuoyunun Gündemine Girmesi	30
2.3. Başarısız Devlet Olgusunun Ortaya Çıkış Süreci	33
2.4. Başarısız Devlet: Kavramsal Tartışma.....	35
2.4.1. Başarısız Devletlerin Genel Özellikleri	38
2.4.2. Başarısız Devletler ve Başarısızlığın Ölçütleri	40
2.4.3. Başarısız Devletler Endeksi ve Başarısızlığa Örnek Devletler	41
2.5. Başarısız Devlet Kavramına Eleştirel Yaklaşımlar.....	51
3. ULUSLARARASI GÜVENLİK AÇISINDAN BİR TEHDİT OLARAK BAŞARISIZ DEVLETLER.....	56
3.1. Devletin İstikrarsızlaştırılması: Terörizm	57

3.2. Yoğun Göçlerin Yeni Hedefi: Devlet	62
3.3. Bir Güvenlik Sorunu Olarak Sınır	66
3.4. Ulusötesi Organize Suçlar	68
SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA.....	74
EKLER.....	88
ÖZGEÇMİŞ	
ORİJİNALLİK RAPORU	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamaları

ABD

Amerika Birleşik Devletleri

SSCB

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

M.Ö.

Milattan Önce

M.S.

Milattan Sonra

BM

Birleşmiş Milletler

CIA

Amerika Dış İstihbarat Servisi

CRS

Ortak Raporlama Standardı

AB

Avrupa Birliği

IOM

Uluslararası Göç Örgütü

OPEC

Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü

ÖN SÖZ

“Bir Uluslararası Güvenlik Sorunu Olarak Başarısız Devletler” çalışması başarısız olarak nitelendirilen devletlerin dünya reel politiğinde meydana getirdiği güvenlik sorununu bir uluslararası güvenlik sorunu olarak ele alınmıştır. Amacımız bu devletlerin neden başarısız olduğunu ve başarısızlık kavramını devlet nezdinde nasıl tanımladığını açıklamaktır. Bunun yanında bu devletlerde yaşanan sorunların sivil halk üzerinde ne gibi etkiler yarattığını ve buna çözüm odaklı cevaplar bulmaktır. Aynı zamanda uluslararası arenada yüklendikleri fonksiyonları ve ortaya çıkardıkları sorunları bir uluslararası güvenlik sorunu olarak ele almaktır. Yapılan analiz; ABD araştırma kuruluşu Barış Fonu (The Fundfor Peace) tarafından devletlerin belli bir sıraya göre sıralandığı Başarısız/Kırılgan Devletler Endeksi’nden yararlanılarak yapılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında destek ve katkılarından dolayı tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hakan Karaaslan’a, tezin hazırlanmasında desteklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Erkan Avşar’a teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım aşamasından itibaren ve akademik sürecin her alanında desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam Doç. Dr. Tekin Avaner’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sürecinde yanımda olan aileme özellikle maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babam Yılmaz Erzengin’e, değerli annem Zezi Erzengin’e ve kıymetli nişanlım Ayşe Balıcan’a teşekkür ederim.

Ferit ERZENGIN

BİR ULUSLARARASI GÜVENLİK SORUNU OLARAK

BAŞARISIZ DEVLETLER

GİRİŞ

Dünya başta teknolojik, ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda olmak üzere sürekli bir değişim içerisinde. Devletlerin kalkınma ve refaha ulaşmasının temelinde zihinsel farklılaşma yatmaktadır. Böylece devlet sistemlerinde ya da yönetim biçimlerinde bugünden geleceğe bakışın kadenci olmaktan çok proaktif (eylemci) olmaya doğru yönelişi ile birlikte stratejik kurguya ayrılacak vaktin ehemmiyeti bu noktada artmaktadır. Dünya tarihine bakıldığında devletlerin kurulmaları, yıkılmaları, devlet sayısının değişimi sürekli farklılık göstermiştir ve egemen eşitliğine dayalı bir dünya düzeni oluşmuştur. 1648 Westfalya Barış Antlaşmaları ile kurulan devletlerin egemen eşitliğine dayalı uluslararası düzen sarsılmaya başlanmıştır. Bu tarihten itibaren uluslararası güç dengeleri radikal bir şekilde değişiklik göstermiş, iki kutuplu dünya düzeninden daha karmaşık bir yapıya evrilmiş, düzensizliğe geçiş meydana gelmiştir. Bu karmaşık yapı içerisinde yeni güçlü uluslararası aktörler ortaya çıkmış, serbest ticaret yaygınlaşmış ve ekonomi liberalleşmiştir. Bu dönemde bireylerin hakları öncelikli hale gelmiş, insan haklarına saygı göstermek Uluslararası Hukuk İlkesine dönüşmüştür. Aynı zamanda güvenlik riskleri de dönüşüm geçirmiş, silahlanmanın artmasıyla devletlerarası savaşların yerini daha çok küçük ölçekli fakat uluslararası aktörlerin müdahale ettiği devlet içi çatışmalar (iç savaşlar) almıştır (Batır, 2017: 82).

Sürekli gelişen teknolojik yapı, yeni ekonomik arayışlar, iletişimde sınırların ortadan kalkması ve bilgiye ulaşmada yaşanan kolaylıklar; globalleşen dünya da devlet sisteminde yeni bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Bu yapıda stratejik kurguyla teknolojisini, ekonomik yapısını ve iletişim ağını geliştiren devletler güçlü devletler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında çağın gerisinde kalan devletler özellikle yeni kavramlar adı altında kategorize edilmeye çalışılmıştır. Şu an üzerinde durulan yeni kavramlar; başarılı devletler ile birlikte bunun yanında

gelişimini tamamlayamamış devletler için “başarısız devlet”, “aksayan devlet”, “kırılğan devlet”, “çökmüş devlet” sıfatlarla tanımlanmaktadırlar. Bu kavramlar devletin genel kapasitesi, otoritesi, güvenlik, hukuksal durumu, kamusal hizmet konularındaki yeterlilikleri ve devletin sahip olduğu meşruiyeti üzerinden ortaya konmaktadır.

Şu an dünya düzleminde 1960’lardan itibaren sömürgeci kurtulup bağımsızlığını kazanan devletlerle birlikte devlet sayısında artış olmuştur. 1990lı yıllarda sömürgelerin bağımsızlık kazanmaları (Asya, Afrika ve Okyanusya’da, bulunan sömürgeler), Sovyetler Birliği ve Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin dağılması¹ ile birlikte devletlerin sayısı 191’e çıkmıştır (Rotberg, 2003’ten aktaran Batır, 2018: 82). Aynı zamanda 2002’de Endonezya’dan ayrılan Doğu Timor’un, 2006’da Karadağ’ın, 2008’de Sırbistan’dan ayrılan Kosova’nın ve 2011 yılında da Sudan’dan ayrılan Güney Sudan’ın bağımsızlığını kazanmasıyla devlet sayısı 195’e ulaşmıştır (Batır, 2018: 82). Bu yeni devletlerle birlikte devletlerin devlet olma yolunda devletsellik kriterlerini sağlayıp sağlamamalarına ve etkin bir güce sahip olup olmalarına göre yeni bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir.

Bu tartışma sonucunda çağın koşullarına ayak uyduran devletlerde etkin ve başarılı bir iktidar, bu başarılı iktidar veya iktidarların çalışmaları doğrultusunda toplumun refah seviyesi yükselmişse ve buna bağlı olarak insan hakları ihlalleri yoksa başarılı devletler olarak tanımlanabilir. Bu devletler de hızlı değişim global anlamda diğer devletleri de etkileyebilmektedir. Geçmişte güçlü bir devlet diğer bir devlette kök salmak için koloni birlikleri kurardı ya da piyade birliği kurardı (Machiavelli, 2010). Teknolojinin gelişim ile birlikte bu algı değişti. Yeni anlayış kendi ürettiğini ve ekonomik düşüncesini başka devletlere empoze etmek. Nitekim SSCB ve ABD arasında yaşanan Soğuk Savaş Dönemi bu durumun açık örneğidir. Aynı zamanda devletlerin yok olmaları, el değiştirmeleri tarih boyunca sık yaşanan bir durumu ancak “modern zamanın paylaşılmış sınırları içerisinde, 1928 de imzalanan Briand Kellog Paketi dışında, klasik anlamda sınır değişikliğine sık rastlanmamaktadır” (Güner, 2008: 1). Bu dönemlerde devletlerarasında

¹<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/590402> (Erişim tarihi, 20.12.2020)

uluslararası güvenlik için sorun teşkil edecek etkin çatışmalar meydana gelmemiştir. Ancak geline nokta devletler ihtiyaç duydukları hammadde için ve ürettikleri teknolojik ürünleri satmak, yeni pazarlar keşfetmek için başka devletlere yönelmişlerdir. 19. Yüzyılda ekonominin her alanına hükmeden devlet 20.Yüzyılda kabuk değiştiren devlet yerini çok uluslu şirketlere bırakmıştır. Dünya Bankasının yaptığı araştırmalar sonucuna göre dünya mal ve finans piyasalarının yaklaşık %90'nını 500 çok uluslu şirketin yönlendirdiği belirtilmektedir. “Bu şirketler, devletin işlev değiştirmesine neden olmakta ve çoğu zaman devletleri yönlendiren bir konumda bulunmaktadır” (Kiraz, 2012: 99).

Bu yapıdaki devletlerin hammadde bulmak adına yeni pazar arayışlarına yönelmesi özellikle kırılgan yapıdaki devletleri etkileyebilmektedir. Çünkü hammadde açısından zengin olan devletler bu devletlerin Pazar anlayışları için önemli yerler olmaktadır. Bu yönelme başarısız devletler için büyük bir sorununda başlangıcı olmaktadır. Başarısız devletlerden hammadde alarak bu hammaddeyi dönüştürüp tekrardan başarısız devletlere satması teknolojik olarak geri kalan bu devletlerin bağımlı olmasına neden olmaktadır. Özellikle devletin içinde bulunduğu iç savaş ve iktidarı elde tutma veya ele geçirme arzusu bu devletlere daha çok silah satılmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda bu devletlerde silahlı suç örgütleri ortaya çıkmaktadır. Silahlanma alanında iyi bir Pazar olmaktadırlar. Alınan ateşli silahlar suç çetelerinin eline geçerek uluslararası alanda tehlikeli bir sorun teşkil etmektedir. Bu silahlar ve bu silahlara ait donanımlar ya da üretim olanakları yer altı suç örgütlerin eline geçebilmektedir. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na göre 1993-2003 yılları arasında 1080 nükleer ve radyolojik materyalin illegal ticareti yapılmıştır (CRS Report, 2008).²

Bu çalışmada 1990lı yıllarda yeni bir kavram olarak ortaya çıkan başarısız devlet olgusu uluslararası güvenlik kapsamında geleneksel olmayan güvenlik tehditleri ile bağlantılı olarak kullanılmaya çalışılmıştır. “Helman ve Ratner bu olguyu başarısız devletlerin güvenlik etkilerine dikkati çekmek için ortaya atmışlardır” (Batır, 2017: 89). Başarısız devletler sahip oldukları nükleer, biyolojik ve kimyasal silahları muhafaza etmek konusunda yeterince güvenlik

²<https://fas.org/spp/crs/index.html> erişim tarihi (16.06.2020)

sağlayamamaktadır. Aynı zamanda bu silahların yayılması konusunda elverişli ortamlar sağlamaktadırlar.

Tezin temel amacı uluslararası güvenlik açısından sorun teşkil edecek devletleri detaylı bir analizden geçirmektir. Çalışmada aynı zamanda bu devletlerin sivil halk üzerinde yaratmış oldukları yıkımları ve insanlık trajedilerine odaklanmaktadır.

Çalışmanın temel amacı uluslararası güç dengelerinde sorun haline gelen başarısız devletlerin, güçlü devletlerin bu başarısız devletlerden nasıl etkilendiğini/yararlandığını açıklamaktır. Bu devletlerin neye göre, kime göre başarısız olduğunu ve başarısızlık olgusunu açıklamaktır. Bunun yanında bu devletlerde yaşanan sorunların sivil halk üzerinde ne gibi etkiler yarattığını ve buna çözüm odaklı cevaplar bulmaktır. Aynı zamanda bu devletlerin çağın gerisinde kalmamak için ne gibi politikalar geliştirdiklerini ve bu politikaların globalleşen dünya da nasıl bir etki yarattığını ya da yaratacağını anlatmaktır. Amacımız bu devletlerin neden başarısız olduğunu ve başarısızlık kavramını devlet nezdinde nasıl tanımladığını açıklamaktır. Aynı zamanda uluslararası arenada yüklendikleri fonksiyonları ve ortaya çıkardıkları sorunları bir uluslararası güvenlik sorunu olarak ele almaktır.

Çalışmanın önemi; Soğuk Savaş sonrası dönemde sorunların aktörü olarak gösterilen başarısız devletlerin yarattıkları kaosu gündemimize alarak sosyal bilimler alanında yeni bir bakış açısı ortaya çıkarmaktır. Bir uluslararası güvenlik sorunu olarak başarısız devletlerin ne gibi tehditler yarattığını ve uluslararası aktörlerin bu gibi devleri nasıl etkilediğini açıklayabilmektir. Aynı zamanda başarısız olmalarının tesadüf mü yoksa bir çeşit dış güçlerin müdahalesiyle mi gerçekleştiğini araştırmak ve yeni bir bakış açısı yaratarak farkındalık ortaya koymaktır.

Çalışmanın arka planında başarısız devletlerin ortak özellikleri olan kurumsal zayıflık, siyasi istikrarsızlık, dikta rejimlerin neden olduğu yıkımlar, güçlendirilmemiş demokrasi, ekonomik krizler, dış etkilere açık olma, sosyal ve siyasal bölünmeler, ulusal kimlik sorunu, anarşi ve devam eden meşruiyet krizi

olarak sayılabilir. Bunun yanında içişlerinde yaşamış oldukları sorunlar dolayısı ile değişik dış tehditlerle karşılaşmaktadırlar. Başarısız devletler diğer devletlerin ve grupların nüfuzuna ve müdahalesine açık olmaktadır. Güçlü devletler, başarısız devletlere müdahale edebilir ya da içişlerinde yaşamış oldukları çatışmada bir tarafı destekleyebilir.

Araştırma konusunun sorunsalı ise devletler üzerinde yapılan derin analizler ve devletin yüzyıllardan öte gelen tarihsel kökenin toplumlar açısından anlamının farklılık arz ettiğini ve geline nokta devlet güvenlik sorunu olarak tanımlanmasının başarısızlık sonucuna dayandırılmasındaki nedenleri araştırmaktır. Aynı zamanda başarısız olarak görülen devletlerin Uluslararası Güvenlik için sorun teşkil edip etmediğidir.

Bu çalışmanın metodolojisi; bu alanda çalışma yapan düşünürlerin/akademisyenlerin düşünceleri baz alınarak karşılıklı betimlemeye tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda vaka çalışması olarak başarısız devlet sorununu ele alıp karşılıklı açıklamalara dayandırılarak “nitel araştırma” yöntemi izlenmiştir. Aynı zamanda endeks verilerinden yararlanılarak “nicel araştırma” yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Ekoller çerçevesinde “güvenlik” kavramı detaylı bir analizden geçirilerek ve temel güvenlik yaklaşımları anlatılmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda güvenliği sağlayacak aktörlerin anlayışlarının genişlemesindeki nedenlere değinilecek, Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik kavramında ve çalışmalarında meydana gelen değişim; yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde ele alınacaktır. Buradaki amaç güvenlik kavramını kavramsal çerçevede ele alarak, güvenliğin devlet için neden önemli bir konu olduğunu aktarmaktır.

İkinci bölümünde öncelikle devlet kavramının kökenine dair yaklaşımlar anlatılacak sonrasında başarısız devlet olgusunun uluslararası kamuoyunun gündemine girilmesindeki nedenlere değinilecek aynı zamanda Başarısız Başarısız Devletler Endeksi baz alınarak başarısız devletlerin genel özellikleri ile ilgili bilgi verilmeye çalışılacaktır. Başarısız Devletler Endeksinde başarısız görülen devletler

örnek alınıp konunun ana çerçevesi oluşturulacaktır. Son olarak Başarısız devlet kavramına yapılan eleştirilere değinilecektir.

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK KAVRAMI ve GÜVENLİK ÇALIŞMALARI

Devletler yeryüzündeki kaynaklara sahip olma mücadelesi sebebiyle insanlık tarihinin en yıkıcı savaşları olan I. Dünya ve II. Dünya Savaşları ile karşı karşıya kalmıştır. “Söz konusu savaşların neticesinde ortaya çıkan sosyo-ekonomik tahribatları onarmak ve daha da güçlendirmek için izlenen strateji ve politikalar çerçevesinde güvenlik kavramı da değişmişti” (Bakan ve Şahin, 2018: 138).

Devletlerin güvenlik üzerinde farklı yaklaşımlarının olması ortak bir güvenlik tanımlamasının yapılamamasına neden olmaktadır. “Bu yaklaşımların bazı kısımları içeriğe yönelik iken, diğer kısımları ise analiz yöntemine ilişkindir. Bu yaklaşımlardan bazıları birbirini tamamlar nitelikteyken, bazıları da birbirine alternatif olarak geliştirilmişlerdir” (Dedeoğlu, 2003’ten aktaran Güner, 2008: 7). Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra devletin güvenliği veya güvensizliği konusundaki çalışmalar ve metotlar artmıştır.

Bu bölümde Uluslararası İlişkilerdeki Soğuk Savaş dönemine değinilecek sonrasında Soğuk Savaş sonrasındaki güvenlikteki değişim ve dönüşüm çalışmalarına değinilecektir.

1.1. Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Anlayışı-Yaklaşımı

Soğuk Savaş dönemi 2. Dünya Savaş’ının bitişi ile birlikte SSCB-ABD arasında silahlı çatışma yaşanmadan 1945 yılında başlayıp 1990lı yıllarda biten bloklaşma dönemini kapsamaktadır. Soğuk Savaş döneminde süper güçler etkindir. Olaylar daha çok doğu batı blokları arasındaki karşılıklı güç mücadelesine dayanmaktadır. Bu dönemle birlikte “nükleer silahların uluslararası politikayı yönlendirmeye başlamasıyla birlikte nükleer savaş, silahların kontrolü ve sınırlı savaş gibi konular gündeme girmiştir” (Bakan, 2007: 38).

Soğuk Savaş döneminde süper güç olarak ifade edilen devletler ABD, SSCB, Çin ve AB. Bu devletler dışında 3. Dünya ülkeleri için gelişmekte olan devletler veya az gelişmiş devletler kavramları ön plana çıkmıştır. Başarısız devletler kavramı Soğuk Savaş döneminden sonra kullanılacaktır. Bu dönemden önce idealizmin

felsefi temelini teşkil ettiği Milletler Cemiyetinin II. Dünya Savaşının çıkışına engel olamaması bu doğrultuda yeni güvenlik arayışlarına neden olmuştur.

1.1.1. Kavram Olarak Güvenlik

“Baldwin’e göre güvenlik kavramını anlama güvenliğin koşullarının belirlenmesinden farklı entelektüel bir tecrübedir” (Güner, 2008: 4). Güvenlik kavramı günün koşullarına göre yeni tehditlere göre tanımlanan bir kavram halini almıştır. Tarih boyunca sürekli tartışılmış ve yeni misyonlar yüklenmiştir.

Güvenlik sözlük anlamı; toplumda, ülke içinde güvenliği sağlayan örgüt, polis ya da toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmeleri, güven içinde hayat sürmeleri durumu olarak tanımlanmaktadır.³ Aynı zamanda dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı önlem alma ya da buna yönelik politika belirleme olarak tanımlanabilir. “Etimolojik olarak güvenlik pozitif rahatlıktan negatife giden bir ivmeyi sembolize eder” (Birdişli ve Başurgan, 2017: 60) Latince “secura” (se+cura) yani “kaygıdan uzak olmak” anlamlarında kullanılmaktadır (McSwyene, 1999’dan aktaran Birdişli ve Başurgan, 2017: 60). “Güvenlik olgusu kavramsal olarak Helenistik dönemdeki “ataraksia” kelimesine dayandırılmaktadır ve sonraları Roma döneminde, günümüzde de kullanılan manasıyla, “securita” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Latince “se” olmaksızın manasını karşılarken , “cura” ifadesi endişe manasını karşılamaktadır.”⁴ Ayrıca bir tehlikeye yönelik tedbir alma ve savunma algısı üzerine kullanılan güvenlik kavramı, coğrafi bölgelerin stratejik önemine göre bölge güvenliği, toplumun, devletin, uluslararası ve diğer grupların ve dolayısıyla bireyin güvenliği gibi birbirini etkileyen unsurları içermektedir” (Dedeoğlu, 2008’den aktaran, Bakan ve Şahin, 2018: 136).

Güvenlik her ne kadar somut bir olgu olmasa da teoride kullanımı somut bir olgu algısı yaratır. Güvenlik bir devlet için vazgeçilmez bir kavramdır, devletin en birinci önceliği konumundadır. Güvenliğin devlet için birinci öncelik olması güvenliğin neden bu kadar önemli olduğu ya da “devlet neden korkar” sorusu ile

³<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi:02.07.2020)

⁴<https://siyasalhayvan.com/soguk-savas-sonrasi-guvenlik-kavraminin-donusumu/> (Erişim tarihi:16.09.2020)

karşı karşıya kalınmaktadır. Bu soruya verilecek cevap; “Devlet her şeyden önce kendi iktidarına ve varlığına yönelik temel tehditlerden korkmaktadır. Bir devletin ölümü iki şekilde olur: başka devletlerin onu zapt etmesiyle veya kendi tebaasının onu devirmesiyle; kısaca ya savaşıyla ya da devrimle” (N. Rothbard, 2006). Devlet kendi varlığını devam ettirmek için birçok argümana ihtiyaç duyar. Bu argümanlardan biri de savaştır. Devletin savaş için kolluk güçlerini kurarak iç ve dış tehditlere hazır olması gerekmektedir. Aynı zamanda tebaasını her türlü zorbalığa/savaşa karşı korumak zorundadır. Devletler ya da otoriteyi elinde bulunduran hükümetler; kendi toplumunun güvenliğini sağlamak durumundadır. Eğer bir devlet kendi vatandaşını korumakta acizse o devlet başarısız devlet olarak nitelendirilebilir.

Güvenlik kavramı için günün koşullarına göre yeni tanımlamalar yapılmış ve yeni kavramlar çerçevesinde anlamsal olarak genişletilmiştir. Güvenlik anlayışları beraberinde yeni tartışmaları da getirmiştir. Bu bağlamda güvenlik kavramı günümüze farklı teorilerden türetilerek geliştirilmiş, güvenlikle ilgili görüşler, beklentiler, politikalar, inançlar ve tavırlar dünya siyasetinin işleyişi ile ilgili parçalar barındırmak zorunda kalmıştır (Dağı, 2007’den aktaran Güner, 2008: 7).

Bu bağlamda Soğuk Savaş dönemi geleneksel güvenlik yaklaşımı ve yaklaşıma yapılan eleştiriler sonucunda 1960’larda ortaya çıkan Soğuk Savaş sonrasındaki güvenlik teorileri ayrımına gidilecektir.

1.1.2. Soğuk Savaş Döneminde Geleneksel Güvenlik Anlayışı

Soğuk Savaş dönemi geleneksel güvenlik anlayışı ağırlıklı olarak Realizm ve neo-realizm teorilerine dayanmaktadır. “Ontolojik çerçevesini realist ve neo-realist kuramın çizdiği geleneksel güvenlik paradigması; realist tezlerin temel argümanlarını yansıtabilecek şekilde devlet merkezli, ulusal güvenlik endeksli, güç özellikle de askeri güç eksenli homojen bir öze sahiptir” (Sandıklı ve Emekliler, 2011: 22).

I. Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen sorunların giderilmesi ve yeniden inşası amacıyla güvenlik sorunlarının uluslararası arenada barışçıl yolla çözülmesini savunan Liberalizmle şekillenen İdealizm, İdealizmin felsefi temelini oluşturduğu Milletler Cemiyeti’nin II. Dünya Savaşı’nın çıkışına engel olamaması,

bu doğrultuda yeni güvenlik arayışlarına neden olmuştur. II. Dünya Savaş'ının çıkmasıyla beraber eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır (Bakan ve Şahin, 2018: 139). Bu doğrultuda realizmin öne sürdüğü tezler güç kazanmıştır.

Realizm beş temel tez etrafında şekillenmektedir (Güner, 2008: 8). Güvenlik anlayışı bu beş temel teze dayandırılır. Bunlar; devlet, anarşi (belirsizlik durumu), diğer devletlerin güçlerinin sınırı, devletlerin çıkarlarını maksimize etme durumu ve savaş olgusudur (Dağı, 2007: 126).

Realizm düşüncesinin temel varsayımı devlet odaklı bir güvenlik anlayışıdır. Devlet odaklı bir güvenlik anlayışı realist okul tarafından yaygınlaştırılıp bütün çözümlemelerin odak noktasına oturtulmuştur.⁵ Ancak bu konu hem kavramsal hem siyasal sorunları beraberinde getirmiştir. Kavramsal sorun olarak devletin hem nesne hem de özne olarak algılanmasıdır. Kuramsal siyasal sonucu ise güvenliğin sadece askeri olarak algılanması, devletin askeri bürokrasiye yakın olmasına neden olmaktadır. Bu durum diğer kuramcılar tarafından eleştirilmiştir. Onlara göre sadece devletin güvenliğinin ön plana çıkarılması güvenliğin insani boyutunun arka planda bırakılmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bürokrasinin askeri yapılanmaya yakın olduğu düşüncesi ön plana çıkmaktadır.⁶

Güç ve denge realistler için önemlidir. Bu nedenle devletler güvenliğini, kendi gücünü iyi dizayn etmiş bir devlet ile sağlarlar. Machiavelli'ye göre, devletin varlığını koruyabilmesi, sürdürebilmesi ile “güç” olgusu arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur (Lerner, 1950'den aktaran Bakan ve Şahin: 2018, 140). Devletler kendileri kadar güçlü devletleri potansiyel tehdit olarak algılayarak kendilerinden daha güçsüz devletlerle iyi anlaşabilmektedir. Bu güvensizlik ortamında devletler “güvenlik ikilemi” yaşarlar ve kendi güvenliklerini sağlamak için güç dengesi peşinde olurlar.

Güvenlik ikilemi; uluslararası ilişkiler literatürüne John H. Herz'in yazdığı Politik Realizm ve Politik İdealizm kitaplarıyla girmiştir.⁷ En temel tanımıyla güvenlik ikilemi, bir devletin başka bir devletten tehdit algılayıp silahlanması

⁵<https://trguvenlikportali.com/> (Erişim tarihi: 12.11.2020)

⁶<https://trguvenlikportali.com/> (Erişim tarihi: 16.11.2020)

⁷<http://www.tuicakademi.org/guvenlik-ikilemi/> (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

durumunda bundan tehdit algılayan devletin de aynı şekilde silahlanma durumunu ifade etmektedir. Bu durumda her iki devlet de birbirine karşı silahlanmış, bu sonuç her iki devlet için de hem ekonomik hem de askerî bakımdan büyük bir soruna neden olmuştur. Üstelik silahlanma, algılanan tehdidi yok etmemiş, aksine tehdit algılanan devletin de silahlanmasına neden olmuştur. Bu yaratılan yeni durum uluslararası ilişkiler terminolojisinde “güvenlik ikilemi” (security dilemma) olarak anılmaktadır. “Bu bağlamda neo-realizmin güvenlik ikilemi kavramı, Soğuk Savaş konjonktüründe devletlerin nükleer ve konvansiyonel silahlanma pratiğini özetleyen bir model olarak literatürdeki yerini almıştır” (Sandıklı ve Emekliler, 2011: 24). Güçler dengesi ise Hans Morgenthau (1970:173) açıklamasıyla; “iki mevcut durumu korumak ya da yıkmak amacı ile devletlerin giriştikleri güç mücadelesine verilen addır”. Soğuk Savaş döneminde devletlerin sahip olduğu nükleer silah vs. gibi varlıklarla güçlerini göstererek ve/veya gücü elde edebilmek için yaptıkları mücadeleler örnek gösterilebilir. Aynı zamanda devletlerin ellerinde bulundurdukları “güç”e göre uluslararası arenada hiyerarşik bir denge söz konusu olmaktadır (Çaman, 2007’den aktaran Bakan ve Şahin, 2018: 140). Devletler uluslararası arenadaki yerlerini korumak ya da güçlendirmek amaçlı sürekli dengeleme politikası peşinde olurlar. Eğer başarısız olunursa sonuç savaştır. Savaşın önüne geçilmek amacıyla realist yaklaşımın hâkim olduğu Soğuk Savaş Döneminin güvenlik arayış ve anlayışına güvenliği tesis etmek maksadıyla Karl W. Deutsch tarafından “güvenlik topluluğu” kavramı kullanılmıştır. Temel hedefi kaotik ve çatışmacı uluslararası sistemi; sınırı aşan iletişim ve hareketlilik yoluyla şekillendirmektir (Deutsch,1957’den aktaran Çelikpala: 2019). Bunun da toplumsal ilişkilerin zamanla karşılıklı bağımlılık ile yeniden kurulması yoluyla yapılabileceğini varsaymaktadır. Eğer halklar ortak topluluk duygusunu çeşitli iletişimsel faaliyetlerle geliştirirse ve ortak bir ‘biz’ kurgusu etrafında toplanırsa, zamanla aralarında empati ve bağlılık kurulacak ve bu da davranışları birbiriyle uyumlu topluluklar doğuracaktır (Çelikpala, 2019: 1). Bu yönüyle kavram bir güvenlik ve barış projesi olarak karşılıklı haberleşme ve iletişim sonucu önce kolektif kimlik potansiyelini geliştirecek, sonra şiddet araçlarının yerine siyasal, sosyal ve kurumsal araçları getirerek pozitif algılar üretebilecektir. “Bu şekilde ortaya çıkacak topluluklar, güvenlik hedefini askeri üstünlük, rekabet ve yıkıcı sert silahlı yöntemler ile değil, toplumlararası

haberleşme ve iletişim üzerinden gelişecek yapıcı ilişkilerin sorunları çözmesi yoluyla sağlayacaktır” (Deutsch,1957’den aktaran Çelikpala: 2019).

Morgenthau’ya göre uluslararası düzen anarşik bir yapıdadır. “Geleneksel güvenlik anlayışı savaş ve barışa endeksli ve bu doğrultuda güçler dengesini esas alan bir anlayıştır” (Güner, 2008:9). Hans Morgenthau, Thomas Hobbes, Reinhold Niebuhr gibi klasik gerçekçiler bencilliği ve güç politikalarını insan doğasında değerlendirmişlerdir, öte yandan yapısal gerçekçiler veya yeni-gerçekçiler anarşiyi vurgularlar; insan doğası gereği anarşik durumdadır derler. Man, the State and War adlı kitabında Waltz; anarşiyi savaşın mümkün olması için bir şart ya da “izin verici” (permissive) nedeni olarak görmekte ve “savaşlar çıkar çünkü onları önleyecek hiçbir şey yoktur” der (Waltz, 2001).

Karl W. Deutsch; anarşik yapıda olan uluslararası sistemde barışın ne düzeyde istikrarlı ve kalıcı olabileceğine yanıtlar aramıştır. Deutsch’nin önerisi “modern demokratik hükümetler arasında sosyal etkileşim ve iletişimin artırılması yoluyla bir devletin bir diğer devlet için tehdit oluşturmadığı güvenli bir topluluğun inşasıydı” (Deutsch 1957’den aktaran Çelikpala, 2019: 1). Deutsch; bir güvenlik topluluğunun hangi koşullar altında oluşabileceğine yanıt olarak dört şartın bütünleştirici varlığının gerektiğini düşünmektedir;

“İlk olarak güvenlik toplulukları ancak ticaret ya da ulaşım bağlamında birbirleriyle uyumlu devletler arasında oluşturulabilir. İkinci olarak, bu devletler birbirleriyle iletişim halinde olmalıdırlar. Üçüncü olarak, bu devletler kuracakları işbirliği mekanizmaları sayesinde çeşitli avantajlara sahip olacaklarına inanmalıdırlar. Son olarak, sadakat hissi oluşturabilmek adına Alexander Wendt’in deyimiyile ‘Kimlikler çıkarların temelidir’ düşüncesiyle biri diğerinin kimliği konusunda bilgi sahibi olmalıdır” (Çelikpala, 2019: 2).

Güvenlik topluluğu; çıkabilecek herhangi bir savaş için bu savaşı engellemek adına üye devletler tarafından oluşturulan açık, aynı zamanda uzun ömürlü ve köklü bir girişimdir (Altundağ, 2010: 39). Bu doğrultuda AB’nin kurulması örnek verilebilir.“Avrupa ABD’nin de etkisiyle II. Dünya Savaşından sonra kaybolan

askeri ve ekonomik bütünlüğünü elde etmek amacıyla Avrupa, Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Ekonomik topluluğunu (AET) kurarak ekonomik, sosyal ve siyasal bütünleşme çalışmalarını başlatmıştır (Erhan ve Özçok, 2015).”

Realizmin analiz birimi devletin bekasının sağlanmasıdır. Araç ise güç unsuru olmaktadır. “Realizmin güvenlik anlayışı devletlerin sahip oldukları güç unsurları ve bu unsurların uluslararası ilişkileri ‘güç mücadelesi’ üzerinden şekillendirmesine dayanmaktadır” (Kalkan ve Küçüksoğak, 202). Ulus devletleri ön plana çıkararak Güç eksenli “ulusal çıkar” tanımlaması yapan realistlere göre devletler hedefleri ve potansiyel çıkarları için yeterli ve gerekli güce her zaman sahip olmak zorundadırlar (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 22-23). “Devletin Realist kurama göre anarşi ve güvensizliğin devamlılık kazandığı bir uluslararası arenada güvende olmasının birincil koşulu ve yolu güç ve kapasite artırımındır.”⁸ Realistlere göre devletin bekası için ulusal güvenlik birincil politikayı, ekonomik, kültürel ve sosyal konular ikincil politikayı meydana getirmektedir (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 23). Onlara göre devlet için önemli olan unsur güç unsurudur.

Bu güçlenme stratejileri beraberinde yeni bir yapıyı da beraberinde getirmiştir. Devletler bu yapıda var olabilmek için rekabet etmek zorundadırlar. Yapıya uyum sağlayamayan ve kendi kendine yardım mantığını uygulamakta yetersiz olan devletlerin ise sistemden dışlanacağı düşünülmektedir (Wendt, 2013). 1960’larda ve 1970’lerde realizm eleştirilere maruz kalmıştır ve Kenneth Waltz’un “Uluslararası Siyaset Teorisi” adlı eseri Yeni Gerçekçilik (Neo-Realizm) teorisine ön ayak olmuştur. Waltz uluslararası ilişkileri değerlendirirken, “hiyerarşik” ve “anarşik” olmak üzere iki tür sistemin olduğunu belirtmektedir (Sandıklı ve Emekliler, 2011:26). “Neo-realizmin güvenlik yaklaşımını realizmden farklılaştıran ve klasik güvenlik terminolojisini az da olsa zenginleştiren bir başka unsur, neo-realist düşünürlerin analizlerine ekonomik faktörü ekleme çabasıdır” (Sandıklı ve Emekliler,2011:24).

⁸https://www.academia.edu/3549659/21_Y%C3%BCzy%C4%B1da_Yeni_G%C3%BCvenlik_Anlay%C4%B1%C5%9Flar%C4%B1_ve_Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%C4%B1 (Erişim tarihi:15.10.2020)

Sonuç olarak Soğuk Savaş döneminin güvenlik paradigması genel anlamda geleneksel güvenlik anlayışı olmuştur. Geleneksel güvenlik anlayışı iki kutuplu sistemin hegemonik kimliğini ve pratiğini yansıtmaktadır. Klasik realizm ve neo-realizm teorilerinin temel tezleri, geleneksel güvenlik anlayışını ortaya çıkarmıştır. “Söz konusu paradigma, ulusal güvenlik kavramını büyük ölçüde askeri açıdan tanımlayarak 1945-1990 yıllarının güvenlik literatürüne hakim olmuştur” (Sandıklı ve Emekliler, 2011: 25). “Klasik güvenlik paradigmasının temel ilgi alanı, devletlerin bekalarına yönelik tehditlerle mücadele etmeleri amacıyla geliştirmeleri gereken askeri imkân, kabiliyet, kapasite ve stratejiler olarak sıralanabilir” (Baylis, aktaran Sandıklı ve Emekliler 2011: 25). “Bu dönemde karşılıklı güç mücadeleleriyle anarşik bir uluslararası ortam oluşmuş ve güvenlik konusu, realizm yaklaşımının merkezinde olan devlet ve askeri tehdit odaklı bir bakış açısından kavramsallaşmıştır” (Buzan, 2008’den aktaran Bakan ve Şahin, 2018: 140).

Realizmin etkili olduğu Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasında yeni bir uluslararası sistem oluşmuştur (doğu ve batı bloğu). Güvenlik politikaları ideolojik temelli ve iki karşıt uluslararası sistemde bağımsızlığını yeni kazanan devletlerin bir tarafı seçme zorunluluğuna sebep olmuştur.

1.2.Geleneksel Döneme Yapılan Eleştiriler Sonucundaki Teoriler ve Yeni Güvenlik Algılamaları

Soğuk Savaş döneminde güvenlik alanındaki Stratejik Çalışmalar, 1973 OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı) petrol ambargosu ile petrol fiyatlarındaki ani yükseliş ve doların değerinde ani düşüş meydana gelmesi, bu durumun hem ulusal hem de uluslararası rejimleri etkilemesiyle;⁹ güvenliğin sadece askeri sorunlar olarak algılanmaması gerektiği ve devlet merkezli analizlerin yetersiz olduğu eleştirisiyle 1970’li yıllardan itibaren sorgulanmaya başlamıştır (Açıkmeşe, 2011). Ekonomik alanda ortaya çıkan sorunların aynı zamanda güvenliği tehdit ettiği anlayışı yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda mevcut teorilerin eleştirisi çerçevesinde güvenliğe yeni boyutlar kazandırılmıştır. Bu doğrultuda yapılan eleştiriler insani ve toplumsal güvenliğin sağlanmasına odaklanmış ve buna

⁹ <https://medium.com/hariciye/1973-petrol-krizi-etkileri-ve-sonu%C3%A7lar%C4%B1-7ec1d90ad4a1> (Erişim tarihi: 26.12.2020)

ek olarak çevresel güvenliği ve feminist güvenlik anlayışını savunan ekoller ortaya çıkmıştır.¹⁰

Çalışmanın bu bölümünde güvenlik konusunda yeni varsayımlar sunan Liberal güvenlik anlayışına değinilecek; insani ve toplumsal güvenliğin sağlanması konusunda yaklaşımlar getiren Kopenhag Okulunun varsayımları ortaya konacaktır. Aynı zamanda devlet için önemli olan kimlik ve kültürel öğeler bağlamında Konstrüktivizmin (İnşacılık) getirdiği güvenlik algılamalarına değinilecektir.

1.2.1. Liberalizm ve Güvenlik Anlayışı

Liberalizme göre bütün taraflara fayda getireceği öngörülen iş birliği bir ulusal güvenlik stratejisidir. “Demokratikleşme, kriz yönetimi ve diplomasi, hukukun üstünlüğü ve iş birliğine dayalı uluslararası kurumlar ulusal güvenlik için realizmin askeri caydırıcılık stratejisine getirilen liberal alternatif modellerdir” (Küçüksolak, 2012: 234).

“Liberal uluslararası ilişkiler teorisi, Kant ve Grotious geleneğinin uluslararası ilişkiler literatüründeki yansımasıdır” (Keohane ve Martin, 1995: 42). Liberalizme göre uluslararası ilişkilerin devlet dışı aktörleri çok uluslu şirketler, uluslararası kurumlar ve bireylerdir (Aytekin, 2012).¹¹ Liberalizmin beş temel ilkesi vardır. Düşünce teorileri bu beş ilkeye dayandırılır. Bunlar; temel hak ve özgürlük, ekonomik özgürlük (Serbest ekonomik özgürlük), sınırlı Devlet (Devletin ekonomide, siyasette büyümemesi durumu), bireycilik (iki ayağı üzerinde duran şahsiyet olma durumu) ve son olarak hukuk devleti.¹² “Poper, açık toplum olarak tanımladığı liberalizmde en temel ilkeler olarak devletin görev ve maksadının yurttaşların özgürlüklerini korumak olması gerektiği, köleliğe değil özgürlüğe, organik toplumsal yapıya değil soyut topluma, zorunlu görevlere ve işbölümüne değil gönüllü birliktelik ve işbirliğine dayanan bir toplum olması gerekliliğini belirtir” (Poper, 1967’den aktaran Çetin: 22). Liberalizmin temel varsayımı ise insanın doğası

¹⁰<https://trguvenlikportali.com/> (Erişim tarihi:06.12.2020)

¹¹https://www.academia.edu/6637616/Realizm_Liberalizm_ve_Kopenhag_Ekol%C3%BC_Geleneklerinde_G%C3%BCvenlik_Kavram%C4%B1 (27.09.2020)

¹²<https://www.youtube.com/watch?v=4PElBIRQbEk> (Erişim tarihi:10.07.2020)

gereği barışa eğilimli olduğunu düşünür ve bu nedenle küresel barış için en uygun yönetim şekli olduğunu ileri sürer (Bakan ve Şahin: 2018: 142).

“Liberalizm temel odak noktası bireydir ve bireyin hiç kimsenin özgürlük alanına zarar vermeden dilediği gibi yaşamasıdır” (Çetin, 2001: 128). Bireyin temel hak ve özgürlüğünün güvenliği, devletin asıl meseldir. Liberalizmin devlete bakış açısı devletin güvenliği sağlama sorunudur ve güvenliği sağlama ise devletin varlığının sonucudur. Devlet içte ve dışta bireyin güvenliği korur anlayışı hâkimdir ve bunu yaparken de bireysel özgürlüklere zarar vermemelidir.

Liberalizm düşünürleri Realizme karşıt görüş olarak teori üretmişlerdir. Realizm gibi devleti temel aktör olarak görürler. Ancak uluslararası ilişkilerin devlet dışı aktörleri çok uluslu şirketler, uluslararası kurumlar ve bireylerdir. Liberalizme göre önemli olan güvenlik ve özgürlüktür. Aynı zamanda bunlar arasında denge kurabilmektir.

Realizm’de devletlerin sürekli var olan güvenlik kaygılarına ve tehditlerine karşı güçlerini artırma ve kullanma dışında bir seçenekleri yoktur. Bunun karşıtı olarak; liberalizme göre bütün taraflara fayda vaat eden iş birliği bir ulusal güvenlik stratejisidir. “Liberalleştirilmiş bir ekonominin açık olması, ulus aşırı suçlular, teröristler gibi radikal unsurlara küresel bir düzlemde faaliyette bulunma fırsatı sağlamaktadır” (Buzan 2008: 122). Demokratikleşme, kriz yönetimi ve diplomasi, hukukun üstünlüğü ve iş birliğine dayalı uluslararası kurumlar ulusal güvenlik için realizmin askeri caydırıcılık stratejisine getirilen liberal alternatif modellerdir (Aytekin, 2012). Liberalizm ekonominin askeri güce alternatif oluşturduğunu, ekonomideki devlet kontrolüne getirdiği itirazla aynı anda savunmaktadır.

Liberalizm teorisyenleri savaşların uluslararası anarşiden kaynaklandığı tezini dile getirmektedir. Savaşların yanlış anlamalardan kaynaklandığını savunmaktadırlar. *“Liberalizm uluslararası hukuk kurallarının tesis edilmesi sonucunda kolektif güvenliğin sağlanabileceğini öne sürmektedir. Zira uluslararası hukuk, sistemin anarşik yapısına düzeni getirerek barışı sağlayabilir. Bu doğrultuda liberalizm, uluslararası düzeninin uluslararası kurumların sağlayabileceğini savunarak kurumsallaşmaya önem vermektedir”* (Emeklier ve Sandıklı, 2011: 13,14). Liberal

kurumsalcılığın güvenlik varsayımında yalnız askeri boyut önemli değildir. Liberalizm düşünürleri arasında bulunan Charles-Louis de Montesquieu, savaş ile yönetim arasında doğrudan ilişki bulundurduğunu, otoriter yönetimlerin savaşa daha çok yatkın olduğunu öne sürerek, savaşın monarşi sistemlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. “Dolayısıyla demokratik rejimleri, barışı sağlayan bir unsur olarak görmüştür” (Arı, 2013, s. 294, 295). Güvenliği, güce ve tehdide dayalı bir boyuta indirgememektedir¹³. Liberalizme göre; “Devletler ortak çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla kurumsallaşma yoluna gitmelidirler. Liberal kurumsalcılık, devletlerin iş birliğine gitmeleri durumunda bütün tarafların mutlak kazanç sağlayacağını öne sürmektedir. Bu durum da devletleri işbirliğine yöneltmektedir. Ancak realizmde benimsenen askeri odaklı güvenlik anlayışında devletler nispi kazançlarına bakmaktadır” (Pirinççi, 2010’dan aktaran Oğuz, 2016: 93).

Liberal düşünceye göre tehdit artık tek bir devlet ya da odaktan tek bir hedefe gelmemektedir. “Küresel ısınma ve terör gibi olgular artık küresel anlamda dünyayı etkisi altına aldığından ortak hareket ve iş birliği eskisinden daha önemli bir hal almıştır” (Kennedy, 2017’den aktaran Güner, 2008: 12).

Liberalizmin getirdiği çözümlemeler doğrultusunda uluslararası kurumsallaşma, işbirliği, uluslararası hukuk ve bireyin özgürlüğü bağlamında ortak noktada fikir birliğine varmak uluslar arası güvenlik için önemli sonuçlar olmaktadır.

1.2.2. Kopenhag Okulu

Kopenhag Okulu ile gelenekçiler arasındaki genel tartışması güvenliğin kapsamı sorunundan kaynaklanmaktadır. Güvenlik anlayışını devletler arasındaki güç potansiyeline göre açıklayan aynı zamanda askeri güvenliği önceleyen realist/neo-realist yaklaşıma eleştiri getirmişlerdir ve güvenliğin daha kapsamlı araştırılması gerektiğini öne sürmüşlerdir. “Güvenliği; devletlerin ve toplumların tehditlerden kurtulmaya çalışma ve rakip güçlere karşı bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini koruma yetenekleri olarak aktarmışlardır” (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 33). Kopenhag Okulu’nun düşünürlerinden Barry Buzan 1983

¹³

https://www.researchgate.net/publication/309451708_Liberalizmde_Guvenlik_Kavrami_ve_Uluslararası_Guvenlige_Getirilen_Cozumler (Erişim Tarihi: 26.12.2020)

yılında yayımlanan “Halklar, Devletler ve Korku” adlı esrinde klasik askeri odaklı güvenlik anlayışına karşı eleştirilerde bulunmuştur (Buzan, 1983: 70). “Ona göre askeri odaklı güvenlik anlayışı çok dar bir kapsamda tutulmuş olup, askeri alan dışındaki insanların yaşantısını etkileyen güvenlik alanlarının da güvenlik kapsamı içerisine alınması gerekliliği üzerinde durmuştur” (Bakan ve Şahin 146). “Güvenlik çalışmalarını savaş kavramı, tehdit ve askeri gücün kullanımı çerçevesinde değerlendiren Gelenekçiler karşısında Buzan ‘genişletilmiş güvenlik’ kavramını ortaya koymuştur.” “Genişletilmiş güvenlik ile güvenliğin içeriği devletlerin askeri güç kullanımı durumuyla şekillenen anlayıştan öteye götürülerek halkın yaşantısını etkileyen ve daha önce güvenlik alanının dışında tutulan alanları kapsayacak şekilde tartışmaya açılmıştır” (Küçüksolak, 2012: 205).

Kopenhag Okulu’nun temelini oluşturan üç ana varsayımı güvenlikleştirme, sektörel analiz ve bölgesel güvenlik kompleksleridir (Açıkmüş, 2011: 57). Kopenhag Okulu; güvenlik konularını anlamamızı ve analiz etmemizi sağlayan kuramsal bir çerçeve olarak kabul edilir.¹⁴ Güvenliğin devlet merkezli ve askeri konular odaklı olarak analiz edilmesine karşı çıkan bir analizdir. İlk çalışmalar toplumsal güvenlik konuları ağırlıklıdır.

Açıkmüş’e göre Kopenhag Okulu’nun teorileri üç temel yaklaşım etrafında özetlenebilir.¹⁵ Bunlardan ilki sektörel yaklaşımdır. “Sektörler, aslında ampirik olarak var olmayan, fakat araştırmada basitlik sağlamak üzere kullanılabilen analitik araçlardır” (Açıkmüş, 2011: 59). Kopenhag Okulu’na göre sadece askeri konular güvenlik sorunu değildir. Kuvvet kullanımı ve savaş sadece güvenlik konularını teşkil etmez. Küresel ısınma, göç, gıda kıtlığı, bulaşıcı hastalıklar ve bunun gibi çeşitlendirilebilecek konular güvenlik konusu olabilir.¹⁶ Buzan güvenliği beş ayrı sektörde incelemektedir. Bunlar; askeri güvenlik, siyasi güvenlik, ekonomik güvenlik, çevresel güvenlik ve toplumsal güvenlik (Buzan,1991’den aktaran Küçüksolak, 2012: 205). Bu sektörler çerçevesinde güvenlik konuları analiz edilmektedir.

¹⁴<https://trguvenlikportali.com/> (Erişim tarihi:01.09.2020)

¹⁵ [https://trguvenlikportali.com/Güvenlik Konuşmaları](https://trguvenlikportali.com/Guvenlik-Konusmalari) (Erişim tarihi 02.09.2020)

¹⁶<https://trguvenlikportali.com/> (Erişim tarihi:01.09.2020)

Açıkmeşe'ye göre ikincil yaklaşımı güvenlikleştirmedir. Kopenhag Okulu'nun güvenlik tehditlerinin temelinin ve ortaya çıkışı konusundaki nedenlerini "güvenlikleştirme yaklaşımında" bulmak mümkündür (Açıkmeşe, 2011: 57). "Barry Buzan ile birlikte ekolün teorisyenlerinden Ole Wæver'in öne sürdüğü güvenlikleştirme; bir şeyin ya da bir konunun önemli olduğu kabul edilen bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit/tehlike biçiminde kurgulanması ve bu kurgulamanın, normal siyasi sürecin dışına çıkılarak alınan istisnai tedbirleri desteklemek için kullanılmasıdır" (Wæver ve Buzan, 1997'den aktaran Açıkmeşe, 2011: 59).

Güvenlikleştirme sosyal bir inşa süreci olarak görülüp ve söylem analizine dayandırılmaktadır. Güvenlikleştirmenin üç ana unsuru vardır. Bunlardan ilki varlığa dayalı bir tehdidin otoriter sahibi bir lider tarafından söylenmesidir yani dillendirme çok önemlidir. Örneğin bir tehdit vardır, bu tehdittin bir otorite tarafından dile getirilmesi güvenlik tehdidinin varlığına işaret etmektedir. Her şey söylemle söz edimi ile oluşur.¹⁷ İkinci olarak bu söylemin acil bir önlem içermesi gerekmektedir. Bu duruma örnek olarak; savaşın çıkması, askere alım, vergilerin artırılması. Bütün bu acil önlemlerin siyasi süreçler ötesinde alınması gerekir. Üçüncü güvenlikleştirme unsuru da halkın hem bu söyleme hem de bu söylem çerçevesinde dillendirilen acil önlemlere onay vermesinin gerekliliğidir.

Açıkmeşe'ye göre üçüncü önemli yaklaşımı da bölgesel güvenlik kompleksleri olarak bilinen bir yaklaşımdır. Dünyayı güvenlik analizinde bölgelere ayırır ve bölgesel analiz yapar.¹⁸ Bu analizle güvenlik anlayışını daha iyi anlamamızı sağlar. "Bir başka deyişle, güvenlikleştirme yaklaşımının özünde bireylerin, sosyal grupların, ulusların ve insanoğlunun varlığı, refahı ve kalkınmasına yönelik tüm tehditlerle uğraşan kapsayıcı-şişirilmiş bir kavramla sonuçlanmaksızın devletler arası askeri ilişkilere odaklanan dar gündemden nasıl uzaklaştırabiliriz sorusuna cevap bulma güdüsü" söz konusudur (Açıkmeşe, 2011: 58).

¹⁷<https://trguvenlikportali.com/> (Erişim tarihi:05.11.2020)

¹⁸<https://trguvenlikportali.com/> (Erişim tarihi:01.10.2020)

Waeaver'ın güvenlik çalışmaları için ileri sürdüğü ve güvenlikleştirme kavramının anti-tezi olarak aktarılabilecek kavram “güvenlik dışılaştırma”dır (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 34). Güvenlik dışılaştırma, tehdit olarak kabul edilen bir durumun ya da bir konunun bundan sonra tehdit olarak görülmemesidir (Buzan, 2008: 108). Güvenlik dışılaştırmaya Soğuk Savaş'ın bitişi örnek verilebilir. Soğuk Savaş döneminde güvenlik alanın gündemine alınan birçok konu SSCB'nin dağılmasıyla etkisini yitirmiş ve bir anlamda güvenlik dışılaştırılmıştır. Tüm bu yaklaşımlar ışığında Kopenhag Okulu güvenliği anlamamızı ve analiz etmemize yardımcı olan ana akımlardan birine dönüşmüştür.

1.2.3. Konstrüktivizm (İnşacılık)

İnşacılık kavramının, günümüz Uluslararası İlişkiler disiplindeki yeri tartışılmaktadır. Aynı zamanda sürekli gelişmekte ve yeni konularda tartışma zemini hazırlamaktadır. “Bu kuram; eleştirel yaklaşım, sosyal inşacı kuram (Social constructivist) veya üçüncü tartışma olarak da adlandırılmıştır” (Güner, 2008: 12). İnşacılık kavramını, Uluslararası İlişkiler literatürüne ilk kez Nicholas Onuf kullanmış ancak bilinmesini sağlayan kişi Alexander Wendt'tir (Birdişli, 2017: 62). Alexander Wendt'e göre 1990'ların etnik, dinsel ve kültürel çatışmalarıyla yoğrulan bu karmaşık sistemde, materyalist ve birey odaklı geleneksel uluslararası ilişkiler teorileri, sistemde meydana gelen beklenmedik ve büyük değişikliğe cevap vermekte yetersiz kalmıştır (Went, 1999'tan aktaran Birdişli, 2017: 62). İnşacılık materyalist anlayışa karşı, kültürel yapıları birleştirip anlamlandırmaya çalışan ve kimlik, farklılıklar gibi etmenleri göz önünde bulundurarak kavramları tanımlayan bir yaklaşımdır (Güner, 2008: 12-13).

Konstrüktivizm insanların toplumu oluşturduğunu, toplumun da insanları “yaptığını” varsayan bir anlayışa sahiptir. “Elbette bu süreklilik arz eden iki yönlü bir süreçtir” (Onuf, 1998: 59). Konstrüktivistlere göre insanları toplum olgusu çerçevesinde bir araya getiren kurallardır. Kurallar onu işleyecek kurumlara ihtiyaç duyar. Konstrüktivizm teorisyenleri; kurumlar çerçevesinde kimlik olgusunu ön plana çıkarırlar. Kimlikler ve çıkar olgusu onları diğer teorisyenlerden ayıran önemli iki noktadır. Çıkar olgusunu egemenlik kavramıyla ilişkilendirirler. Konstrüktivist mantık bakımından egemenlik de bir kurumdur ve bu kurum, anarşi tehlikesini

azaltıcı bir işlev görmektedir (Wendt, 1994'ten aktaran Kaya, 2008: 104). Egemenliğin sosyal bir şekilde ortaya çıktığı ve sjeler arası bir anlama sahip olduğu perspektifindeki konstrktivisit bakış açısı, güvenlik kavramı açısından önemlidir (Kaya, 2008: 105). Anarşı durumunda dost ve düşman olarak ayırım mevcuttur. Bu noktada ben ve öteki önemli olmaktadır. Bu doğrultuda hangi mantığın geçerli olduı önem arz etmektedir. "Dostlardan oluşan bir anarşı, düşmanların oluşturduğu anarşiden elbette farklı olacaktır" (Wendt, 2013). Anarşı durumunda olan düşmansa buna yaklaşım farklı olacaktır. Konstrktivisitlere göre anarşı kendi kendine yardım sistemidir, fakat bir ortak güvenlik sistemi de olabilir (Kaya, 2008: 105).

Konstrtivisit görüşe göre kolektif anlayışlar ve sjeler arası anlamlar, devletlere maddi yeterliliklerini ve potansiyel güçlerini nasıl kullanmaları gerektiği doğrultusunda birtakım işaretler sunmaktadır (Adler, 1997: 322). Sosyal mantığın bir gereği olarak güvenliğin savunmaya, tehdit dengesine indirgenemeyeceği düşünülmektedir. "nemli olan bir diğer nokta da güvenliğin korunması gereken çıkarlarla ilgili bir kavram olduğudur" (McSweeny, 1999'dan aktaran Kaya, 105). "İnşacı yaklaşımı savunan dşnrlar ulusal çıkar, g, anarşı, güvenlik ikilemi gibi kavramları ve sistemin diğer içinde barındırdığı kavramları sistemin yapısının bir sonucu olmasından ziyade sistem içerisinde sosyal olarak inşa edilmiş olduklarını savunurlar" (Ole, 2006'dan aktaran Güner, 2008: 13).

Konstrtivisit bakış açısına göre güvenliğin hangi konulara göre şekilleneceği kimliklere göre değişiklik gösterir. Bu değişiklik toplumların tarihi, kültürü, siyasi birikimi gibi farklı etmenlerden kaynaklı olarak farklı olaylara farklı açılardan baktığını açıklamaktadır.

1.3. Soğuk Savaş Sonrasında Güvenlik Kavramında ve çalışmalarında Değişim: Yeni Güvenlik Anlayışı

Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte güvenliğin genişlemesi, çeşitlenmesi ve derinleşmesi geleneksel güvenlik yaklaşımına meydan okuması; yeni güvenlik sorunlarıyla "kim için, ne için, nereye kadar ve nasıl güvenlik" problemleri çerçevesinde alternatif güvenlik çalışmaları gündemdeki yerini almıştır (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 28). "Soğuk Savaşın bitimiyle güvenliğin değişen tehdit boyutu

açlıktan kadın sorunlarına, çevrenin kirlenmesinden ekonomik istikrarsızlıklara ve salgın hastalıklarla mücadele için geniş bir alanda ele alınmasını destekleyen kaynaklar ön plana çıkmıştır” (Açıkmeşe, 2011: 43). Aynı zamanda “dünya kimlik tartışmaları, yasadışı göç, insan kaçakçılığı, terör, sınırların kontrolünün sağlanması gibi konulardan oluşan yeni bir tabloyla karşı karşıyadır” (Bekar, 2019: 184).

1990 sonrası güvenliğin yeniden tanımlanması 21. yüzyılla birlikte aşamalı olarak gelişme kat ederek, globalleşme ve küresel çevresel değişim süreçlerinden etkilenmiştir (Brauch, 2012’den aktaran Bekar, 2019: 185). Soğuk Savaş sonrasında, Avrupa’da yaşanan etnik ve dini nitelikli çatışmalar döneme hâkim olurken, 11 Eylül 2001’de ABD’deki İkiz Kulelerin ve Pentagon’un vurulmasıyla, ikinci evrede daha büyük bir kaos meydana gelmiştir (Hippler, 2006’dan aktaran Bekar, 2019: 183). Soğuk Savaş sonrası dönemdeki çalışmaların odak noktasını dünyada yaşanan anarşik yapının değiştirilip bir düzene kavuşturma çabaları görülmektedir. “Bölgesel ölçekte Avrupa Birliği (AB), küresel ölçekte ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Birleşmiş Milletler (BM), liberal demokratik prensipleri genel geçer kurallar olarak hâkim kılmak istemişlerdir” (Karadeli, 2003’ten aktaran Tangör, 2011: 43)

“İki kutuplu sistemin sona ermesiyle uluslararası güvenlik sisteminde büyük değişimler oluşmuş ve Avrupa’da güvenlik algısı daha geniş bir çerçeveye oturmuştur” (Bakan, 2007: 36). Savaş, silahlı çatışma ve kuvvet kullanma gibi sorunlar dışında ekonomi, enerji, çevre, sağlık, sosyo-kültür ve eğitim alanları da güvenliğin kapsamına dâhil edilmiştir (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 37). “21. yüzyılın ilk kırılma noktası 2010’da başlayan Arap Baharı ile uluslararası güvenliğe yönelik tehdit ve risklerin artmaya başlaması, barışı koruma çabalarında da yeni güçlükleri beraberinde getirmiştir” (Bekar, 2019: 184).

SSCB’nin Aralık 1991 de yıkılmasından sonra ABD’nin sahip olduğu siyasi, askeri ve ekonomik nitelikler kapsamında Soğuk Savaş sonrası dönemin tek süper gücü olarak kalmıştır. Dönemin ABD başkanı olan George Herbert Walker Bush; bu dönemi yenedünya düzeni¹⁹olarak adlandırmıştır. Bush; 11Eylül saldırıları sonrasında 20 Eylül 2002’de yayımlanan doktrinle tüm dünyayı bir savaş alanı olarak

¹⁹<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/17754> , (Erişim tarihi:20.11.2020)

görmüştür. Bu durumda; potansiyel tehdit oluşturduğu; ileride problem çıkarabileceği düşünülen her oluşum ya da devlete karşı nerede olursa olsun ‘vurulmadan önce vurma’ anlayışı çerçevesinde karşılık verileceği ve gerekirse düşman devletlerdeki rejimler değiştirilmelidir söylemleri ön plana çıkmıştır (Dündar, 2018). Bu dış politika ilkeleri çerçevesinde de önce Afganistan’ı sonrasında ise Irak’ı işgal etmiştir. Bu işgalleri yasal çerçeveye oturtmak için teröre karşı savaş, haydut devlet, başarısız devlet gibi tanımlamalar ve söylemlerle yeni bir hegemonya kurmaya çalışmıştır (Dündar, 2018: 53). Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, ABD kendi politikalarını bütün insanlara mal etmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda Amerika’nın farklılığı, “ABD hükümetinin kendisini insanlığın geleceğine sahip olduğuna veya en azından bunu temsil ettiğine inanması ve bu sebeple insanlık adına konuşma ve hareket etme hakkı ve görevine sahip olduğunu düşünmesidir” (Buzan, 2008: 119).

Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra dağılan SSCB’nin halefi olarak görülen Rusya, Soğuk Savaş sonrasındaki ekonomik durumdan derinden etkilenmiştir. Soğuk Savaş dönemi boyunca izlenen güvenlik politikalarını ABD kaynaklı batı tehdidine karşı şekillendiren SSCB’nin aksine oluşumunun ilk yıllarında farklı stratejiler uygulanmıştır. 2001 sonrasında ABD’nin Afganistan ve Irak’ta yürüttüğü operasyonlarla orta doğuya yerleşmesi ve Gürcistan ve Ukrayna da ABD’nin desteği ile yaşanan Renkli Devrimler²⁰ Rusya’nın güvenlik kaygılarını artırmıştır. Diğer taraftan Çin’in güvenlik politikalarına baktığımızda; Çin Soğuk Savaş döneminde Doğu bloğu içerisinde SSCB’nin yanında yer almaktadır. “Soğuk Savaşın bitiminden sonra Çin ekonomisinde meydana gelen hızlı büyüme ve Çin’in Sovyetler Birliği’nin çöküşünün ardından göreceli olarak güçlenmeye başlaması, bu durumun geçici olmadığı, süreklilik arz edeceği yönünde artan bir farkındalık ortaya koymuştur” (Buzan, 2008: 117). Bu doğrultuda Çin, ABD’nin tehdit tanımlaması içerisindeki tanımlamada yer almıştır. SSCB ile Şubat 1950 Tarihli Dostluk ve İşbirliği anlaşması²¹; iki ülkenin yakınlaşması ABD’nin tehdit tanımlaması içerisinde yer almasının dayanağı olmuştur. SSCB’nin dağılmasından sonra Çin’in Orta Asya’ya yönelik izlediği güvenlik politikası temelde ülkenin benimsediği güvenlik

²⁰<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/17904>, (Erişim tarihi 06.12.2020)

²¹<https://ankasam.org/rusya-cin-iliskileri-dostluga-dayali-stratejik-ittifak-1/>, (Erişim tarihi 06.12.2020)

politikalarıyla birebir örtüşmektedir. Hem batı sınırlarının hem de Sincan-Uygur Özerk Bölgesi'nin güvenliği açısından Çin'in Orta Asya ülkeleri ile iyi ilişkiler kurması önem taşımaktadır.

Soğuk Savaş döneminde Batı Avrupa Devletleri SSCB'nin siyasi ve askeri etkisini, Almanya'nın güçlenme fikrini ve Avrupa'da yeniden savaşın çıkması ihtimalini tehdit olarak değerlendirmişlerdir. AB Soğuk Savaş sonrası dönemde ekonomik bütünleşmenin ötesine geçerek, siyasal bütünleşme seviyesi ile birlikte uluslararası sistemde önemli bir aktör haline gelmiştir. "Ulusal sınırlarına direkt bir askeri tehditten yoksun olan Avrupa'da yeni güvenlik gündemi, etnik milliyetçiliğin körüklediği bölgesel çatışmalar, nükleer silahların yaygınlaşması sorunu, göçler ve ulus ötesi suçlar gibi çeşitli risk ve sorunlarla yoğrulmaktaydı" (Bakan, 2007: 40).

Sonuç olarak teknolojinin ivme kazanmasıyla güvenlik algısı yeni bir boyut kazanmıştır. Stratejik düşünme devletler için vazgeçilmez bir unsur olmaktadır. "Yaşadığımız teknolojik çağda artık bir internet paylaşımıyla ayaklanmalar başlatılıp ekonomik krizler çıkarılabilmektedir" (Bekar, 2019: 185).

Sonuç

Soğuk Savaş sonrası dönemde üstünlük mücadelesi anlamında rekabet devam etmiş ve küresel anlamda tehdit oluşturan nükleer silahların üretilmesi artmıştır. Bu süper güçler dışında ya da bu süper güçlerin etkisi ile oluşumunu tamamlamaya çalışan devletler ortaya çıkmıştır. Gelişimini tamamlayan devletler uluslararası arenada söz sahibi olmuş gelişimini tamamlayamamış ya da devlet olma yolunda başarısız olan devletler halen savaş alanı olarak kullanılmakta ve güç gösterisi için toprakları ve iç işlerindeki dengelemeler diğer devletler tarafından belirlenmektedir. Örnek olarak; ABD'nin Irak'a müdahalesi örnek verilebilir.

Dünya üzerindeki Sovyet etki alanlarında meydana gelen boşlukların yanında ABD'nin tampon bölgelerden çekilmeye başlaması ve enerji kaynaklarına yönelmesi dünya reel politikasında değişiklikleri de beraberinde getirmiştir (Güner, 2008: 18). "Bir taraftan küreselleşmenin damgasını vurduğu diğer taraftan da bölgesel ölçekli etnik ve dini çatışma ve sorunların yoğunluk kazandığı; uluslararası terörizmin,

demokratik ve ekonomik istikrarsızlıkların, nükleer silahların yayılması tehdidinin geçtiği, bir 'risk kültürü' ile şekillenen bir Soğuk Savaş Sonrası dönemde yaşamaktayız” (Bakan,2007,36-37).

Soğuk Savaş döneminden itibaren oluşan yeni algı aktörlerin misyonu; devletlerin bloklaşmaya mecbur kalmaya yönlendirilmesidir denilebilir. Soğuk Savaş döneminde Batı Bloğu, SSCB’nin Doğu Bloğu ve Bağlantısızlar Hareketi olarak 3.Devletler bloğunun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bloklaşmanın nedeni devletlerin uluslararası alanda yaşadıkları güven problemidir. Bu alanda düşünürler ve ekoller tarafından kavram analizinin yapılması; güvenliğin devlet için önemli bir olgu olduğunun göstergesidir. Genel tartışmaya bakıldığında güvenliğin vazgeçilmez ve sorgulanabilir yapıda olmasıdır. Kimin için güvenlik sorusuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Devlet bu olgu çerçevesinde egemenliğini sağlayabiliyorsa başarılı devlet olarak ön plana çıkmaktadır.

Güvenliğe tarih boyunca, günün koşullarına ve devletlerin kendi egemenliklerine yönelik olarak misyonlar yüklenilmiştir. Bu da güvenliğin tam olarak ne olduğu ile ilgili karmaşık bir etki yaratmaktadır. Güvenliğe yüklenen bu misyonlar her ne kadar farklılık gösterse de özellikle uluslararası arenada aktif olan aktörler; güvenliğe yaklaşımları küresel anlamda bütün devletleri etkilemiştir ve etkilemeye devam edecektir. Demokratik anlamda gelişimini tamamlayamayan devletler bu süper güçlerin oyun alanı olmaya devam edecektir. Bu oyun alanı olarak kullanılacak devletler kırılgan devletler ya da başarısız devletler olacaktır. Bu durum “başarısız devlet” sorunsalını da beraberinde getirecektir.

2. DEVLET KAVRAMI ve BAŞARISIZ DEVLET OLGUSU: KAVRAMSAL ve TARİHSEL ANALİZ

Uluslararası İlişkiler alanının en büyük aktörü olan devlet hakkında tarih boyunca araştırma yapılmış, günün koşullarında teoriler geliştirilmiş ve tanımlamalar yapılmıştır. Özellikle soğuk Savaş sonrasında devlete yeni sıfatlar eklenmiştir. Bu çerçevede “başarısız devletler” kavramı oluşturulmuştur. Bu başlıkta düşünürler tarafından öne sürülen açıklamalar anlatılacak ve başarısız devlet olgusunun ne olduğu ile ilgili bilgi verilecektir. Bu anlatımlar çerçevesinde Kırılgan Devletler Endeksinden yararlanılarak başarısız devletler olgusu ve başarısız olarak görülen devletler hakkında analiz yapılacaktır.

2.1. Devletin Kökenine Dair Yaklaşımlar

Sözlükte; “Devlet” belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluğu, bu insan topluluğun benimsediği bir bayrağı, ortak dili, kültürel geçmişi olan, bağımsız millet topluluğundan oluşmaktadır. Kapani; devleti, belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip bir üstün iktidar tarafından yönetilen bir insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal kuruluş olarak tanımlamaktadır (Kapani, 2009: 43-44). Franz Oppenheimer’in ifadesi ise “siyasi yöntemin örgütlenmesi yani yağmacı sürecin belli bir ülke üzerinde sistemli hale getirilmesidir” (Oppenheimer, 1997). Kuramsal açıdan bakıldığında Weber devleti “belli bir arazi içinde, fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde (başarıyla) bulunduran insan topluluğu” olarak tanımlamaktadır (Weber, 1998’den aktaran Bağbaşıoğlu, 2018: 2844). “Devlet, diğer siyasal birimler arasında topluluğunun ihtiyaçlarını başka siyasal birimlerin izni olmadan karşılayabilme yeteneğine sahip ve uluslararası toplumda yükümlendiği yükümlülükleri ile vatandaşları arasındaki ilişkilerde doğan sorumlulukları yerine getirebilen siyasal birimdir” (Briggs, 1940’tan aktaran Azarkan: 2016,1056).

“Devlet, kavramsal olarak tek bir tanıma sahip olamayacak kadar çok çeşitli örneklere sahip bir yapıdır” (Zorlu ve Kırmızıoğlu, 2010: 5). Devletin tarih sahnesine çıkışıyla ilgili çeşitli teoriler ileri sürülmüştür. Bunlar “devletin kaynağını ailede bulan aile teorisi, güç kullanımında bulan kuvvet ve mücadele teorisi, devleti canlı bir organizma olarak gören biyolojik teori, doğa durumundan yola çıkarak insanların

iradeleri ve kendi rızaları ile bir sözleşme oluşturarak devleti kurduğunu savunan sosyal sözleşme teorisi ve devletin üretim ilişkilerinden doğduğunu iddia eden ekonomik teoridir” (Gözler, 2013’ten aktaran Düvenci, 2018: 68).

Batı toplumunda devlet üzerine ilk çalışmalar genellikle Platon ve Sokrates ile başlatılmaktadır. Platonun yazmış olduğu “Devlet” adlı eseri bu konuda yazılmış önemli eserlerdendir. Bir diğer önemli eseri olan “Yasalar” adlı kitabında devleti üç sınıfa ayırmaktadır. Yurttaşlar, yabancılar ve köleler olarak devleti katmanlara ayırmıştır. “Platon’a göre devlet, tek tek kişilerin kendine yetmemesi ve ekonomik gereksinmelerin bireyi öteki insanlarla bağlaması nedeniyle kurulur” (Platon, 2007: 31). Platon’a göre devletin amacı, hâkimiyeti altındaki yurttaşlarının mutluluğu ve refahlarını sağlamak olmalıdır. Devletin adaleti sağlaması devletin önemli görevleri arasında sayılmaktadır. Platon, insanların temel ihtiyaçları olan yeme, barınma ve giyinme ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamadıklarından kaynaklı birbirlerine ihtiyaç duymaktadır. Bundan ötürü insanlar ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir araya gelmekte ve devleti oluşturmaktadır. Platon; devletin ve devlet meşruluğunun kaynağının akıl yoluyla oluşturulması gerektiğini belirtmektedir (Platon, 2007: 34). Buradan devletin oluşumunun ortak ihtiyaçlar ve ortak zorunluluk sonucu olduğunu görmekteyiz.

Devletin varlığı sorunu; siyasal bilimciler tarafından sürekli tartışılan bir olgudur. Devletin varlığının olmadığı düzeni doğa durumu varsayımıyla anlatmaya çalışan Thomas Hobbes, John Locke ve Rousseau gibi teorisyenler, “toplum sözleşmesi” hipotezinden yola çıkarak, doğa durumundan daha güvenli ve yaşanabilir bir duruma geçme isteğindeki toplumların devleti kurduğunu kabul ederler.²² Teorisyenler devleti, insan doğasının gelişmesi ile ilişkilendirerek, insan nasıl organlardan meydana gelmişse devletin de birtakım organların bir araya gelmesiyle oluştuğunu söylemişlerdir. Devletin yaşayan bir organizma olduğunu, diğer canlılar gibi kendiliğinden meydana geldiğini, büyüdüğünü, geliştiğini ve öldüğünü savunmuşlardır. “Biyolojik teoriye göre devlet zamanla insan doğasının büyüüp gelişmesi ile birlikte ortaya çıkmıştır” (Gözler, 2009’dan aktaran Düvenci 2018: 69). “Biyolojik (organizmacı) teoriyi savunan düşünürlerden Platon’a göre

²²<https://tarihbilgi.org/devlet-nedir/> (Erişim tarihi 17.11.2020)

siyasî toplum denilen devletin kurulması için toplumsal yapının bolluğa ulaşmış olması gerekmektedir” (Platon, 2017’den aktaran Düvenci: 2018: 70).

“Aristoteles'e göre bir topluluk olan devletin ilk hareket noktası ailedir” (Düvenci, 2018: 68). Bunun yanında Romalı düşünür Cicero, Fransız yazar Jean Bodin ve Amerikan devlet adamı Woodrow Wilson; devletin ailenin gelişmesi ve aynı soydan ailelerin bir araya gelerek olduğunu savunmuşlardır. “Aile, devletin küçük bir modeli iken devlet ise ailenin b   k bir modeli konumundadır” (Eberhard, 1944’ten aktaran Düvenci, 2018: 68). Bu teoriye göre devlet gücünü ataerkil toplumdaki aile reisinden, yani babadan almaktadır. Babanın otoritesi zamanla b   y yerek yerini kralın otoritesine bırakmıştır (Düvenci, 2018: 68). Aristoteles, devleti olmayan bir kimsenin ya çok iyi ya da çok kötü olduğunu söylemektedir. “ nsanı siyasal bir hayvan olarak kendisine dil ve konuşma yetisi verilmiş bir varlık olarak görmektedir.”²³ Buna göre insanların akıllı, d ş nebi en ve konuşabilen bir varlık olarak ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir araya geldiğini ve devleti oluşturduğunu anlamaktayız. Devlet sosyal piramidin en üst tabakası olarak görülmektedir. “Bu görüşe göre devlet en üstün değerdir ve başlı başına bir amaçtır” (Arı,1999’dan aktaran Güner, 2008: 27).

“Franz Oppenheimer 1909 tarihli Dersteat adlı eserinde, devletin kuruluşunu, savaşçı göçebe toplulukların zıddı yaşayış biçimine sahip yerleşik topluluklar üzerinde sistemli bir yağma düzeni ve egemenlik kuruluşları ile açıklamaktadır” (Alaeddin şenel, 2011: 42-43).  slami düşünür  bn-i Haldun ise devletin kaynağının gasp ve yağmaya dayandığını dile getirmiştir. Devletin güçlü ve zayıflar arasındaki mücadele sonucunda ortaya çıktığını aynı zamanda güçlünün otoriterini sürdürmek için hukuk kurallarını oluşturduğunu savunmuştur. Ona göre devlet hiçbir kaideye bağlı olmaksızın herkes üzerinde g   kullanabilme kapasitesine sahiptir (Uygun, 2008’den aktaran Turan 2015: 198). Marks’a göre ise; devlet ekonominin hem sosyal ve hem de siyasal alana hâkim olması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Marks’a göre sosyal kurumlar arasında alt yapı, üst yapı ayrımı bulunmaktadır. “ retim biçiminin, ilişkilerinin ve güçlerinin oluşturduğu ekonomik altyapı, toplumda temel belirleyici

²³https://www.academia.edu/35421271/BA%C5%9EARISIZ_DEVLETLER_FA%C4%B0LED_STA_TES (Erişim tarihi :22.11.2020)

unsur olarak ele alınır, üstyapıya şekil verir, onu belirler” (Kızılçelik, 1994’ten aktaran Kale ve Nur, 2016: 47).

Marksist teori yapısında sınıf mücadelesi önemlidir. Üretim araçlarına sahip olan egemen sınıfın, iktidarını devam ettirebilmesi için zora başvurması gerekmektedir. Çünkü zor kullanma iktidarın devamlılığını getirecektir. Zor kullanma için gerekli olan araç ise devlettir. Feodal sistemin yıkılmasından sonra toprak sahiplerinin hâkimiyet gücü burjuvaya geçmiştir. Marks “Devlet egemen burjuva sınıfının icra komitesidir” demiştir. Kapitalist üretim biçiminde egemen sınıf olan burjuva proletaryayı sömürmek ve egemenliğini pekiştirmek için devlete ihtiyaç duyar. “Marksistlere göre devlet yapısı bir sınıfın diğer sınıfı sömürmesine ve onları esaret altına almasına yarayan bir yapıdır” (Okandan, 1976’dan aktaran Döveci, 2018: 73).

Platon’un devlet anlayışından etkilenen İslam bilgini Farabi devlet üzerine yazdığı “El-Medinetü’l Fazıla”²⁴ eserinde faziletli bir şehrin liderinde olması gereken önemli vasıfları açıklamaktadır. Farabi’ye göre; bir liderin “vücudunun tam olması, kavrayışının güçlü olması, hafızasının iyi olması, uyanık ve zeki olması, güzel konuşabilmesi, öğrenmeyi ve öğretmeyi sevmesi, yemeye, içmeye ve kadınlara düşkün olmaması, doğruyu sevip yalandan nefret etmesi, paraya pula değer vermemesi, adaletli olması, ılımlı olması, azimli ve iradeli olması” gerekir. Farabi liderin erdemli ve bilgili olmasının başarıyı daha çok getireceğine vurgu yapmaktaydı (Farabi, 1985). Bu nedenle hükmetme ya da iktidarı elde tutma önemli bir durum olmaktadır. Adam Smith ise; devletin güvenlik dışında başka işlevinin olmaması gerektiğini düşünür (Çetin, 2001’den Aktaran: Uğuz, 2015: 89).

Aynı zamanda bazı teorisyenler devletin kökenin bir sözleşmeye dayandırırılar. İnsanlar devlet kurulmadan önce doğal durum denilen bir dönemde yaşamaktaydılar. Bu durumdan kendi iradeleriyle kendi aralarında yaptıkları bir sözleşme sonucunda devleti kurdular. İnsanlar devleti kurduktan sonra üzerinde hâkimiyet kurdukları topraklarda egemen olmak zorundadırlar. Devletin en önemli özelliği kurulduğu alana egemen olmasıdır. Egemenlik bir devlete kendi toprakları

²⁴<https://islamansiklopedisi.org.tr> , (Erişim Tarihi: 12.10.2020)

üzerinde son sözü söyleme yetkisi verir. Çünkü devlet aynı zamanda sınırları belirlenmiş bir ülke toprağı üzerinde ve bu toprak parçası üzerinde bir hükümetle yönetilen ve hukuksal açıdan “egemen” olan siyasal yapılardır (Gönlübol, 1993: 45). 1648 Westfalia barışının başlattığı eşit devletler egemenliği ilkesi üzerine 1789 Fransız İhtilalı ile birlikte milliyetçilik duygusunun da eklenmesiyle devlet anlayışı iyice gelişmiş ve demokrasinin toplumlarda yükselişle birlikte, devletin toplumla özdeşleştirilmesinin etkisi artmıştır; o kadar ki, aklın ve sağduyunun her ilkesini ihlal eden “biz devletiz” gibi ifadeleri duymak normal bir durum haline gelmiştir.²⁵ “Bu bağlamda “biz” kolektif terimi, siyasi hayatın gerçekliğine ideolojik bir kılıf giydirilmesini mümkün kılmıştır” (Rothbart, 2006).

Bir devlet egemenliğini sağladıktan sonra önemli olan durum ülke bütünlüğünün sağlanmasıdır. Bir devletin güçlü olarak nitelendirilebilmesi için kendi rızası dışında ülke bütünlüğünün bozulmaması gerekir (Göze, 1995: 129). Bir devletin ülke bütünlüğü kendi rızası dışında bozuluyorsa, o devlet başarısız devlet olarak nitelendirilebilir. Bu devletlerde rejimler kolayca değiştirilebilmektedir. Bu tür başarısız devletler güçlü devletlerin oyun alanı haline gelebilirler.

2.2.Başarısız Devlet Olgusunun Uluslararası Kamuoyunun Gündemine Girmesi

Devlet niteliği taşıyan ilk siyasal toplumsal yapılar M.Ö 3000 yıllarından itibaren karşımıza çıkmaktadır. Sümerler’den (M.3Ö000) sonra, Antik Mısır Krallığı, Akadlar, Babiller, Hint, Asur, Pers, Roma ve Çin devletleri kurulmuştur. İlk kurulan devletler genellikle şehir devletleri olarak kurulmuştur. Daha sonrasında kurulan devletler çeşitli şekillerle karşımıza çıkmaktadır. Feodal beylikler, mutlak krallıklar ve en sonunda modern ulus devletleri şeklini almıştır. Daha sonra kurulan ulus devletler globalleşmeyle birlikte; devlet mi değil mi? Sorunsalı ile karşı karşıya kalmış ve tarihte olduğu gibi araştırılmaya konu olmuştur. Tüm bunlarla birlikte uluslararası alanda ortaya çıkan tehlikeler ve terörizm olgusu bu alanın daha çok araştırmasına neden olmuştur. Şu an üzerinde durulan yeni kavramlar; başarısız devlet, aksayan devlet, kırılğan devlet, çökmüş devlet gibi kavramlardır. Çalışmada “başarısız devletler” kavramı kullanılmıştır.

²⁵<http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/devletin-anatomisi.pdf> (Erişim tarihi: 11.10.2020)

“Kavram genel olarak, bir devletin zayıf devletsellikten dolayı devlet kurumlarında kontrol, idare ve eylem yeteneklerini çekirdek alanlarda kaybetmiş olması ya da sadece kısmi olarak yerine getirebilmesi, bunun sonucunda da hızlı ya da yavaşça ilerleyen bir meşruiyet kaybının ortaya çıkması durumlarını açıklamak için kullanılmaktadır.”²⁶ Başarısız devletlerin ortaya çıkış durumuna bakıldığında Thüerer’ e göre;

“Başarısız devletlerin ortaya çıkmasında küresel bazda üç ana etmen vardır ve bu etmenler başarısız devletlerin çıkış zamanlarında köşe taşı olmuşlardır. Bunlardan ilki Soğuk Savaşın sonra ermesi ile hegemon güçlerin ideoloji odaklı güçlerini değişik bölgelere yönlendirmeleridir. İkincisi koloni rejimlerinin sona ermesi ile eski kolonilerin yeni devlet olmaları yolunda attıkları adımlar ve bu adımlarda başarısız olmaları. Üçüncü ve son olarak da modernitenin mobilizasyonunun pahalı bir unsur olması ve devletin inşasında önemli bir yer teşkil etmesi, bu doğrultuda yeterli kapitali olmayan devletlerin başarısızlığa uğramasıdır” (Thüerer, 2006’dan aktaran Güner, 2008: 31-32).

SSCB’nin dağılmasından sonra küreselleşmenin verdiği yüksek dozdaki güvende olma hissi devletleri güvenlik anlamında yeni arayışlara yönlendirmiş özellikle akademik anlamda yeni tanımlamalara ve güvenlik olgusunu tanımlama aşamasında uluslararası kamuoyunu bilgilendirmek ya da yönlendirmek amacıyla somut örneklerle dayanılarak yeni kavramlar oluşturulmuştur. Başarısız devletler olgusu bu dönemde akademik anlamda gün yüzüne çıkmış ve küresel anlamda çalışma konusu olarak etkisini artırmıştır.

“1994 yılında CIA tarafından sağlanan fonla oluşturulan ‘Devlet Başarısızlığı Görev Gücü’ (The State Failure Task Force) projesi başlatılmıştır” (Call, 2008’den aktaran Bağbaşıoğlu, 2018: 2844). Görev Gücü yaptığı çalışmalarda “1995-1998 yılları arasında 136 devlet başarısızlığı durumunu tespit etmiş, devlet başarısızlığını ciddi siyasi çatışmalar ve rejim krizleri olarak ve merkezi siyasi otoritenin tümünden

²⁶

https://www.academia.edu/30257708/Ba%C5%9earısız_Devlet_Sorunsalı_Ve_Heywooda_G%C3%96re_Devlet (Erişim tarihi: 29.11.2020)

çökmesi ya da çökmeye yaklaşması olarak kategorize etmiştir” (Batır, 2017: 91). Yoğun şekilde kullanıma başlanması; 11 Eylül saldırılarından sonra ABD’nin getirmiş olduğu yeni güvenlik politikaları çerçevesinde güvensizliğin kökenine inmek için başarısız devlet sorunu daha fazla ön plana çıkarılmıştır. Özellikle saldırıyı gerçekleştirenlerin güçsüz merkezli yönetimlere sahip başarısız devletlerde saklandığı olduğu ortaya çıkmasıyla ABD başarısız devletlerin yarattığı güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır (Slater, 2004’ten aktaran Batır, 2017: 89). Bu tarihten itibaren yeni bir kavram olan başarısız devlet olgusu sık sık kullanılmaya başlanmıştır. “Algının değişmesi ve tüm analizlerin ve stratejilerin merkezine başarısız devletin yerleşmesinin başlıca nedeni, küresel güçler tarafından yerel olarak değerlendirilen ve bu nedenle de pek ciddiye alınmayan başarısız devletlerin 11 Eylül 2001 ile birlikte bizzat kendileri için tehdit ve tehlike oluşturduğu tezidir” (G.Gökçe ve O.Gökçe, 2012: 188).

Sonuç olarak yukarıda değinildiği üzere devletler üzerinde yüzyıllardır tanımlamalar ve çeşitli özellikler sıralanmaktadır. Bu özelliklere bakıldığı zaman üzerinde durulan ortak noktalar; ortak ihtiyaçlar, toprak parçası, hükmetme ya da iyi yönetimdir. Topluluklar daha çok kendi hâkimiyet alanını korumak ve kurulan devletlerinin varlığını devam ettirmek için mücadele etmişlerdir. Devletler sadece ortak düşman için ittifaklar kurarak birlikte hareket etmişlerdir. Ötekileştirme sonrasında meydana gelen bloklaşma, gelişimini tamamlayamamış devletleri derinden etkilemektedir. Aynı şekilde AB’nin Güvenlik Stratejisinde başarısız devletlerin “küresel politika belirlemeyi imkânsız kıldığı ve bölgesel istikrarsızlığı büyüttüğü”ne vurgu yapılmaktadır (G.Gökçe ve O.Gökçe, 2012: 188).

Soğuk Savaş sonrasında özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra gündemdeki yerini sağlamlaştıran başarısız devlet olgusu, güçlü devletlerin zayıf olarak nitelendirdiği ve potansiyel tehdit olarak gördükleri devletler üzerinden yapmış oldukları tanımlamalar neticesinde yeni bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bazı yazarlara göre “*Soğuk Savaş döneminin bitişi ile birlikte devam eden süreçte uluslararası toplumun bir sorumluluğu olarak addetmiş olan başarısız devletler meselesi ABD’nin Somali’deki başarısızlığının ardından kısmen yitirdiği önemini 11 Eylül saldırıları sonrasında tekrar kazanarak önce ‘haydut devletler’ ardından da*

yeniden ‘başarısız devletler’ başlığı altında ABD’nin ve uluslararası kamuoyunun gündemindeki yerini almıştır” (Bilgin ve Morton, 2004: 169).

2.3. Başarısız Devlet Olgusunun Ortaya Çıkış Süreci

Dünya da değişim teknolojik, siyasal, sosyal ve ekonomik alanda süratli bir değişim içerisinde. Ülkelerin ya da devletlerin kalkınma ve refaha ulaşmasının temelinde zihinsel değişim yatmaktadır. Böylece devlet sistemlerinde ya da yönetim biçimlerinde bugünden geleceğe bakışın kadenci olmaktan çok proaktif (eylemci) olmaya doğru yönelişi ile birlikte stratejik kurguya ayrılacak zamanın ehemmiyeti artmaktadır. Sürekli gelişmekte olan teknoloji yapı, yeni ekonomik arayışlar, iletişimde sınırların ortadan kalkması ve bilgiye ulaşmada yaşanan kolaylıklar; globalleşmeyle birlikte devlet sisteminde yeni bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Bu yapıda stratejik kurguyla teknolojisini, ekonomik yapısını ve iletişim ağını geliştiren devletler güçlü devletler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında çağın gerisinde kalan devletler özellikle yeni kavramlar altında kategorize edilmeye çalışılmıştır. Gelişimini tamamlayamamış devletler için başarısız devlet, aksayan devlet, kırılgan devlet, çökmüş devlet gibi yeni kavramlar ve tanımlamalar oluşturulmuştur. Bu kavramlar devletin kapasitesi, güvenlik, kamusal hizmet konularındaki yeterlilikleri ve devletin sahip olduğu meşruiyeti üzerinden yapılmaktadır. “Kendini uluslararası toplumun bir üyesi olmayı sağlayabilme noktasında tamamen yetersiz olan devlet, başarısız ulus devlet olarak tanımlanmıştır” (Öğüt, 2013: 167).

20. yüzyılda iki büyük dünya savaşı meydana gelmiştir. Bu savaşlarda yaklaşık 70 milyon insan yaşamını yitirmiştir ve savaşlar sonrasında birçok devlet bağımsızlığını ilan etmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmakla beraber II. Dünya Savaşı sonrasında BM antlaşmasında da yer alan self-determinasyon hakkının genel kabulü devlet sayısında muazzam bir artışa neden olmuştur (Başbaşıoğlu, 2018: 2845). 1990’lı yıllarda Afrika’da, Asya’da, Okyanusya’da bulunan sömürgelerin bağımsız olmaları, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin dağılması ile birlikte devlet sayısında bir artış olmuş ve yeni sayı 191 olmuştur (Rotberg, 2003’ten aktaran Batır, 2018: 82). 2002’de Endonezya’dan ayrılan Doğu Timor’un, 2006’da Karadağ’ın, 2008’de Sırbistan’dan ayrılan

Kosova'nın ve 2011 yılında da Sudan'dan ayrılan Güney Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla devlet sayısı 195'e ulaşmıştır (Batır, 2018: 82). 2. Dünya savaşından sonra Birleşmiş Milletlere üye 51 devlet vardı. Günümüzde ise bu sayı, çeşitli nedenlerle tanınmayan Kosova, Tayvan, KKTC gibi devletler dışında 193'e dayanmıştır (Pektaş ve Ateş, 2018). Yeni kurulan bu “genç devletler” egemenliklerini tesis etmek amacıyla iç sorunlarla karşılaşabilmektedir. İç sorunlarıyla müdahalede yetersiz olan devletler için bu sorun dış sorun haline gelebilmektedir. Yaşadıkları bu sorunlar uluslararası alanda sorun teşkil etmektedir. Aynı zamanda kurulmuş olan ancak iktidar boşluğu/sorunu nedeniyle kurulduğu toprak parçası üzerinde hâkimiyet kuramamış devletler de suç çetelerinin yuvalandığı yerler olabilmektedir. Bu kurulan yeni devletlerle birlikte devletlerin devlet olma yolunda etkin güce sahip olup olmamaları yeni bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra kalkınmakta olan pek çok yeni devlet küreselleşmenin de etkisiyle, devlete ait fonksiyonların etkin olarak yerine getirilmesi aşamasında ciddi problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Devleti oluşturan unsurlar daimi bir nüfus, sınırları belli olan bir ülke, hükümet ve diğer devletlerle bağlantı kurabilme yetisi olarak belirtilmektedir (Öğüt, 2013: 165). Aynı zamanda bir devletin uluslararası alanda tanınması için dört kriter bulunmaktadır. Bu kriterler devletin var olması için gereklidir. Bunlar; insan topluluğu, ülke, siyasal egemenlik ve diğer devletler tarafından tanınmadır. İlk üç unsurun olması çok önemlidir ancak diğer devletler tarafından uluslararası alanda tanınmalıdır. “*Oppenheim Triepel, Le Normand, Listz, Lawrance, Wheaton Anzelotti, Kelsen, Redslob, Blunschli ve Lauterpacht, gibi uluslararası hukukçular tanımının kurucu bir işlem olduğunu savunurlar. Bunlara göre, tanıma bir devletin var oluş koşuludur*” (Briggs, 1940'tan aktaran Azarka 2016: 1058). Uluslararası alanda tanınmasa gerçek anlamda devlet olarak kabul edilmemektedir. Tanınma birçok anlamda her ne kadar siyasal veya ekonomik çıkar olsa da uluslararası arenada bu dört şartın bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu bağlamda dünyanın birçok bölgesinde yaşanan devlet olma sorunu, Uluslararası Hukuk ve Siyaset Biliminde pek çok tartışmaya neden olmuştur. Bu aşamada tartışılan konulardan biri devletlerin fonksiyonlarını yerine getirmekte yaşadığı aciziyet durumu ve bunun sonucu olarak devletlerin başarısızlığı sorunu

olmuştur. Devletlerin başarısızlıkların tek bir nedeni yoktur. Başarısızlık durumu tarihsel, kültürel, toplumsal, ekonomik ve küresel pek çok etkenin etkisiyle ortaya çıkabilmektedir.

Yaşadığımız çağda devletler küresel anlamda politika üreterek, ekonomik gücünü ve hâkimiyetini bütün devletlere göstermeye çalışır. Özellikle güçlü devletlerin yüklendikleri bu misyon; gelişimini tamamlayamamış ya da güçlü olmayan devletler üzerinde politika üretmelerine neden olmaktadır. Değişen dünya da bu devletler yeni topraklar elde etmek yerine sorun yaşayan devletler üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışır. Bu başarısız devletler yer altı madenleri bakımından zenginse potansiyel müdahale alanı olarak görülmektedirler ve iç işlerine müdahale etmeye başlanmaktadır. İç işlerine yapılan müdahale sonrasında kendi kendine yetemeyen bu devletler; iç savaşa sürüklenmekte, insanlık katliamlarının yaşanmasına neden olmakta ve hatta dünya üzerinde yeni suç çetelerinin türediği merkezler olabilmektedir. Başarısız devletler olarak gördüğümüz bu devletler insan trajedilerinin yaşandığı merkezler olmaktadır.

Bu devletlerde terörizmin barındığı, aynı zamanda insanı trajedilerin yaşandığı ve buna bağlı olarak salgın hastalıkların ortaya çıktığı merkezler olarak bir güvenlik sorunu olarak algılanıp, başarısız devletler kavramıyla “kavramsallaştırılıp” uluslararası alandaki yerini almıştır.

2.4.Başarısız Devlet: Kavramsal Tartışma

Başarısız devletlerle ilgili sonuca varılmış ortak bir tanımlama yoktur. Bu nedenle tanımlama yapılırken dayanak noktamız bu alanda çalışma yürüten bilim adamlarının getirmiş oldukları savlar ya da söylemler olacaktır.

“1990’lı yıllar boyunca başarısız devlet kavramı uluslararası güvenlik ve geleneksel olmayan güvenlik tehditleri ile bağlantılı olarak kullanılmıştır” (Batır, 2017: 89). Helman ve Ratner bu kavramı başarısız devletlerin güvenlik etkilerine dikkati çekmek için ileriye sürmüşlerdir. “Başarısız Devletleri Korumak başlıklı makalelerinde Helman ve Ratner’in ortaya koyduğu temel sav; kendini uluslararası toplumun bir üyesi olmayı sağlayabilme noktasında tamamen yetersiz olan devlet, başarısız devlet olarak tanımlanmıştır” (Helman and Ratner, 1993’ten aktaran Öğüt:

2013:167). Başarısız devlet kavramı literatürde yazarlar tarafından farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. “Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında ise haydut devlet olmak üzere başarısız devlet kategorisi altında gerçekleşen yoğun kullanımlar söz konusu olmuştur” (Bağbaşıoğlu, 2018: 2849). Bu tanımlara bakıldığında başarısız devlet, “siyasi ve ekonomik bir birim olarak kendi ayakları üzerinde durmayı sürdüremeyen sözde bir egemen devlet” olarak aktarılmaktadır (Griffiths and O’Callaghan, 2002’den aktaran Bağbaşıoğlu). “Rotberg’e göre başarısız devlet, ‘iç şiddet olayları ile sarsılmış ve artık ülkede yaşayanların siyasi beklentilerini yerine getiremeyen’ devlettir” (Rotberg, 2003’ten aktaran Bağbaşıoğlu, 2018: 2844). Literatüre bakıldığında genellikle bu başarısızlığın derecesine göre yapılan farklı kavramsallaştırma biçimlerine rastlanmaktadır; bunlar kırılğan devletler, başarısız devletler, çökmüş devletler gibidir. Başarısız devlet; kırılğan devlet ile çökmüş devlet arasındaki geçiş aşaması diyebiliriz. Başarısız devlet kavramı bu anlamda “bir kavram kompleksinin üst başlığı” olarak değerlendirilmektedir (Özalp, 2014: 350).

Günümüzde devletin, teorik anlamda aynı anda iki taraflı düzen fonksiyonunu yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Bir yandan egemenliği altındaki topluluğunun kamusal düzenini sağlamaktayken, diğer yandan bütün devletler ile birlikte uluslararası sistemi oluşturarak, küresel yapının birincil taşıyıcısı konumunda yer almaktadır (N.Özalp, 2014: 354). Uluslararası alanda bu iki fonksiyonu yerine getiren devletler başarılı devletler, yerine getirmeyen devletler farklı kavramlarda tanımlanabilmektedir. (Başarısız devlet, çökmüş devlet, kırılğan devlet gibi). Diğer bir tanıma göre ise “çökmüş, dış destek olmaksızın vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılayamayan ve sınırları içerisinde devleti temsil eden hükümetin varlığının bittiği devlettir (Baylis vd., 2014’ten aktaran Bağbaşıoğlu, 2018). “Bu bağlamda başarısız devletsellik kavramı, devlet kurumlarının kontrol, idare ve eylem yeteneklerini çekirdek alanlarda kaybetmiş olmaları ya da sadece kısmi olarak yerine getirebilmeleri, bunun sonucunda da hızlı ya da yavaşça ilerleyen bir meşruiyet kaybetmeleri olarak tanımlanabilir” (N.Özalp, 2014: 355).

Schneckenner'e göre ise “başarısız devletsellik, devlet kurumlarının idare ve sevk kabiliyetlerini kaybederek çekirdek alanlardaki yükümlülüklerini yerine

getirememeleri” ile meydana gelmiştir (N.Özalp, 353: 2014). Uluslararası doktrinde bazı yazarlara göre başarılı devletlerin yerine getirmesi gereken üç unsur bulunmaktadır. Bunlar; coğrafi ve ülkesel unsur, siyasi unsur ve fonksiyonel unsurdur (Batır, 2017: 91). Diğer taraftan “Schneckener tarafından güvenlik, refah, meşruiyet-hukuk devletliliği olarak devletin yerine getirmesi gerektiği üç ana fonksiyon üzerinden, dört farklı başarısız devletsellik kavramı geliştirilmiştir. Bunlar Konsolide devlet, zayıf devlet (weakstate), çöküş halindeki devlet (failing state) ve çökmüş devlet (failed/collapsedstate)” (Schneckener, 2006’dan aktaran N.Özalp, 353: 2014). Üç fonksiyonu yerine getiren konsolide devlettir. Zayıf devletler de ise refah ve meşruiyet-hukuk devletliliği alanlarında eksiklikler mevcuttur. İşlemeyen devletler de şiddet eğilimi mevcut ve güvenliğin sağlanması sınırlı hale gelmiştir. Refah ve meşruiyet-hukuk alanında ise idare kabiliyeti hala mevcuttur. Bu tür devletler iç işlerinde yaşamış oldukları sorunlar nedeniyle ülke topraklarının tamamını kontrol edemezler. Çökmüş devletlerde ise bu üç devlet fonksiyon işlevsel değildir ve bu nedenle bu tür devletlerde çöküş sürecinden bahsedilmektedir (Schneckener, 2006’dan aktaran N.Özalp, 353: 2014)

Brooks ise başarılı devlet kavramından hareket ederek karşılaştırmalarla başarısız devlet tanımlaması yapar. Ona göre başarılı devletler kendi ülkesinde yasal zor kullanma tekeline sahip olan, belirli bir bölgeyi korumakta sorun yaşamayan aynı zamanda ülkesindeki insanlar için gerekli sosyal hizmetleri yaratabilen devletlerdir. Başarısız devlet kavramı bu çerçevede genel bir kategori olarak başarılı bir devlette; yani modern bir ulus devlette olması gereken özellikleri kısmen ya da tamamen taşımayan ve bu devletin yerine getirdiği işlevleri yerine getiremeyen devletlerdir (Bağbaşıoğlu, 2018: 2844).

Yukarıdaki tanımlamalarda da görüldüğü gibi yapılan açıklamalar/tanımlar farklı yaklaşımların ürünüdür. Devletin kapasitesi; egemenliği, güvenliği ve meşru hâkimiyet gücü ile birlikte geleceği için uluslararası arenada kendi kararlarını kendi verebiliyorsa başarılıdır denebilir. Eğer kararları başka devletlerin inisiyatifinde kalmışsa başarısız devlet olarak görülebilir.

2.4.1.Başarısız Devletlerin Genel Özellikleri

ABD araştırma kuruluşu olan Barış Fonu (The Fundfor Peace) başarısız devleti aşağıdaki durumların bir arada gerçekleşmesiyle açıklamaktadır:

- Bir devletin egemen olduğu ülkesi üzerindeki kontrolünü ya da meşru fiziksel güç kullanımı tekelini kaybetmiş olması,
- Bir devletin kararlar alabilme noktasındaki otoritesini kaybetmesi,
- Bir devletin kamu hizmetlerini sağlamada yetersiz duruma gelmiş olması,
- Uluslararası toplumun bir üyesi olarak diğer devletlerle etkileşime girme potansiyelini kaybetmesi,²⁷

Bunların yanında merkezi hükümetin vergi toplama aşamasında zorluklar yaşaması da başarısız devlet sorunları arasında görülmektedir. Bu durumlarla karşı karşıya gelen devletler yaygın suç ve yolsuzluk durumlarıyla, mültecilik ve artan nüfus hareketliliği gibi sorunlarla baş etmek durumunda kalmaktadır. Bu sorunlarının çözümü aşamasında yetersiz olan devletler dış aktörlerin müdahalesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

Başarısız devletlerin genel nitelikleri ise şu şekilde belirlenmektedir. Eğer bir devlet aşağıdaki niteliklere sahipse, genelde başarısız devlet olarak nitelendirilmektedir;

- 1) Hem içeriye hem de dışarıya karşı meşruiyetini kaybetmeye başlamış ise, ya da bir devletin yönetimi hem kendi halkı, hem de uluslararası arenada tanınmıyorsa;
- 2) Sınırını korumakta aciz ise;
- 3) Farklı etnik ya da dini gruplardan meydana geliyorsa ve bu gruplar arasında toplumsal dayanışma ruhunu yaratamamışsa, birlik ve beraberlik ruhu

²⁷<https://fragilestatesindex.org/comparative-analysis/> (Erişim tarihi:11.10.2020)

sağlanamamışsa ve bu gruplardan birinde diğeri tarafından ötekileştirildiği algısı ve düşüncesi oluşumunu önleyememişse ve böylece alternatif devlet/toplum oluşumunu engellemekte yetersiz ise;

4) Halkı üzerinde dikta rejimleri ile ya da baskı politikalarıyla veya zor kullanarak iktidarını devam ettiriyor ise;

5) Yoksulluk ve yolsuzluğa çözüm üretmiyor ve üstüne üstük kaynak paylaşımında belli grupları koruyup kollayıp ve özellikle de teşvik ediyor ise;

6) Halkını mafyalara, güçlü ağır silahlara sahip organize suç örgütlerine ve teröristlere karşı koruyamıyor ve “can ve mal güvenliğini sağlama” gibi en temel işlevini yerine getirmekte aciz ise;

7) Bulunduğu coğrafya da komşu devletlerin ekonomik istikrarını ve huzur ortamını bozuyor ve tehdit ediyor ya da etmeye başladıysa ((Rotberg 2003 ve 2004; Ottaway/Mair 2004; Migdal 1988; Schneckener 2004 ve 2004; Patrick 2006; Lambach 2007; aktaran G.Gökçe ve O.Gökçe, 2016: 190).

Tüm bu açıklamalara rağmen başarısız devletlerin tam olarak nasıl tanımlanacağı üzerine ortak bir tanımlama yoktur. Başarısız devlet tanımlamalarında yazarların ortak sonuca vardıkları husus devletin güvenliği sorunudur. Kendi vatandaşı üzerinde egemenliğini tesis eden ve halkını dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı koruyabilen devlet başarılı devlettir diyebiliriz. Kendi egemenliğini tamamlayamamış aynı zamanda egemenliği süper güçlerin ya da diğer aktörlerin inisiyatifinde olan devletler başarısız devlet olarak nitelendirilebilir. Ortak bir kültür ya da ortak bir benlik oluşturamamış olan devletler diğer devletler tarafından sürekli yönlendirilmekte ve kendi çıkarları doğrultusunda yeni bir yapılanmaya zemin hazırlanmaktadır. Buna örnek olarak Soğuk Savaş döneminde iki süper gücün diğer devletlerin geleceklerini kendi çıkarlarına yönelik yönlendirmek amaçlı politikalar geliştirmesi verilebilir. Aynı zamanda ABD’nin Irak’a müdahalesi örnek gösterilebilir.

2.4.2. Başarısız Devletler ve Başarısızlığın Ölçütleri

Devletlerin başarısızlık ya da çöküş süreçlerine bakıldığında devletlerin belli bir güce ulaştıktan sonra çöküş sürecine girdikleri görülmektedir. Bu durumda devletlerin yaşamış olduğu çağda güçlerini ya da sahip olduğu toprak parçası artıkça farklı etnik yapıya bürünerek daha kolay çözülebildiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Roma, Bizans, Osmanlı, Avusturya-Macaristan İmparatorlukları bir dönem güçlü ve başarılı siyasi varlıklar olarak ülkelere ve kıtalara hükmetmişler, yıllar içerisinde zayıflamışlar, başarısız olmuşlar ve sonunda çökmüşlerdir. Almanya ve Japonya, II. Dünya Savaşına güçlü ülkeler olarak girmişler, savaştan başarısız olarak çıkmışlar ve nihayetinde çökmüşlerdir. Sovyetler Birliği ve Yugoslavya, yakın tarihimizin çöken büyük devletleridir (Alızade, 2019: 49).

Başarısız devletlerin ortak özellikleri; kurumsal zayıflık, siyasi istikrarsızlık, zayıf demokrasi, ekonomik krizler, dış etkilere açık olma, sosyal ve siyasal bölünmeler, ulusal kimlik sorunu, anarşi ve devam eden meşruiyet krizi olarak sıralanabilir. Bu anlamda başarısız devletleri daha iyi anlamak için uluslararası alanda kabul görmüş belli ölçütler oluşturulmuştur. Bu ölçütler neticesinde devletler başarı durumuna göre sıralanmaktadır. Bu amaçla farklı kuruluşlar tarafından hazırlanan araştırma, rapor ve endeksler kullanılmaktadır. Bunların en bilinenleri; Dünya Bankasının derlediği “Ülke Politikası ve Kurumsal Değerlendirme (CPIA) Endeksi”, Carleton Üniversitesi tarafından hazırlanan “Dış Politika İçin Ülke Göstergeleri (CIFP) Endeksi” ve Foreign Policy/Fundfor Peace tarafından yıllık olarak yayınlanan “Başarısız Devletler (Failed States) Endeksi”dir. Bunlara ek olarak, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı, Birleşik Devletler Uluslararası Gelişim Bürosu Avustralya Hükümeti Denizaşırı Yardım Programı gibi kuruluşlarda başarısız devlet kavramı ile ilgili araştırma yapmaktadır (Öğüt, 2013: 168).

1957 yılında kurulan ABD’li bir düşünce kuruluşu olan The Fund ForPeace 2005 yılından 2014 yılına kadar “Başarısız Devletler İndeksi”, 2014 yılından itibaren ise “Kırılgan devletler İndeksi” (Fragile States Index-FSI) adı altında yayımladığı raporlarla başarısız devletler için 12 gösterge belirlenmiştir (Bağbaşıoğlu, 2018:2849). Bu göstergeler 4 ayrı başlıkta incelenmektedir. Bunlar;

1.Uyum Göstergeleri

- Güvenlik Aparatı
- Seçkinlerin(elitlerin) kutuplaşması
- Toplumdaki farklı grupların şikâyetleri

2.Ekonomik göstergeler

- Ekonomik Düşüş ve Yoksulluk
- Eşitsiz Ekonomik Kalkınma
- İnsan ve Beyin Göçü

3.Siyasi Göstergeler

- Devlet Meşruiyeti
- Kamusal hizmetlerin sunumu
- İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü

4.Sosyal Göstergeler

- Demografik Baskılar
- Mülteciler ve yerlerinden edilenler
- Dış Müdahale²⁸

“Devletler Dünya Bankası, IMF, BM Kalkınma Programı, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Af Örgütü gibi uluslararası saygınlığı bulunan kurumlar dâhil olmak üzere farklı kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilmektedir” (Bingöl, 2017: 1).

2.4.3. Başarısız Devletler Endeksi ve Başarısızlığa Örnek Devletler

Fund For Peace 1957 yılında kurulan ABD’li bir düşünce kurulmuştur. Başarısız Devletler Endeksi, ilk olarak 2005’te 75 ve 2006’da 146 ülke analizi ile

²⁸ <https://fragilestatesindex.org/indicators/x1/>, (Erişim tarihi:13.10.2020)

başladıktan sonra 2013'ten bu yana 178 ülkeyi değerlendirmeye almaktadır.²⁹ Tayvan, Filistin, Kuzey Kıbrıs, Kosova ve Batı Sahara gibi bazı ülkeler egemen olarak kabul edilmesine rağmen değerlendirmeye alınmamışlardır. Bir ülkenin Kırılgan Devletler Endeksine dahil edilebilmesi için iki basit kriter öngörülmüştür: Birincisi, Birleşmiş Milletlerin bir üye devleti olmalıdır; ikincisi anlamlı bir analize izin vermek için, o ülke için önemli bir içerik ve veri örneklem büyüklüğüne sahip olması gerekir.³⁰

Fund For Peace isimli araştırma kuruluşunun 2020 Yılı Kırılgan/Başarısız Devletler Endeksi Mayıs 2020 yayımlanmıştır.³¹ Bu endekste başarısız devlet sayısı 50-60 arasında verilirken; Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Departmanı ise bu sayıyı 46 olarak belirtilmiştir. Diğer açıdan, Dünya Bankası'nın benzer bir anlayışını yansıtan Stres Altındaki Düşük Gelirli Ülkeler (LICUS) kategorisinde ise, 30 ülke bulunmaktadır (Patrick, 2006'dan aktaran Karaçuka ve Çelik: 2016)

“Fund For Peace’in Endeksi; ekonomik, siyasal, sosyal ve güvenlik boyutlarında tespit edilmiş 12 ölçüt esas alınarak yıllık olarak yayımlanmaktadır” (Bingöl, 2017: 1). Bu araştırmada genel çerçevesiyle amaç, uluslararası olası çatışmaları engellemektir. Bu araştırma batı ülkelerin dış politikada alacakları kararlarında baz alınmakta ve uluslararası akademik çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Raporu oluşturan yazarlar Başarısız Devletler Endeksi'ni hazırlarken dört temel kriteri dikkate aldıklarını ifade etmektedir. Bu kriterler şu dört temel soru üzerine kurulu:

1. *Devlet, tüm toprakları üzerinde kontrole sahip mi?*
2. *Hükümetin siyasî başarısı, toplumun büyük bir kesimi tarafından sorgulanıyor mu?*
3. *Devlet vatandaşlarının güvenliğini sağlayabiliyor mu?*
4. *Ve devlet, güç kullanımını tekelinde mi tutuyor?*³²

²⁹<https://fragilestatesindex.org/2017/05/13/fragile-states-index-and-cast-framework-methodology/> (Erişim tarihi 12.12.2020)

³⁰<https://fragilestatesindex.org/frequently-asked-questions/how-many-countries-are-included-in-the-fragile-states-index/> (Erişim tarihi,12.12.2020)

³¹FragileStates Index 2020, <http://global.fundforpeace.org/> Erişim tarihi (11.08.2020)

³²<https://fragilestatesindex.org/data/> (Erişim tarihi 17.10.2020)

Sıralama ise; 12 gösterge için skorların toplamına dayanır. Her bir gösterge 0 (en tutarlı) en düşük yoğunluk olarak 100-120 kapsayan bir ölçek oluşturur en yüksek yoğunluk (en kararlı) olmak üzere, 0 ile 10 arasında bir ölçek üzerine kaydedilmektedir. Her kriterde ülkeler 10 puan ile değerlendiriliyor. Sayılar küçüldükçe başarısızlık artmaktadır.³³ Tüm göstergelere ilişkin puanların toplamı, 0 ile 120 arasında değişen bir ölçekte, "sürdürülebilir", "kararlı" ve "uyarı" olarak sıralanan üç kategoriden birine girmektedir (Reece, 2017'den aktaran Alızade, 2019: 56). En sürdürülebilir 15 ülke içerisinde Avrupa ülkeleri çoğunluktadır (Tablo-1).

Aşağıdaki tablo 2020 Yılı Kırılgan/Başarısız Devletler Endeksi baz alınarak oluşturulmuştur. Puanlama sistemi 12 göstergelerden alınan puanların toplamından oluşmaktadır. Tablo endeksin sıralama metodu doğrultusunda oluşturulmuştur. Tablo-2'de Yönetim şeklini eklememizin nedeni devletleri siyasal gösterge açısından mercek altına almaktır. Öncelikle 15 başarılı devlet tablosu (Tablo-1), sonrasında en başarısız devlet tablosu (Tablo-2) veri olarak aktarılacak en başarısız devletlere değinilmiştir. Aynı zamanda ilk üç sırada sayılan devletler ile ilgili içinde bulundukları durumlar göz önüne alınarak analiz yapılmıştır.

³³<https://fragilestatesindex.org/country-data/> (Erişim tarihi 11.09.2020)

Tablo-1: Endekse Göre En başarılı 15 Ülke <i>(En iyi durumdan başlanarak sıralanmıştır)</i>					
Sıralama	Ülke Adları	Puanı	Sıralama	Ülke adları	Puanı
178	Finlandiya	14.6	170	Lüksemburg	18.8
177	Norveç	16.2	169	Avustralya	19.7
176	İsviçre	17.1	168	İrlanda	19.9
175	Danimarka	17.2	167	Hollanda	22.9
174	İzlanda	17.8	166	Almanya	23.2
173	Yeni Zelanda	17.9	165	Portekiz	23.5
172	İsveç	18.2	164	Avusturya	24.1
171	Kanada	18.7			

Kaynak: <https://fragilestatesindex.org/comparative-analysis/>

Başarısız devletler endeksine bakıldığında başarılı olarak sayılan devletler genelde AB ülkeleri olarak görülmektedir. 2020 yılında yayımlanan ve 12 göstereyi en iyi karşılayan ülkeler sıralamasında endekse göre 178.sırada yani en iyi devlet bir AB ülkesi olan Finlandiya olarak belirlenmiştir. Puanı 14.6'dır. Finlandiya'nın politik sistemine bakıldığında; bir hükümet başkanı (başbakan) ve bir devlet başkanı (cumhurbaşkanı) olan parlamenter bir cumhuriyettir. Merkezi hükümet Helsinki'de ve yerel yönetimler 311 belediyede (kasabalar ve şehirler) bulunmaktadır. Ülke 19 bölgeye ve 70 alt bölgeye ayrılmış ve en küçük bölge ise güneybatıdaki özerk bir takımada olan Åland'dır. Kuzey Lappi bölgesi, Finlandiya'nın yerli Sami halkının (Lapps veya Laplanders olarak da bilinir) yaklaşık yarısına ev sahipliği yapan Sami

Yerleşim Alanı'nı içerir. 338.000 km² üzerinde 5.47 milyon nüfusa sahip AB üye ülkesidir.³⁴

Başarısız Devletler Endeksi, basit bir çoklu gösterge modeline dayandırılmaktadır. Tekli göstergelere eşit ağırlık verilmektedir. “Bu kullanışlı, şeffaf bir yöntemdir ve kesinlikle tek bir ülkenin genel bir bakış açısına göre sıralanmasında bazı önemli göstergeler sunmaktadır” (Carlsen, Brüggemann, 2013’ten aktaran Alızade, 2019: 50).

³⁴https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/finland_en (Erişimtarihi 09.10.2020)

Tablo-2: En Başarısız 15 Ülke (En kötü durumdan başlanarak sıralanmaktadır.)							
Sıralama	Ülke Adları	Puanı	Yönetim Şekli	Sıralama	Ülke Adları	Puanı	Yönetim Şekli
1	Yemen	112.4	Başkanlık	9.	Afganistan	102.9	İslam Cumhuriyeti
2	Somali	110.9	Başkanlık	10.	Zimbabve	99.2	Cumhuriyet
3	Güney Sudan	110.8	Başkanlık	11.	Burundi	97.9	Yarı başkanlık
4	Suriye	110.7	Başkanlık	12.	Kamerun	97.9	Başkanlık
5	Demokratik Kongo	109.4	Yarı Başkanlık	13.	Haiti	97.7	Yarı Başkanlık
6	Orta Afrika Cumhuriyeti	107.5	Cumhuriyet	14.	Nijerya	97.3	Başkanlık Sistemi
7	Çad	106.4	Yarı Başkanlık	15	Gine	97.2	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
8	Sudan	104.8	Başkanlık				

Kaynak; <https://fragilestatesindex.org/comparative-analysis/>

Başarısız devletler sıralamasına bakıldığında özellikle devletlerin içinde bulundukları iç çatışmalar bu duruma etken olmuştur. Yaşanılan iç savaşlar devletleri ekonomik, sosyal, siyasi anlamda bir çöküşe sürüklemiştir. Bu devletler sıralamasında Yemen en başarısız devlet olarak görülmüştür. Bunun nedeni özellikle Yemenin içinde bulunduğu kargaşa ve 6 yıldır süren iç çatımadır. 2018 ve 2019 endeks sıralamasında 3. Sırada en başarısız olmasına rağmen; Yemen bu altı yıllık süre zarfında sıralamada yeri sürekli daha kötüleşen devletlerarasında olmuş ve 2020 yılında yayımlanan endekste başarısız devletler sıralamasında birinci sırayı almıştır.³⁵ Bunun nedenine baktığımızda 2015 yılının Mart ayından bu yana ülkedeki pek çok karşıt grup arasında devam eden çatışmalarda yüz binlerce insan hayatını kaybetmiş, evsiz kalmış ve açlığa mahkûm edilmiştir. İç çatışmalar Arap Baharı sonrası devrilen eski Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'de Şii Ensarullah Hareketine destek vermeye başlamasıyla şiddetin boyutu daha da artmıştır.³⁶ Yemen'de bir türlü sağlanamayan sorunlar bir hükümet krizine dönüşmüştür ve Husilerin başkent Sana'yı ele geçirmesi ve yönetimi devralmasıyla sonuçlanmıştır.³⁷

“Güney'de ayrılıkçı ayaklanma, El Kaide'nin ülke genelinde devam eden saldırıları ve kabileler arasındaki güç mücadelesi, Yemen'deki kaotik ortamı gün geçtikçe üstesinden gelinemez hale getirdi” (Arslan, 2015: 23). Yıllardır devam eden ve çözülemeyen bu sorunlar, ülke içerisinde karmaşık bir sorunlar kümesi olarak çatışmaların özelliğini, zamanını ve dinamiklerini büyük ölçüde belirlemektedir.³⁸ Yemen de yaşanan çatışmalarda; Bahreyn, Kuveyt, Katar, Sudan, Fas, Ürdün ve Mısır'ın destek verdiği; İngiltere, ABD ve Fransa'nın lojistik ve istihbarat desteği yaptığı koalisyon, Yemen'deki Husi hedeflerine aralıklarla hava operasyonları düzenlemektedir. Saldırıları ise Riyad ile birlikte Birleşik Arap Emirlikleri düzenlemektedir. BM söylemiyle Yemen İç Savaşı, dünyanın “en ağır” insanlık krizi

³⁵<https://fragilestatesindex.org/data/> Erişim tarihi: 15.08.2020)

³⁶<http://www.haksozhaber.net/devrik-lider-ali-abdullah-salih-ile-husiler-arasinda-isbirligi-56566h> Erişim tarihi: 12.09.2020).

³⁷<http://www.haksozhaber.net/devrik-lider-ali-abdullah-salih-ile-husiler-arasinda-isbirligi-56566h> Erişim Tarihi: 04.09.2020)

³⁸https://insamer.com/tr/yemen-raporu-coken-devletin-enkazinda-barisi-arayan-bir-halk_1717 (Erişim Tarihi: 07.10.2020)

olarak görülmektedir.³⁹ “BM verileri 3 yıldan uzun süredir devam eden savaş sebebiyle 28 milyonluk ülkede 22 milyon 200 bin kişinin yardıma muhtaç yaşadığını, 2 milyondan fazla Yemenlinin evlerini terk edip ülke içinde başka şehirlere göç etmek zorunda kaldığını ortaya koyuyor. Çoğu Somali ve Etiyopya’ya göç eden 300 bine yakın sığınmacı ve mülteci bulunmaktadır.”⁴⁰ BM Yemen’e finansal desteğini keserse ve ülke parçalanmaya devam ettikçe, bölgesel güçler stratejik avantajlar için bölünmelerden yararlandıkça, uzun süredir acı çeken Yemenli siviller nihai kurbanlar olmaya devam edecektir.

Başarısız devletler endeksinde ilk sırada bulunan Yemen’nin puanı 112.4 tür. Puana baktığımızda hukukun üstünlüğü ve insan hakları, seçkinlerin (elitlerin) kutuplaşması ve dış devletlerin baskıları ölçümünde 10 puan yani tam puan alınmıştır.

İkinci sırada yer alan devlet Somali, 1988 yılından bu yana silahlı iç savaşın yaşandığı ve küresel güçlerin müdahalesi olan bir devlettir. Sivil savaşın başlangıcını Siad Barre yönetimine yönelik başlatılan isyan oluşturmaktadır. Barre’ın 26 Ocak 1991’de yönetimi kaybetmesinin ardından 1991’de iktidardaki rejimin ortadan kaldırılmasıyla ortaya çıkan ihanet, etnik soykırım ve gerilla savaşı örgütlerinin etkisiyle etnik çatışmalar meydana gelmiştir.⁴¹ Bu çatışmalar sonrasında ülke vahşi ve kaotik bir ortama doğru evirildi ve günümüze kadar insan hakları ihlalleri yaşanmaya başlandı. Somali 1991 yılından 2012 yılına kadar tam 21 yıl boyunca hükümet boşluğu yaşamış, başa gelen yönetimler de iktidarda etkin olamamıştır. Somali’de yaşanan iç çatışmalar sonucunda iki milyondan fazla Somalili yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmış, bunlardan dokuz yüz bin kişi komşu devletlere sığınmak zorunda kalmışlardır (Batır, 2017: 96). Somalilerin çoğunluğu Kenya, Etiyopya ve Cibuti gibi komşu ülkelere göç etti.⁴² Bu yoğun mülteci akını sonucunda

³⁹ <https://www.dw.com/tr/be%C5%9F-ba%C5%9F%C4%B1kta-yemen-sava%C5%9F%C4%B1/a-46160545> (Erişim tarihi: 07.09.2020)

⁴⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/milyonlarca-cocuk-ulkelerinden-goc-etmek-zorunda-kaliyor/1268789awlf> (Erişim tarihi: 11.08.2020).

⁴¹ <https://orsam.org.tr/tr/somali-devlet-catismasi-somali-guvenlik-devleti-politik-ekonomisini-yeniden-inceleme-1969-1991/> (Erişim tarihi: 20.12.2020)

⁴² <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dunya-bu-felakete-dur-demek-zorunda-18352113> (Erişim tarihi: 07.10.2020)

bu ülkeler Somali'nin kırılgan siyasetinde etkin olabilmektedir. Aynı zamanda Somali dünyanın en yoksul ülkelerin başında gelmektedir.

Somali silah, uyuşturucu ve insan ticareti gibi uluslararası suç çetelerinin barındığı merkez haline gelmiş ve uluslararası denizcilikte büyük tehdit olan deniz haydutlarının da yuvalandığı alanlar olmuştur. Deniz haydutluğundan elde edilen fidyenin iç savaşın finansmanında kullanıldığı ileri sürülmektedir (Batır, 2017: 98).

BM Güvenlik Konseyi tarafından ülkede bozulan düzenin yeniden inşası için UNOSOM 1 adlı görev oluşturulmuştur. 3 Aralık 1992 tarihine gelindiğinde Güvenlik Konseyi ABD tarafından yönetilecek barış gücü (UNITAF) kurulmuştur. Amacı ülke çapında güvenliği dizayn etmek ve Somali'deki yardım çalışmalarını düzenlemektir. UNITAF tarafından başlanan barışın tesisi amacıyla Birleşmiş Milletler UNOSOM II adlı görev oluşturulmuştur. Operasyonla amaçlanan Somali'nin idari ve yargı sistemlerinin yeniden kurulmasıdır. Batır Somali'nin içinde bulunduğu siyasi durumunu şu şekilde aktarmıştır;

“Son dönemde yaşanan gelişmelere rağmen ülkenin parçalanmış durumu devam etmektedir. Ülkenin kuzeyinde bağımsızlık ilan etmiş (ancak uluslararası toplum tarafından tanınmamış) Somaliland kendi ordusuna sahip ve polis teşkilatına sahiptir ve sınırlarını korumaktadır. Yarı otonom yapıdaki Pundland da kendi ordusunu ve polis gücünü oluşturmuştur. Bu iki bilinen bölgesel yönetim dışında Galmudung Geçici Yönetimi ve Jubbaland Geçici Yönetimleri de kurulmuştur, çoğu aşiretler silahlı üyelerinden oluşan kendi güvenlik güçlerini oluşturmaktadırlar. Somali merkezi yönetiminde sayıları 10.000 civarında olan silahlı kuvveler ile 5000 civarında polis gücü bulunmaktadır. Ancak ordu mensuplarına düzenli maaş ödenemediği ve aşiret bağları nedeni ile merkezi yönetimin kontrolünde bulunan bölgelerde dahi güvenliği sağlayamadıkları görülmüştür” (Batır, 2017: 98).

Somali'de uzun süredir devam eden kan davalarını sona erdirmek için 2012 yılında federal bir sisteme geçiş yapmıştır. Ancak Somali'nin federalizme geçişi yeni

sorunları da beraberinde getirmiştir. Federal hükümetle eyaletler arasında sorun çıktığında komşu ülkeler ve körfez ülkeleri farklı aktörlere destek verebilmektedir. Bu durum siyasi birliği zedeleyebilmektedir.

Somali Başarısız Devletler Endeksinde puanlamada 110.9 puan almıştır. Seçkinlerin (elitlerin) kutuplaşması, demografik baskılar kriterlerinde 10 puan yani tam almış ve hemen hemen diğer bütün göstergelerde 9 puan üzerinde değerlendirme yapılmıştır.⁴³

Üçüncü sırada gösterilen Güney Sudan; 2011 yılında Sudan’la yaşanan iç savaştan sonra bağımsız olan genç bir devlettir. 2011’de bağımsızlığını ilan eden Güney Sudan’ın istikrara kavuşacağı ileri sürülürken bölgede yaşanan örtülü Amerikan-Çin rekabeti bu duruma engel oldu⁴⁴. Güney Sudan bağımsızlığını ilan ettikten sonra kendi içerisinde iktidar sorunlarıyla karşı karşıya kaldı, 2011 yılında Sudan’dan ayrıldıktan sonra 2013 yılında iç savaş patlak verdi. *“Güney Sudan Devlet Başkanı Kiir’in, yardımcısı Riek Macher’i Temmuz 2013’te görevden almasıyla birlikte Macher ve ona bağlı kuvvetler iddialara göre bir darbe girişiminde bulundular. Macher’e bağlı kuvvetlerin özellikle petrol açısından oldukça zengin olan Unity ve Jonglei gibi kuzeyde yer alan eyaletlerde kontrolü ele geçirmeleri, siyasi bir mücadele olarak başlayan sorunların, ülkedeki iç dinamiklerin de etkisiyle birlikte iki büyük kabile olan Dinka ve Nuerler arasında etnik temelli bir iç savaşa dönüşmesine sebep oldu. Kiir ve iktidarı elinde bulunduranların Dinkalara, Macher ve çevresindekilerin ise Nuerlere mensup olması çatışma ve kavgaların topyekûn bir etnik savaşa dönüştürülmesine zemin hazırlamıştır”* (Yılmaz, 2018)⁴⁵.

Güney Sudan’ın zengin petrol yataklarına sahip olması ve buradaki zengin madenden yararlanmak isteyen büyük güçler Güney Sudan’da etnik ve dini çatışmalara müdahalede bulunmuşlardır. Aynı zamanda Güney Sudan’ın petrolü işleyecek teknolojinin olmaması, Çin teknolojisine muhtaç kalmasına neden olmuştur. Güney Sudan’da yaşanan iç savaşın arka planına bakıldığında, ABD,

⁴³<https://fragilestatesindex.org/data/> (Erişim tarihi: 17.10.2020)

⁴⁴<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/guney-sudan-da-ic-savas-ve-baris-sureci/1310111> (Erişim Tari:19.10.2020).

⁴⁵<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/guney-sudan-da-ic-savas-ve-baris-sureci/1310111#> (Erişim tarihi: 26.10.2020)

Kanada, Çin, Almanya, İsrail ve Norveç gibi ülkelerin bu bölgede büyük yatırımları ve ekonomik faaliyetleri olduğu dikkate alınmalıdır.⁴⁶

Petrol rezervi bakımından zengin bir ülke olarak görülen Güney Sudan iç sorunlar nedeniyle yoksulluk içerisine düşmüş ve ülke parçalanma ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. İç savaş, on binlerce kişinin yaşamını yitirmesine, milyonlarca kişinin göç etmesine sebep oldu. BM Güney Sudan'dan ekonomik desteğini kesmesi durumunda, Covid-19 tehlikesiyle birlikte ülkede yüz binlerce insanın ölümüyle karşı karşıya kalınabilir.

Endekse göre Güney Sudan 110.8 puan alarak Somali'den sonra en başarısız 3. devlet olarak görülmüştür. Güney Sudan insan ve beyin göçü dışında diğer bütün göstergelerde 9 puanın üzerinde puanlar almıştır. Seçkinlerin (elitlerin) kutuplaşması, devlet meşrutiyeti, mülteciler ve yerinden edilmiş mülteciler en yüksek puan alınan kriterler olmuştur.

Sıralamadaki diğer devletlerin de yıllarca süren iç çatışmalara sahne olduğu görülmektedir. Suriye iç savaşı yaklaşık 10 yıldır devam etmektedir ve uluslararası komuoyunu da yakından ilgilendiren mülteci göçlerine neden olmaktadır. Diğer devletlerden 5. sırada sayılan Demokratik Kongo Cumhuriyetinde Kongo krizi (1960-1965 yılları arasında) sonunda yaşanan iç savaşta 100.000'den fazla insanın öldüğü düşünülmektedir. Ülke kriz zamanında birçok iç savaş çıkmasıyla ve Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nin karşıt tarafları desteklemesiyle Soğuk Savaş dönemindeki vekâlet⁴⁷ savaşlarına sahne olmuştur.⁴⁸

2.5. Başarısız Devlet Kavramına Eleştirel Yaklaşımlar

Başarısız devlet kavramı tarihsel, kavramsal ve amaçsal (ideolojik) eleştirilere maruz kalmıştır. Kavramın oluşum tarihi Soğuk Savaş'ın sonuna denk gelmekte ve bu dönemden itibaren tek süper güç ABD kalmaktadır. Bu bağlamda Amerika

⁴⁶<https://www.aa.com.tr> ,(Erişim Tarihi: 29.10.2020)

⁴⁷**Vekâlet savaşı** veya **temsili savaş**, bu savaş türünde devletler fiilen birbirlerine saldırmazlar ancak uzaktan savaş halindedirler. Karşıt güçlerin birbirine doğrudan saldırmak yerine üçüncü bir tarafın vasıtasıyla mücadele ettiği bir savaş türüdür. Güçler; bazen devletleri, bazen paralı askerleri, gayri resmî ülkeleri veya üçüncü bir tarafı kullanılabilir

⁴⁸<https://dipam.org/vekalet-savaslari-ikinci-kongo-savasi-ornegi/> (Erişim tarihi 19.12.2020).

Birleşik Devletleri yönetiminin Güvenlik Stratejisinin ilk sayfasında yer alan “Bugün Amerika işgalci devletlerden ziyade başarısız devletlerin tehdidi altındadır”, aynı şekilde Avrupa’nın Güvenlik Stratejisinde de başarısız devletlerin uluslararası güvenlik açısından oluşturduğu tehdidin ciddiyetinin altı çizilmektedir (Gökçe, 2012: 188). ABD ve AB güvenlik stratejilerini değişen şartlara göre konumlandırmaya başlamışlardır.⁴⁹

ABD ve Avrupa gibi devletler için artık başarısız devletlerin tehdit oluşturulduğu ve bu devletlerin bu yönde stratejiler geliştirildiği görülmektedir. “Başarısız devletlerin bu şekilde tehdit olarak görülmesi; tüm analizlerin ve stratejilerin merkezine başarısız devletin yerleşmesinin başlıca nedeni, küresel güçler tarafından yerel olarak değerlendirilen ve bu nedenle de pek ciddiye alınmayan başarısız veya çöken devletlerin 11 Eylül 2001 ile birlikte bizzat kendileri için tehdit ve tehlike oluşturduğu tezidir” (Gökçe, 2012: 188). Gerçekten de, Dünya Bankası’nın düşük-orta gelirli ülkeler listesindeki 56 ülkeden 15’i aynı zamanda Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü veya OECD’nin sağladığı kırılgan devletler listesinde de yer almaktadır (Norris, 2016: 10). Bu doğrultuda Kalkınma uzmanı Tobias Debiel;

*“Başarısız devletleri peşin hükümle terör merkezi olarak görmenin doğru olmayacağını söylüyor: “Kırılgan devletlerin, uluslararası terörizmin kaynağı olduğu söylenir. Devletin zayıf olması yüzünden teröristlerin bu ülkelere çekilebilmesi açısından bu doğrudur. Ancak uluslararası eylemler için gerekli altyapısı olmayan bu devletlerin terörist grupların sürekli yuvalanabilecekleri yerler olamayacağı da aşikâr. Bu ülkelerdeki teröristler mecburen, eylem yapmaktan çok işleyebilirliklerini sürdürmekle meşgul olurlar. Dikkatle bakıldığında, Batı’da da faaliyet gösteren teröristlerin geldikleri ülkeler arasında başarısız devletlerin nispeten az olduğu görülecektir”.*⁵⁰

⁴⁹ <https://www.dw.com/tr/ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1z-devletler-k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486> (Erişim Tarihi: 10.11.2020)

⁵⁰ <https://www.dw.com/tr/ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1z-devletler-k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486> (erişim tarihi: 15.11.2020)

Başarısız devletler kavramı ne derece kullanışlı olduğuna yönelik ideolojik, tarih dışı, Batı yanlısı gibi farklı eleştirilere maruz kalmaktadır (Bağbaşıoğlu, 2018: 2848). Call’a göre “başarısız devlet kavramının kendisi başarısızdır.” “Bu başarısızlığın nedenleri başarısız devlet kavramı ile çok farklı devletin aynı başlık altında kategorize edilmesi, daha güçlü bir devlet olmak için daha çok düzen öngören tek tip bir reçete verilmesi gibi daha teknik konular içermektedir” (Call, 2008’den aktaran Bağbaşıoğlu, 2018: 2849). “Bazı uluslararası hukukçular başarısız devlet teriminin yeni sömürgecilik ile lekelenmiş olduğu ileri sürerek çağrıştırdığı olumsuz anlam nedeniyle uluslararası hukukta kullanmayı reddetmekte; başarısız devlet kavramı yerine 'etkin hükümeti olmayan devlet' terimini kullanmayı önermişlerdir” (Batır, 2017: 90).

Tarihsel ve sosyo-ekonomik bağlamlarından koparılmış bir başarısız devlet algısı onları “kolonyal geçmişlerinin ya da küresel ekonomi-politik yapıdaki periferik pozisyonlarının yapısına bağlı olarak değil, içsel özellikleri” üzerine odaklanarak analiz etme çabasının bir sonucudur (Bilgin and Morton, 2004: 174). Başarısız devlet kavramı böylece tarih dışı ve sınırlı bir anlam kazanmış olmaktadır (Bilgin and Morton, 2002: 67). Başarısız devlet kavramının ideolojik amaçlara hizmet eden kullanımı ise salt dış politika söylemleri ile değil aynı zamanda bilimin kurumsallaştığı süreç ve bunun Batılı ulus-devletler ile olan ilişkisi ile de ilgilidir. (Bağbaşıoğlu, 2018: 2848). Bağbaşıoğlu’na göre;

“...ABD’nin dünya siyasetindeki egemen konumunun “tarihin sonu”nu getirdiği gibi iddiaların dile getirildiği bir dönemin ürünü olan başarısız devlet kavramının- benzer kavramları da içeren bir üst başlık olarak düşünüldüğünde toplumsal ve siyasal bağlamı dâhilinde değerlendirilmesi gerektiği açıktır.”

“Özellikle son 20 yılda ABD tarafından geliştirilen dış politika söylemi ve bu söylemi analiz etme iddiasında olan literatür başarısız devlet ve türevleri üzerine inşa edilmiştir. Kuzey Kore, Irak, İran, Afganistan gibi ABD’nin düşman ya da tehdit olarak nitelendirdiği ülkelerin haydut, başarısız gibi kategoriler altında değerlendirilmesi ve politikaların bu

kategorizasyona uygun bir biçimde seçilmesi rastlantı değildir”
(Bağbaşıoğlu, 2018: 2847).

Günümüzde bir devlet eğer bir devlete müdahale edecekse öncelikle uluslararası kamuoyunun desteğini oluşturmaya çalışmaktadır. Oluşturulmaya çalışılan bu destek; karşısında güçlü bir ittifak görmemek için haklı gerekçe olarak lanse edilmektedir. ABD gibi büyük güçlerin başarısız devletlerin yaşamış olduğu iç sorunlardan, şiddet olaylarından ve dünya için tehdit olduğu algısı yaratılarak müdahale ettiği görülmektedir. ABD’nin Irak’a müdahalesini kimyasal silah bulundurduğu gerekçesine dayandırdığı örnek verilebilir. ABD’nin bu müdahale sonrası burada kalıcı olmaya başlaması ya da Orta Doğuda egemen olmaya çalışması amaçsal ya da ideolojik bir amacının olduğu ortaya koymaktadır. Öte yandan ABD burada yaşayan halk üzerinde bir nebze olsa şiddet tekeli yok edebilmiştir. Bu nedenle “kırılganlığın nedenlerinin öncelikle ilgili ülkenin içinde aranması doğru olmakla beraber, bölgesel ve küresel koşulların dışlanması eksikliklerdir” (Bingöl, 2016).

Sonuç

Başarısız devletlerin nasıl tanımlaması gerektiği ile ilgili tartışma devam edecektir. Ancak başarısız devletlerin uluslar ötesi olduğu gerçeği akademik çalışmalarda yerini koruyacaktır. Çünkü başarısız olarak gösterilen devletler globalleşen dünya da güvenlik açısından sorunlara neden olmaktadır. Başarısız Devletler Endeksi’nden de anlaşıldığı gibi başarısız olarak sıralanan devletlere bakıldığında iç işlerinde sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu yaşanan sorunlar dış aktörler tarafından genelde bu sorunlara çıkar doğrultusunda müdahalede bulunduğu anlaşılmaktadır. Başarısızlığa mahkûm olan devletler terörizm, organize suçlar, yoğun göç akınları, yoğun insan hakları ihlalleri, çevreye zarar ve salgın hastalıklar gibi güvenlik tehditlerinin hızla ve kolaylıkla yayılmasına neden olmaktadır. Bir sonraki bölümde bu güvenlik sorunlarına detaylı bir şekilde değinilecektir.

Başarısız Devletler Endeksinde başarısız olarak sayılan devletler ya bağımsızlığını yakın tarihte kazanmış ya da uzun yıllar boyunca tek yönetime yönelik ortaya çıkan karşıt olaylar sonrasında yaşanan iç savaşların neden olduğu

anlaşılmaktadır. İç savaşlarda sivil halk yerinden edilmiş, milyonlarca insan mülteci konumuna düşmüş, açlıkla mücadele eden toplulukların sayısı artmış, insanların katledilmesine neden olmuş ve insanlık dramı olarak Aylan Kurdi⁵¹ gibi bebeklerin cansız bedenleri kıyıya vurmuştur. İnsani müdahale etkin bir şekilde yapılmazsa bu tür dramatik örnekler artacaktır.

⁵¹ 2015 yılında Muğla'nın Bodrum ilçesi Akyarlar Mahallesi Aspatmevkisinden Yunanistan'ın Kos Adası'na (İstanköy) yasadışı yollarla geçmeyle çalışan Suriye uyruklu 17 kişinin içinde bulunduğu lastik bot, uluslararası sularda battı. Aylan Kurdi kıyıya vuran çocuklardan biridir.

3. ULUSLARARASI GÜVENLİK AÇISINDAN BİR TEHDİT OLARAK BAŞARISIZ DEVLETLER

Globalleşen dünya da bir devlette meydana gelen herhangi bir sorunu uluslararası alanda bir tehdit unsuru olabilmektedir. 2020 yılının başlarından itibaren bütün dünya da yaşanan koronavirüs pandemisi (Covit-19 hastalığı) bunun en tipik örneğini oluşturmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte yaşanan hızlı değişim devletleri ittifak yapmaya yönlendirmiştir. Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan güç odaklı gruplaşmalar karşıt görüşlü diğer devletleri bir tarafı seçmeye zorlamıştır (Doğu-Batı Bloğu örneği). Soğuk Savaşın bitimi ile birlikte çözülen devletler ve bunun akabinde kurulan devletler devlet vasıflarını yerine getirip getirmedikleri konusunda araştırma konusu olmuştur. Bu tür devletlerde devlet olma sorunu birçok anlamda sorunların başlangıcı olmuştur. Bu tür devletlerde iktidar boşlukları yıllarca sürececek iç savaflara neden olmuştur. Bununla birlikte bu devletlerde yaşanan insan hakları ihlalleri, yoğun göç akınları (mülteci hareketleri), salgın hastalıklar ve terörist faaliyetler uluslararası alanda ciddi güvenlik tehditleri olarak değerlendirilmektedir. Ortaya çıkan bu sorunlardan kaynaklı olarak bu tür devletlerin detaylı bir şekilde incelenmesi yaratacakları uluslararası sorun ya da tehditlerin önlenmesine yardımcı olunabilir.

Bu bölümde öncelikle terörizm olguna değinilecek, başarısız devletlerin neden olduğu terörist faaliyetlere bakılacak, iç savaşın neden olduğu başarısız devletler ve yoğun göç hareketlerine değinilecek, başarısız devletlerin neden olduğu “sınır güvenliği” sorunu anlatılacak ve başarısız devletler ve ulusötesi organize suçlara anlatılarak başarısız devletler konusu zemine oturtulacaktır.

3.1. Devletin İstikrarsızlaştırılması: Terörizm

Terörizm

Yeni dünya düzeninde daha da saldırganlaşan terörizm unsurunun muhtemel dinamiklerinin belirlenmesi terörizmle mücadelede aşamasında başarılı olunabilmesi için ve aynı zamanda sürdürülebilir bir barış ortamının tesis edilebilmesi noktasında oldukça önemli bir vaziyet oluşturmaktadır. “Bu açıdan bakıldığında, terörün şiddet boyutunun hat safhada olduğu bölgelerde başarısız devlet statüsündeki ülkelerin çoğunlukta olması, terörün muhtemel dinamikleri arasında devlet başarısızlığı olgusunun olabileceğini ön plana çıkarmaktadır” (Karaçuka ve Çelik, 2017: 20). Yani başarısız devlet sorunsalı; terörizmin şiddet boyutunun yayılması aşamasında etkin bir ortam hazırlamaktadır.

Terörizm tanımı ile ilgili tartışmalar devam etmekte olup uluslararası bir fikir birliği yoktur. Bu başarısızlık terörizmin tanımlanamaz bir olgu olmasından değil; terör ve terörizm kavramlarının hukuki, siyasî, felsefi, sosyal ve uluslararası boyutlara sahip karmaşık ve sübjektif niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır.⁵² Tanım konusunda ortak bir görüş olmamasının nedeni devletlerin duruma farklı yaklaşmasından kaynaklanmaktadır. Bir taraftan bir örgütlenmeye bazı devletler terörist olarak bakarken, bunun karşısında bazı devletlerin bu örgütlenmeyi ve eylemleri gerilla/özgürlük savaşçısı olarak nitelendirmesinden kaynaklanmaktadır. Örnek verecek olursak ilk terörizm faaliyeti olarak nitelendirilen Sicariler⁵³; Romalıları karşı savaşırken gerilla ya da özgürlük savaşçısı ancak Kudüs’te yaptıkları eylemler sonucuyla terörist olarak nitelendirilmişlerdir. Şehir dışında yaşayarak, şehirde eylemler yapan Sicariler’in bu davranışlarıyla da toplumda korku ve terör havası estirmeleri nedeniyle, Sicari hareketi, dinsel şiddetin tarihte bilinen ilk örneği olarak ifade edilmektedir (Lester, 2000’den aktaran Biçer, 2017).

Genel tanımlamalara bakıldığında Latince “*terrere*” kelimesinden gelen sözcük, korkutmak, korkutup kaçırmak, dehşete düşürmek, caydırmak gibi anlamlara

⁵²<https://medium.com/@asiyesumeyyetorba/ter%C3%B6rizmin-tan%C4%B1m%C4%B1-tarihi-ve-uygulamalar%C4%B1-8d93aecfe131> (Erişim tarihi :28.10.2020)

⁵³İlk terörist gruplardan biri M.Ö. 73–66 yılları arasında yaşayan “Sicarii”lerdir. Aşırı yurtsever, köktenci ve dini hüviyetli bu örgüt, Romalıları karşı mücadele etmiştir.

gelmektedir (Gençtürk, 2012: 3). Oxford İngilizce Sözlükte; “genellikle siyasal nedenlerle, halkın gözünü korkutmak ve halkı yıldırma için dehşet ögesini kullanmak olarak tanımlanmaktadır” (Oxford Wordpower Dictionary English-English-Turkish, 2012). Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde de, “yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2019). Türkiye Cumhuriyeti’nin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1.maddesinde ise;

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir” şeklinde tanımlanmaktadır.⁵⁴

Terör kelimesinin ilk kullanım tarihine baktığımızda; Fransız Devrimi sırasında bugün “yukarıdan aşağıya terör” ya da başka bir ifadeyle “devlet terörü” olarak aktarılan şekliyle ortaya çıkmıştır. “Bu anlamda devlet terörü, devlet yönetimindekilerin siyasal muhaliflerini normal olmayan ve şiddet içeren yollarla bastırmalarını ifade etmektedir” (Wilkinson, 1974’ten aktaran Demir, 2019: 1). “Bu noktada, terörden türeyen bir kavram olan terörizmin; örgütlü, sistematik ve sürekli terör kullanmayı hedefleyen bir strateji olduğu aktarılmaktadır” (Demir, 2019: 1). Nihat Ali Özcan’a göre terörizm; “*politik bir amacı hayata geçirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemin içerisindeki en önemli araç ise şiddet ve şiddet kullanma yöntemidir. Teröristler korkularımız üzerine kendi amaçlarını inşa ederler. Bizi korkutarak davranışlarımızı, tutumlarımızı ve tercihlerimizi değiştirmeye zorlarlar. Terörizm bir drama yaratma işidir*”⁵⁵denmektedir.

⁵⁴ <https://medium.com/@asiyesumeyyeterba/ter%C3%B6rizmin-tan%C4%B1m%C4%B1-tarihi-ve-uygulamalar%C4%B1-8d93aecfe131> (Erişim tarihi:28.10.2020)

⁵⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=IrQwUZ3fJsk> (Erişim Tarihi: 25.10.2020)

Terörizmin tarihçesine bakıldığında şiddet yoluyla korku yaratmak ve otoriteyi zayıflamayı hedefler. “II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan bloklaşma sonucunda nükleer dengenin kurulmasıyla devletler savaştan kaçınmıştır. Ancak Soğuk Savaş’ın başlaması uluslararası ilişkilere yeni yöntemler kazandırmış ve bu dönemde terörizm, devletlerin kendilerine düşman olarak gördüğü devletleri zayıflatmak veya kendi yanına çekmek için kullandığı bir araç haline gelmiştir.”⁵⁶ “2007-2011 dönemi ve Küresel Terörizm Veritabanı’nda kayıtlı 156 ülkenin analiz edildiği Rassal Etkiler Panel Modeli’nin bulguları başarısız devlet olgusu ile teröre verilen zayıflar gibi toplumsal ve psikolojik unsurların terörün şiddet boyutunun tırmanması noktasında itici faktör olduklarını ileri sürmektedir” (Karaçuka ve Çelik, 2017: 20)

Terörizmin dönemsel olarak farklı tipleri vardır. “Bu da kendi içinde motivasyonlarına göre ideolojik (sol ve sağ) terörizm, etnik ayrılıkçı/milliyetçi terörizm, dini motivasyonlu terörizm gibi üç ana dönemsel gruba ayrılmaktadır” (Demir, 2019: 1). 1970lerden itibaren özellikle Marksist ideolojisinin genişlemesiyle Avrupa da Uzakdoğu Asya da İdeolojik terör tipi ortaya çıkmıştır. Etnik terörün tarihçesine bakıldığında; ideoloji terörden özellikle Marksist-Lenist terör ayrılıkçı fikirlerden aşırı milliyetçi fikirlerinden yararlanarak devlet sistemlerinde yaşamakta olan etnik kökeni farklı olan grupların mevcut sistemden ayrılarak kendi ulus devletlerini kurmayı hedefleyen bir terör tipidir.⁵⁷ Dini terör ise 1940’lardan itibaren çeşitli dinlere mensup örgütlerin dini korku yayarak mevcut siyasal sistemin özellikle dini dogmalar ve muhafazakârlık ideoloji ekseninde değiştirmeye çalışmayı hedeflemiştir.⁵⁸ Buna 1940’lı yıllarda İspanya’daki ETA örnek verilebilir. “Basklı gençler, kilise rahiplerinin de desteğini alarak örgütlenmişti” (Utsan, 2010’dan aktaran Çelik, 2015; 103). İdeoloji kavramı özellikle sol-politik eksenli terör grupları için önemli bir radikalleşme aracı iken, dini eksenli gruplarda ideolojiden çok kendileri için bir dünya görüşü ve dini bir akımın etkisi önemli görülmektedir. Türkiye’den Suriye’ye kaçarken veya Suriye’den Türkiye’ye dönerken yakalanan DEAŞ sempatisanlarının amaçlarının örgüt üyesi olmaktan çok DEAŞ’ın

⁵⁶<https://medium.com/@asiyesumeyyetorba/ter%C3%B6rizmin-tan%C4%B1m%C4%B1-tarihi-ve-uygulamalar%C4%B1-8d93aefc131> (Erişim tarihi:28.10.2020)

⁵⁷trguvenlikportali.com (Erişim tarihi 28.10.2020)

⁵⁸trguvenlikportali.com (Erişim tarihi 29.10.2020)

propagandasını yaptığı hilafetle yönetilen şeriat devletinde yaşama isteği sonucunda bu ailelerin tüm mal varlıkları ile göç ettikleri anlaşılmaktadır (Çelik, 2015: 106). 1960’larda sömürgeciliğin kaldırılmasıyla sosyalist terörün ortaya çıktığı görülmektedir. Bu hem etnik hem de ideolojik terörün ortaya çıktığı gruptur. Buradaki hedef Avrupa’da ve dünyanın muhtelif yerlerinde emperyalist düzenin kalıntılarına baş kaldırarak yeni bir Marksist-Leninist sosyalist dünya düzenini kurmaya yöneliktir.⁵⁹ Bu hareketlilik Soğuk Savaş’ın bitimiyle ortadan kalkmıştır. Bu gruba örnek Kızıl Tugaylar verilebilir.

“II. Dünya Savaşı’nın bitimiyle birlikte terörizm yeni bir boyut kazanarak bir Soğuk Savaş Silahına ve dış politika enstrümanına dönüşmüştür” (Yenal ve Beğenirbaş, 2019: 208). Soğuk Savaş dönemiyle birlikte ise sıcak savaş yerini bloklaşmayla beraber vekâlet savaşlarına bırakmıştır. Devletler; çıkarlarının gerçekleştirilmesi için vekâlet savaşları doğrultusunda devleti araç olarak kullanmaya başladı (Demir, 2019: 5). Devletlerin araç olarak kullanmasıyla birlikte uluslararası bir boyut kazanan terörizm ise yeniden savaşlara zemin oluşturmuştur.

Terörizmin gelişmesi ve yaygınlaşmasına dair literatür incelendiğinde ise;

“birbirinin ardılı dört dalganın bulunduğuna dair David C. Rapoport’un (2011) analizi ön plana çıkmaktadır. Rapoport’a göre, modern anlamda terörizm, 1880’de Rusya’da başlamış ve 10 yıllık süreçte Batı Avrupa, Balkanlar ve Asya’ya yayılarak 1920’de tamamlanmıştır. ‘Anarşist Terör Dalgası’ olarak da ifade edilen bu dalga 40 yıl sürmüştür. İkinci dalga olan ‘Sömürge Karşıtı Dalga’ 1920’lerde başlayarak 1960’larda son bulmuştur. 1960’larda başlayan üçüncü dalga ‘Yeni Sol Dalga’ olarak nitelendirilmektedir ve Nepal, İspanya, İngiltere, Peru ve Kolombiya’da aktif olan birkaç grup bırakarak 1979’da yerini dördüncü dalga olan ‘Dini Dalgaya’ bırakmıştır. Bu dalga da önceki dalgalar gibi gelişirse 2025 yılına kadar yerini diğer bir dalgaya bırakarak kaybolması beklenmektedir” (Rapoport, 2013’ten aktaran Yenal ve Beğenirbaş, 2019: 208).

⁵⁹trguvenlikportali.com (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

Dünya genelinde bakıldığında kurulmuş ve aktif olarak devam eden terörist faaliyetler mevcuttur. Bazı örgütler sadece kuruldukları ülkedeki iktidara yönelirken bazı örgütler bütün dünya düzenini tehdit edebilmektedir. Başarısız devletlerdeki terör faaliyetine bakıldığında Yemen’de kurulan Aden-Abyan İslam Ordusu örgütü daha çok iktidara karşı iken Nijerya’da kurulan ve aktif olarak devam eden Boko Haram⁶⁰ eylemleri birçok devlette yöneliktir.

Terörizm; devlet olmaya özenen aktörlerin (organize suç örgütlerinin, azınlıkların) organize şiddet kullanarak insanlara korku ve tehdit algısını yaratarak devletin otoritesini askeri güç ve silahlı kuvvet kullanılması yoluyla ve zaman zaman silahlı kuvvetin dışında da alternatif tehditleri kullanarak (propaganda) devlet otoritesinin zayıflatılması için geliştirilmiş bir uygulamadır denebilir.⁶¹ Başarısız devletlerdeki şiddet tekelindeki örgütler kaos yaratmaya ve hatta iç savaşa neden olan aktörler olarak ortaya çıkmaktadır. “Terör örgütlerinin kolay hareket edebildikleri, uyuşturucu ve silah kaçakçılığının denetim altına alınamadığı toprak parçalarına dönüşen bu tür devletlerin uluslararası sistemin güvenliği için tehdit unsuru oluşturdukları açıktır” (Karaçuka ve Çelik, 2017: 28). Devlet otoritesinin olmadığı ya da kötüye kullanıldığı devletler, teröristler yapılar ve suçlular için güvenli bir bölge haline gelmektedir. Sınırı aşan terör faaliyetleri özellikle 11 Eylül saldırısından sonra terörün sınır aşan bir hal almasıyla uluslararası terörizm ile karşı karşıya kalınmıştır. 11 Eylülden sonra küresel teröre karşı başlanan savaş durumu devlet inşa süreçlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü terörle mücadele; fakirliğin ortadan kaldırılması, demokrasinin yaygınlaşması ve uluslararası barışın yaygınlaşması konularını uluslararası gündemden uzaklaştırmıştır (Jackson, 2017: 173). Bu noktada başarısız devletlerde kümelenen terör örgütleri uluslararası güvenlik için tehdit unsuru haline gelmektedir.

“Başarısız Devlet olgusu, bir tür bulaşıcı illet gibi sınır komşuları başta olmak üzere bölgedeki diğer devletlere hızla yayılmakta ve bu durum küreselleşmeyle birlikte her geçen gün daha da entegre hale gelen uluslararası sistemde barış ve istikrarı tehdit etmektedir” (Karaçuka ve Çelik, 2017:28). “Büyüyen ve gelişen

⁶⁰<https://tr.euronews.com/tag/boko-haram> (Erişim Tarihi: 22.11.2020)

⁶¹trguvenlikportali.com (Erişim Tarihi :28.11.2020)

dünyamızda küresel bir tehdit haline gelen terör olgusu ile mücadele sadece ilgili ülkelerin değil, uluslararası gündemin ön sıralarında yer almaktadır” (Avaner vd., 2019).

3.2. Yoğun Göçlerin Yeni Hedefi: Devlet

Göç, Uluslararası Göç Örgütü ’nün tanımına göre; “insan ve/veya insan gruplarının ya uluslararası sınırları ya da ülke içindeki sınırları; süresi, nedeni ve şekli ne olursa olsun geçme hareketi olarak tanımlanmaktadır.” Soğuk Savaş sonrası döneme karşımıza uluslararası bir sorun olarak çıkan göç güvenlik perspektifinde de ele alınmaktadır. Ortaya çıkan bu sorun yeni bir tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Sandıklı ve Emeklier’e (2011: 29) göre;

“...güvenliği yorumlayarak, Batı merkezli sistemin birey güvenliğini her açıdan sarstığını vurgulamakta ve ayrıca bugün konuşulan güvenlik olgusunun Batı’yı öncelediğini savlamaktadır. Örneğin uluslararası göç yeni dünya düzeninin güvenlik ajandasında en üst sıralarda yer almaktadır. Oysa burada toplumsal güvenlik vurgusu altında hiyerarşik olarak üst sırada bulunan ve öncelenen göç alan ülkelerin toplumsal güvenliğidir; ardından ise göç etmek durumunda kalan toplumların güvenliği gelmektedir.”

Uluslararası göç araştırmalarında sıklıkla aktarılan göç nedenleri dört ana başlıkta sıralanabilir:

1.Devletlerarası farklı demografik özellikler,

2. Kapitalizmin devresel krizleri,

3. Bölgeler arası gelir farklılıkları,

4. Küresel olarak yeniden yapılanmaya zorlanan ekonomiler vb. (Güllüpnar, 2012: 56). Devletlerde meydana gelen/gelebilecek bu nedenler göç durumunun yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Göç üzerine yapılan analizlerde Dünya sistemi kuramı (merkez-Çevre) benimsenmiştir. “Wallerstein’in Dünya sistemi kuramı, bağımlılık, çevre-merkez ilişkilerini barındırmaktadır” (Avcıoğlu, 2014: 98). Merkez ülke kapitalist yani ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş ülke olarak tanımlanmaktadır. Çevre ülkelerde ise daha çok sömürülen ülkeler yer almaktadır. Bu duruma göre göç, üçüncü dünyanın merkezdeki birinci dünyaya bağımlı kalması, dünya ticareti ve çıkarlarının kontrol edilmesi bakımından askeri güç kadar önem arz etmektedir (Güllüpınar, 2012: 55). “Entelektüel temellerini Marksist politik-ekonomikten alan Dünya Sistemi Kuramı, dünya ekonomisindeki eşitsiz ekonomik ve siyasal güç dağılımına vurgu yapmaktadır” (Castles, 2009’dan aktaran Güllüpınar, 2012: 67).

Liberal ekonominin son otuz yıllık sürecinde uygulanan neo-liberal ekonomi politikaları yeniden yapılanma aşamasında insanları sosyal güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışmaya zorlamaktadır. “Bu durum, Kuzeyin zengin ülkeleri ile Güneyin fakir ülkeleri arasında var olan eşitsizliklerin daha da artmasına yol açmakta; insanı daha iyi yaşam koşullarına erişmek için göç etmeye zorlamakta; siyasal, ekolojik, demografik sıkıntılar birçok insanı kendi ülkesi dışında mülteci olmaya zorlamakta; farklı bölgelerde artmakta olan etnik ve siyasal çatışmalar kitlesel kaçışları da beraberinde getirmekte ve yeni ticaret bölgelerinin yaratılması emek hareketlerine neden olmaktadır” (Güllüpınar, 2012: 55). Çevreden merkeze yoğun göçlerin yaşanması söz konusu olmaktadır. Castles ve Miller (2008) yaşadığımız çağı göçler çağı olarak isimlendirirken, Nikos Papastergoadis (1999) ise günümüzde yaşanan yer değiştirmeleri göç türbülansı olarak tanımlamaktadır.⁶² Aynı zamanda yaşanan küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalması göçmenlik koşullarının kalıcı olacağını ifade etmektedir.

Tarihe bakıldığında göç eden topluluklar daha önce dışarıdan gelen yoğun saldırılar nedeniyle başka ülkelere göç etmişlerdir. “Tarihteki ilk büyük kitlesel göç olayı, 4. yüzyıl ortalarında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hun’ların Karadeniz’in kuzeyine yerleşmesi sonucunda buradan kaçan Cermen kavimlerinin yıllar boyunca Avrupa Kıtası’nı istila etmesi olarak kendisini gösteren ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelini attığı kabul

⁶² <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/800901> (Erişim tarihi: 26.11.2020)

edilen Kavimler Göçü'dür" (Kınık, 2010: 37). 20. Yüzyıla gelindiğinde ortaya çıkan iki büyük dünya savaşı sonucunda milyonlarca insan yaşadığı yerden göç etmek zorunda kalmıştır (Giddens, 2010: 522). "1920'li (Türkiye – Yunanistan, Türkiye – Bulgaristan; Rus Devrimi) ve 1930'lu (Nazi Soykırımı) yıllar büyük çapta nüfus mübadeleleri ve sürgünler sürecine sahne olmuştur" (Deniz, 2014: 181). "1947 yılında Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması neticesinde dünyanın gördüğü en geniş göç dalgası yaşanmış ve yaklaşık 18 milyon Hindu ve Müslüman mübadele edilmiştir. 1945 ve 1961 yılları arasında Berlin Duvarı'nın inşası ile birlikte yaklaşık 3,7 milyon Doğu Alman Batı'ya kaçmıştır" (Kınık, 2010: 38). İsrail'in kurulmasının ardından yaklaşık 250.000 Yahudi İsrail'e göç ederken, yüz binlerce (yaklaşık 700.000) Filistinli başka ülkelere iltica etmek zorunda kalmıştır. "İran- Irak Savaşı ve Körfez Savaşı sürecinde yüz binlerce Iraklı Kürt ve Şii ülkelerini terk ederek Türkiye ve İran'da mülteci ve sığınmacı durumuna düşmüştür" (Deniz, 2014: 181). "2011 yılı bahar aylarından bu yana yaklaşık 2.5 milyon Suriyeli ülkesini terk edip komşu ülkelere (Türkiye, Irak, Ürdün, Lübnan ve Mısır) sığınarak buralardaki mülteci kamplarında yaşamak zorunda kalmış ve yaklaşık 5 milyon Suriyeli de ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır" (Yılmaz, 2013: 3).

Günümüzde iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan hızlı değişimler, günümüz insanların daha kolay ve hızlı yer değiştirmelerine kolaylık sağlamıştır. Günümüzde baskıcı rejimler, siyasi istikrarsızlık, etnik çatışmalar, insan hakları ihlali, iç savaşlar, ekonomik sıkıntılar, coğrafi koşulların yetersizliği, iş gücü talebinin azlığı ve can güvenliği korkusu gibi çeşitli nedenlerden insanlar daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak amacıyla başarısız devletlerden ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş devletlere yoğun göç etmektedir. BM raporlarında yayınlanan rakamlara bakıldığında, 2000 yılında 174,7 milyon kişi uluslararası göç hareketine katılmıştır ve bunun yaklaşık olarak 15,8 milyonunu mülteciler oluşturmaktadır. Aynı zamanda 2002 yılında 185 milyon insan, en az 12 ay boyunca doğduğu ülkenin dışında başka bir ülkede yaşamak zorunda kalmıştır (Castles ve Miller, 2008: 8).

Başarısız devletlerde yaşanan iç sorunlar, kıtlık, ekonomik kötüleşme burada yaşayan insanları daha fazla göçe zorlamaktadır. Göç nedeniyle binlerce insan hayatını kaybetmekte ve salgın hastalıklarla mücadele edilmektedir. "*Birleşmiş*

Milletler'e bağı Uluslararası Göç Örgütü; Yemen'de 2020'nin başından bu yana 100 bin kişinin yaşadığı yerden başka bir bölgeye göç etmek zorunda kaldığını belirtti. Raporda IOM'un Yemen Başkanı Christa Rothensteiner, ülkedeki yaşam şartlarının oldukça zor olduğunu, özellikle Aden'de hastanelerin Kovid-19 şüphelisi vakaları kabul etmediğini ifade etti.”⁶³ DEAŞ'ın ülkedeki varlığından kaynaklı olarak Sünnilerin oluşturduğu 5 milyonluk bir iç göçmen dalgası meydana geldi. Musul, Selahaddin ve Enbar illerinde bedeli 80 milyar doları bulan büyük yıkımlar olduğu ifade edilmektedir.⁶⁴ Aynı zamanda on binlerce sivil yaşamını yitirdi.

Somali'de yaşanan çatışmalar dışında Birleşmiş Milletler (BM), “son 4 ayda Somali'de meydana gelen seller nedeniyle 341 binden fazla kişinin göç etmek zorunda kaldığını belirtildi.”⁶⁵ Dünyanın en fakir ülkelerinden biri olarak kabul edilen Somali'de kıtlık nedeniyle yaklaşık 3 milyon kişinin evini terk etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir.

Aşağıda yer alan hikâye kıtlık göçü sonucunda ortaya çıkan insanlık trajedisini net olarak anlatmaktadır;

“Kıtlıktan dolayı Guryole kentinden göç etmek zorunda kalan 4 çocuk annesi 20 yaşında ki Amina Şerif Muhammed üç günlük bir yolculuktan sonra Kaxda bölgesindeki bir kampa ulaşabilmiş. Ancak Amina'nın 25 yaşında kocası Osman Hüseyin yolda ölmüş. Amina Şerif yaşadıklarını; Kıtlık başladıktan sonra kocam ve çocuklarımla beraber yola düştük. Üç gün yürüdük. Yanımızda çok az erzak vardı. Kocam kendi payına düşen erzakını çocuklarımıza vererek fedakârlık yaptı. Ancak kendisi açlıktan dolayı hayatını kaybetti. Burada okula giden öğrenciler kendi aralarında para toplayıp bize yardımda bulunuyorlar. Onların yardımları sayesinde yaşayabiliyoruz. Gördüğünüz gibi çocuklarımın giyeceği

⁶³<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-goc-orgutu-yemende-2020nin-basindan-bu-yana-100-bin-kisi-yerinden-edildi-/1917635>(Erişim tarihi(04.10.2020)

⁶⁴<https://www.indyturk.com/node/19901/d%C3%BCnya/> (Erişim tarihi 08.12.2020)

⁶⁵<https://www.haberler.com/somali-de-seller-nedeniyle-341-bini-askin-kisi-goc-13682947-haberi/> (Erişim Tarihi : 04.12.2020)

*elbiseleri bile yok. Sabah en küçük çocuğumun ateşi yükseldi. Şimdi ilaç alıyor. Kimsemiz olmadığı için bir süre Mogadişu'da kalacağız. Burada da aç kalırsak başka yere göç edeceğiz” diye anlatıyor.*⁶⁶

Sonuç olarak Uluslararası Göç Örgütü'nün 2020 yılı verilerine göre dünya genelinde 272 milyondan fazla mülteci bulunmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük 'mülteci krizinin' yaşandığı son yıllarda ülkelerindeki iç savaş veya karışıklıklardan kaçarak daha güvenli ülkelere gitmek zorunda kalan sığınmacıların sayısı giderek artmaktadır.⁶⁷ Devlet Başarısızlığının, mülteci akınlarının önemli bir nedeni olduğunu söyleyebiliriz.

3.3. Bir Güvenlik Sorunu Olarak Sınır

Devletlerin; dış devletlerden gelebilecek tehditlere karşın sınır bölgelerinin güvenliğini en üst seviyeye çıkarmalarına sınır güvenliği olarak tanımlanabilir.

Somali, Irak, Yemen ve Sudan gibi başarısız devletlerde yaşanan iç savaş, kargaşa, şiddet akla devletin başarısızlığını getirmektedir. "Fund for Peace" adlı Amerikan düşünce kuruluşunun her yıl yayınladığı başarısızlığa uğramış devletler listesinin en üst sıralarında bu devletler yer almaktadır.⁶⁸ Bu ülkelerde başarısızlık nedenlerini özellikle komşu ülkeler konusunda sınır güvenliği anlamında problemler oluşturmaktadır. Osnabrück Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Kürsüsü Başkanı Profesör Ulrich Schneckener, başarısız devletlerin komşularının da istikrarsızlıktan etkilendiğini aktarmaktadır; *“Bulaşma tehlikesinden söz edilebilir. Ama bunun için bazı şartların yerine gelmesi gerekir. Bazı iç savaşlar, halk gruplarının sınırın iki yanında yaşadığı bölgelerde bulaşıcı olur. Afganistan ile Pakistan'ı ele alalım. Paştunlar sınır bölgesinde ve her iki ülkede de yaşıyorlar. Bu durumda Pakistan'ın Afganistan'daki gelişmelerden etkilenmemesi mümkün değildir”* (Günaltay, 2013)

Bulaşma tehlikesi bağlamında yaşanan krize Arap Baharı örnek verilebilir. Arap Dünyası'nda yoğun yaşanan işsizlik, siyasi yozlaşma, gıda enflasyonu, ifade

⁶⁶<https://www.hurriyet.com.tr/> (Erişim tarihi :04.10.2020)

⁶⁷<https://tr.euronews.com/2018/06/29/avrupa-da-en-cok-siginmaci-kabul-eden-ulkeler-hangileri-> (Erişim tarihi: 05.11.2020)

⁶⁸<https://www.dw.com/tr/ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1z-devletler-k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486> (Erişim Tarihi: 10.11.2020)

özgürlüğü, kötü yaşam koşulları ve usulsüzlükler gibi pek çok sorun nedeniyle önce Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla Arap Baharı denilen halk hareketinin başlamasına neden olmuş, benzer sorunlar bulunan ülkelerde domino etkisi göstererek hızlı bir şekilde yayılmıştır (Buzkıran, 2013:149). Başarısız devletlerde ortaya çıkan halk hareketi, iç çatışmalar, terör faaliyetleri ilk önce sınırı olduğu komşu ülkeyi etkilemiştir. “Arap Baharının etkisiyle Suriye’de başlayan iç karışıklık ve rejim aleyhtarı gösteriler kısa sürede hem Suriye’yi hem de çevresindeki ülkeleri etkilemiş ve sonunun nereye varacağı belli olmayan bir dönemi başlatmıştır” (Altundeger ve Yılmaz, 2016: 289). Örnek verilecek olursa 10 yıldır yaşanan Suriye iç savaşından kaçan insanlar mülteci olarak Türkiye, Lübnan ve Ürdün’e sığınmışlardır. Bu mülteci akını uluslararası gündemi meşgul etmekte ve tehdit olarak algılanmaktadır. Bu doğrultuda istikrarsızlaştırıcı potansiyele sahip olan bu devletler, uluslararası güvenliği tehdit ettiği görüşü artarak devam etmektedir (Cojanu ve Popescu, 2007’den aktaran Karaçuka ve Çelik, 2017: 21).

Globalleşen dünya da bir ülkede ortaya çıkan bir sorun öncelikle komşu ülkelerini ve sonucu itibariyle tüm dünyayı etkileyebilmektedir. Devletlerin mülteci akını, terör olayları ve şiddet olaylarının ülkelere sıçramaması için önlem anlaması gerekmektedir. Özellikle başarısız devletlerin yaşamış olduğu iç karışıklıklar nedeniyle yaşanan göç akınları ve bu göç akınıyla terör örgütü mensupların ülkelere sızma tehdidi önlem almayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle Sınır güvenliğini sağlamak amacıyla aktörler tarafından sınır güvenliği için stratejiler ve kurumlar oluşturulmaktadır. Örnek olarak Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı, "Frontex" ya da Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi kurulmuştur (Bostancı, 2018: 61). Amaç Avrupa Birliği'nin birliğe üye olmayan komşu devletlerle olan sınırlarının güvenliğinin sağlanması açısından ulusal sınır muhafızları arasında iş birliği yapılması ve sınırlarla ilgili risk analizleri oluşturulmasıdır.⁶⁹

Sonuç olarak Arap Baharının ortaya çıkardığı sonuçlara bakıldığında; sınır güvenliği açısından devletler sorun teşkil eden devletlere yönelik önlem almak zorunda kalmaktadır. Başarısız devletler olarak değindiğimiz bu devletler, sınır

⁶⁹<http://madde14.org/index.php?title=FRONTEx> (Erişim tarihi 13.12.2020)

güvenliği bağlamında bölgesel istikrarsızlık kaynağı olarak varlıklarının devam ettirmektedirler.

3.4. Ulusötesi Organize Suçlar

Organize suç; *“tekelci, kendi kendine varlığını sürdürebilen, şiddet kullanma arzusu olan, organizasyon hiyerarşisi yolsuzluğa angaje olan, ritüelleri yoluyla organizasyon ömrünü ve faaliyetlerini garanti altına alan, kurallar ve düzenlemeleri olan, organizasyon için para toplayan, yasal işlere yatırım yapan organizasyonlar olarak tanımlanabilir”* (Grennan ve Britz, 2006’dan aktaran Gökbnar, 2014: 232). Organize suç örgütleri pazara yönelmiş gruplardır, ancak bu pazardaki ticaret illegal, aktörler ise suçlu konumdadır (Gökbnar, 2014: 232).

Devletlerde kümelenen suç örgütlerine örnekler; Japonya’da Yakuza, Hong Kong’da Triadlar, Şangay’da Green Gangs, Kolombiya ve Meksika uyuşturucu kartelleri, Sovyet-sonrası ülkelerde birçok gruplar, Los Angeles, New York, Soweto ya da Sao Paulo’da gençlik çeteleri, DEAŞ gibi örnekler bulunmaktadır (Skaperdas, 2001: 173; Kumar ve Skaperdas, 2008’den aktaran Argün, 2013: 5). Organize suç örgütleri diğer suç örgütlerinden şu özellikleri ile farklılık göstermektedir:

- a) Yasal olarak ekonomik alanda gösterdikleri aktiviteler,
- b) Etkili bir organizasyon ve hiyerarşik bir yapıyla oluşumları,
- c) Anormal bir şekilde diğer suç örgütleriyle bağlantı kurmaları,
- d) Sistematik şiddet ve rüşvet uygulamaları (UNCICP, 2000’den Aktaran, Argün, 2013:6).

Organize suç terimi, *“ilk kez 1920li yıllarda ABD’de sosyal, ekonomik, hukuki ve siyasi açıdan yeni bir fenomeni tanımlamak amacıyla kullanılmıştır”* (Gökbnar, 2005: 215). Organize suç örgütlerinin ortaya çıkış nedenlerine baktığımızda: Gökbnar (2014) 4 başlıkta incelemektedir;

(i) **İktidar Boşluğu (Politik ve Bürokratik Kontrollerin Zayıflığı):** Başarısız devletlerde yaşanan sorunlar (Yemen, Suriye, Somali vb.)

(ii) **Küreselleşme:** Küreselleşmeyle birlikte dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan bir tehdit bütün dünyayı veya bölgeleri etkisi altına alabilmektedir. Özellikle uluslararası güvenlik sorunu olarak gördüğümüz başarısız devlet burada başat rolü almaktadır. Küreselleşme sonucunda sınırların etkisini yitirmesiyle birlikte uluslararası düzeyde ticari ilişkiler ortaya çıkmakta, sınır kontrollerinin azalması bununla birlikte bölgesel çatışmaların artması sonucu uluslararası suç faaliyetlerinin etkisinin artmasını sağlayan yeni fırsatlar oluşturmaktadır (Shelley vd. 2003'ten aktaran Gökbnar, 2014: 233).

(iii) **Teknolojik Gelişmeler:** Teknolojideki hızlı yükseliş uluslararası suç çeteleri için örgütlenme ve eyleme geçme konusunda etkin bir silah olmaktadır. Dijital ortamlarda yayımlanan suç unsuru eylemler kolayca hedefine ulaşabilmektedir.

(iv) **Yolsuzluk:** Devletlerde bulunan hâkimiyet anlayışı kurumsallaşmayı etkilemektedir. Kurumları zayıf olan devletler yolsuzluğa zemin hazırlamaktadır. Aynı zamanda ülke sınırları kaçakçılık faaliyetlerini düzenleyen gruplar için daha cazip hale gelmekte ve faaliyetlerini gerçekleştirmede daha güvenli bir ortam olmaktadır (Andreas, 2004'ten aktaran Gökbnar, 2014: 233).

Organize suç örgütleri küreselleşmeyle beraber kılıf değiştirmişlerdir. Değişen şartlara ayak uydurarak diğer suç örgütleriyle de işbirliği içinde bulunarak, sadece bulundukları bölgede değil dünya düzleminde uluslararası tehdit haline gelmektedirler. Organize suç örgütleri içinde bulundukları sistemin sosyal, politik ve ekonomik oluşumundaki eksikliklerinden faydalanarak güç kazanmakta ve güçlenerek içinde bulunduğu sisteme zarar vermektedir.⁷⁰ “Söz konusu örgütler kimi zaman neredeyse devlet içinde devlet olmuşlardır” (Emniyet Genel Teşkilat, 2020)⁷¹. Bu doğrultuda başarısız devletler organize suç çetelerinin yuvalandığı alanlar

⁷⁰ <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/155587> erişim tarihi 15.12.2020)

⁷¹ <https://www.egm.gov.tr/kom/isbirligi-ihitiyaci> (Erişim Tarihi: 12.12.2020)

olmaktadır. Çünkü başarısız devletlerde örgütlenmeler daha kolay alt yapı oluşturmaktadır. Örgütlenen bu yapılar finansal anlamda diğer devletlerin etkisi altında kalmakta hatta dış aktörler bu yapıları destekleyip rejimi ele geçirmelerine neden olabilmektedir. Somali'nin içinde bulunduğu bölünmüşlük durumu buna örnek verilebilir.

Devletler ulusal veya uluslararası boyutta organize suçlarla mücadele için kendi aralarında sözleşmeler imzalamışlardır. Bunlar BM'nin hazırladığı “Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, OECD ülkelerince hazırlanan “Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin Önlenmesi Sözleşmesi”, Avrupa Konseyince hazırlanan Yolsuzluğa Karşı Ceza Sözleşmesi” ile “Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Sözleşmesi” bu doğrultuda yapılan sözleşmelerdir.

Sonuç olarak önceki başlıklarda değindiğimiz gibi eğer bir devlet halkını mafyalara, güçlü ağır silahlara sahip organize suç örgütlerine ve teröristlere karşı koruyamıyor ve can ve mal güvenliğini sağlama gibi en temel işlevini yerine getirmekte acizse başarısız devlet olarak nitelendirilebilir (G.Gökçe ve O.Gökçe, 2012). Aynı zamanda yukarıda değindiğimiz dört husus üzerinden başarısız devletlerin uluslararası güvenlik için ciddi bir tehdit oluşturduğu sonucuna varılabilir.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı uluslararası boyuta ulaşan göç, mülteci akını, terörizm faaliyetleri, soykırım ve insanlık dramlarını başarısız devlet nezdinde açıklamaktır. Aynı zamanda başarısızlık sorunun nedensel bağlardan mı yoksa güçlü devletlerin kendi güvenlikleri için “hedef gösterme” olup olmadığını analiz etmektir. Bu konular çerçevesinde başarısız devletlerin uluslararası güvenlik için tehdit olup olmadığını araştırmaktır.

Dünya üzerindeki Sovyet etki alanlarında meydana gelen boşlukların yanında ABD’nin tampon bölgelerden çekilmeye başlaması ve enerji kaynaklarına yönelmesi dünya reel politiginde değişiklikler meydana getirmiştir (Güner, 2008: 18). Devletler getirdikleri bu politikalarla rakiplerinden daha aktif ve sonuç olarak daha kazançlı çıkıyorsa, kendisinin güçlenmesi rakibinin zayıflanması anlamına gelecektir. Bu doğrultuda ABD’nin yayılcı politikasına karşılık diğer güç olan SSCB’nin güvenlik anlayışı Soğuk Savaş döneminde karşısında ABD’nin önderliğinde bulunan Batı Bloğunu kendine tehdit olarak görmüştür. Bu çerçevede Soğuk Savaş süresince Sovyetler Birliğinde başa gelen liderlerin tamamının da aynı tehdide yönelik karşı koyabilmek, uluslararası sistemde batı bloğuna rağmen varlığını sürdürebilmek, bu ittifak karşısında galip gelebilmek için farklı güvenlik stratejileri izlemişlerdir. ABD’nin değişen güvenlik anlayışına karşılık olarak yeni anlayışlar geliştirerek güvenlik alanlarını genişletmeye çalışmışlardır. Aktörlerin güvenlik anlayışlarındaki değişiklik bu devletlerin ötekileştirilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla 1990’lardan itibaren güvenlik konusunda yeni kavram arayışları sonrasında, güvenlik için sorun teşkil ettiği düşünülen devletler için “başarısız devletler” kavramı ön plana çıkarılmıştır. Kavramın analizi düşünürler tarafından yapılmış ve uluslararası araştırma kuruluşlarınca kategorilendirilerek bu devletlerin yaratmış olduğu güvenlik sonuçlarına varılmaya çalışılmıştır. Ancak kavramın tanımında ortak bir sonuca varılamamıştır.

Güvenliğe yüklenen misyonlar her ne kadar farklılık gösterse de özellikle uluslararası arenada aktif olan aktörlerin güvenliğe yaklaşımları küresel anlamda bütün devletleri etkilemiştir ve etkilemeye devam edecektir. Araştırmacılar

tarafından yapılan analizler de başarısız devletleri güvensizliğin ilk basamağına oturtmayı başarmıştır. Bu alanda düşünürler ve ekoller tarafından kavram analizinin yapılması; güvenliğin devlet için önemli bir olgu olduğunun göstergesidir. Genel tartışmaya bakıldığında güvenliğin vazgeçilmez aynı zamanda sorgulanabilir yapıda olduğu sorundur. Tam da bu noktada kimin için güvenlik sorusuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Devlet bu olgu çerçevesinde egemenliğini sağlayabiliyorsa başarılı devlet olarak ön plana çıkmaktadır.

Özellikle Soğuk Savaşın bitiminden sonra başarısız devletler araç olarak kullanılarak güçlü devletlerin oyun alanı olmaya devam etmektedir. Bu oyun alanına Soğuk Savaşın son yıllarında ABD'nin Irak'ın Kuveyt'i işgaline göz yumması ve sonrasında yapılan müdahaleye öncülük etmesi ve 2003 yılında ABD'nin Irak'a nükleer silah bulundurduğu gerekçesiyle uluslararası kamuoyu oluşturarak müdahalesi örnek verilebilir. Oyun alanı olarak görülen başarısız devletlerde iktidar sorunu ya da iktidar boşluğu burada yeni yapılanmalara zemin hazırlamaktadır. Yemen, Güney Sudan ve Somali gibi başarısız devlet olarak nitelendirilen devletler suç örgütlerinin yuvalandığı alanlardır. Suç çetelerin eylemleri ve kendi ulusları üzerindeki şiddet olayları bu tür devletleri uluslararası tehdit haline getirmektedir. Bu ülkelerdeki güç boşluğu, bu güç boşluğundan yararlanmak isteyen insanları bu boşluğu kendi otoriteleriyle doldurmaya yönlendirmektedir. Bu doğrultuda rekabetçi grupların öncülüğünde yaşanan çatışmalar bu devletlerde yaşayan insanları bu çatışmaların birer kurbanı haline getirmektedir. Kendi ulusları üzerindeki bu şiddet tekeli; özellikle yakın komşu ülkelere ve hatta bütün dünyaya yönelik bir göç akımına neden olabilmektedir.

Çalışmada başarısız devlet kavramıyla ilgili akademik olarak yapılan tanımlamalarına detaylı bir şekilde değinilmiştir. Ancak yapılan bütün bu tanımlamalara rağmen başarısız devletlerin nasıl tanımlaması gerektiği ile ilgili tartışma devam edecektir. Ama başarısız devletlerin uluslar ötesi olduğu gerçeği akademik çalışmalarda yerini koruyacaktır. Çünkü başarısız olarak gösterilen devletler globalleşen dünya da güvenlik açısından sorunlara neden olmaktadır.

Başarısız olarak sıralanan devletlere bakıldığında içişlerinde sorun yaşadığı görülmektedir. İç savaşlarda sivil halk yerinden edilmiş, milyonlarca insan mülteci

olmuş, açlıkla mücadele eden toplulukların sayısı artmış, insanlar katledilmiş ve insanlık dramı olarak tarihteki yerini almıştır. Kendi geleceğini tayin etmekte zorlanan bu devletler siyasi istikrarsızlık devam ettikçe dış devletlerin müdahalesine açık olacaktır. Bu yaşanan sorunlara dış devletlerin genelde menfaatleri doğrultusunda müdahale ettiği anlaşılmaktadır. Bu devletlere müdahale eden aktörlerin genelde kendi gücünü dünyaya göstermek amacıyla operasyonlar yapıldığı anlaşılmaktadır. Toprakları güç gösterisi için kullanılan bu devletler; içişlerindeki dengelemeler diğer devletler tarafından belirlenmeye devam edecektir.

Çalışmada başarısız devletsellik olgusunun çeşitli güvenlik sorunlarına odak noktası oluşturarak, bu devletlerin karşı karşıya oldukları problemlerin dünya reel politiğı ve uluslararası güvenlik için ciddi bir tehdit oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Adler, E. (1997). "Seizing The Middle Ground: Constructivism in World Politics," *European Journal of International Relations*, 3(3), 319-363.

Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). "Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri" *Uluslararası İlişkiler*, 8(30), 43-73.

Alızade, Murat. (2019). *Uluslararası Politikada Başarısız Devletlerin Demokratikleşme Sorunu*. Lisans Bitirme Tezi, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Türk Dünyası İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler, Azerbaycan.

Alp, İ. (2011). "1990'larda Yugoslavya ve Bosna Hersek." *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-50

Altundağ, Z. (2010). *Karl Deutsch'un "Güvenlik Topluluğu" Kuramını XXI. Yüzyılda Okumak: Şangay İşbirliği Örgütü*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Konya

Altundeğer, N., Yılmaz, M.E. (2016). "İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası." *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 289-301.

Arends, J., Frederik, M. (2009). "Homeros'danHobbes ve Ötesine: "Güvenlik" Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları", *Uluslararası İlişkiler*, 6(22), 3- 33.

Argün, Uğur. (2013). *Küreselleşme Süreci Bağlamında Organize Suç Örgütlerindeki Değişimin Karşılaştırmalı Analizi*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,Yönetim Bilimleri Bilim Dalı.

Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (8.Basım). Ankara: MKM Yayıncılık

Aristoteles. (2000). *Politika*. (Beşinci Basım). (Çev. M. Tunçay). İstanbul: Remzi Kitabevi,

Arslan, İ. (2015). “Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/ Küresel Güç Mücadelesi.” *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 17-48.

Ataman, M., Gökcan, Ö. (2012). “Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi.” *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(2), 199-229.

Ateş, D. (2014). *Uluslararası Örgütler devletlerin Örgütlenme Mantığı*. (2. Baskı). Bursa, Dora Yayıncılık.

Avcıoğlu, G.Ş. (2014). “Immanuel Wallerstein’in Dünya Sistemi, Jeopolitik ve Jeo kültür Kuramı.” *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31, 97-110

Azarkan, E. (2016). “Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi.”Gaziantep Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (4), 1055-1068.

Bağbaşıoğlu, T. (2018). “Ulus-Devlet Kurgusunun Başarısız Bir Versiyonu.” *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(20), 2843-2849

Bakan, S., Şahin, S (2018). “Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler.” *Uluslararası Dil, Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 135-152.

Batır, K. (2017). “Uluslararası Hukukta Devlet ve Başarısız Devlerler: Somali Örneği”. *ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4) ,81-88.

Baylis, J., Smith S., Owens, P. (2014). *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press.

Bekar, N. (2019). “Güvenlik Kavramının Değişimi ve Türkiye’nin Barışı Koruma Faaliyetlerine Katkısı.” *Avrasya Etüdleri*, 56(2),179-202.

Bilgehan, Ö. B. (2016). *Başarısız Devletler*. (Beşinci Baskı). Ankara: Küre Yayınları

Bingöl, O. (2016). *Başarısız Devletler Kavramlar, Nedenler ve Sonuçlar*. Ankara: Barış Kitap

Birdişli, F., Başurgan, A. (2017). “Güvenlik Politikalarının Konstrüktivist Bir Unsuru Olarak Güvenlik Kültürü ve Türkiye Örneği.” *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 58-78

Bostancı, M. (2018). “Göçle Mücadele Stratejisi Kapsamında AB Sınır Güvenliği Ajansı.” *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 4(7), 56-67.

Bozkurt, S.G. (2006). “Bağımsız Devletler Topluluğu’nda Renkli Devrimler-Kırgızistan Örneği.” *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(1), 118-138.

Buzan, B. (2008). “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi.” *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 107-123.

Buzan, B. (2015). *İnsanlar, Devletler ve Korku*. (Çev; E.Çıtak). İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi

Buzan, B., Ole, W. (1997). “Slippery? Contradictory? Sociologically Untenable? Copenhagen School Replies.” *Review of International Studies*, 23(2), 241-250.

Buzkıran, D. (2013). “Arap Baharının Türkiye’ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri.” *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 1309-8012.

Collins, A. (2017). *Güvenlik Çalışmaları*. (1. Basım). (Çev. N. Uslu). İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.

Çelik, O. (2015). “Dini İstismar Eden Terör Örgütlerinin Radikalleşme Süreçleri.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 99-122.

Çetin, H. (2001). “Liberalizmin Temel İlkeleri Doç. Dr. Feramuz AYDOĞAN’ın Anısına”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 219-237.

Çomak, H., Sancaktar, C. (Editörler). (2011). “21’inci Yüzyılda Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Yaklaşımları ve Balkanlar’ın Güvenliği.” Kocaeli-Türkiye.

Dağı, Z. (2007). *Uluslararası Politikayı Anlamak; Ulus Devletten Küreselleşmeye*. (1.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Dedeoğlu, B. (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Derin Yayınları.

Demir, C.K. (2019). “Terörizm ve Terörizmle Mücadele”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No:26

Demirel, D. (2006). “Küresel Eksende Devletin Yeni Kimliği: “Etkin Devlet.” *Sayıştay Dergisi*, 60, 105-128

Deniz, T. (2014). “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye.” *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204

Dündar, H.U. (2018). “Yeni Hegemonya Anlayışı Çerçevesinde Bush Doktrini Üzerine Bir İnceleme.” *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 52-71.

Düvenci, S. (2018). “Devletin Köken Teorileri Açısından Devleti Doğuran Etmenler: Çeşitli Uygarlıklar ve Topluluklar Üzerinden Bir Değerlendirme.” *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(2), 66-93

Eflatun (Platon). (2006). *Devlet*. (Çev. A. Çetintürk). İstanbul: Kare Yayınları

Ertem, H.S., (2012). Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: “Kimliğin Güvenliği” ve Güvenliğin Kimliği.” *Güvenlik Stratejileri*, 8(16), 177-237.

Farabi. (1985). *El-Medinetü'l - Fazıla (Erdemli Şehir)*. (Çev. H. İsmail Mekki ve A.Özbek). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları

Frontex ve Avrupa Sınır Gözetim Sistemi Eurosur’un Analizi. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, ISSN: 2149-178X

Fukuyama, F. (2006). *Devlet İnşası*. (3.Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi

Gökbunar, R.A. (2014). “Organize Suç ve Terör Örgütleri İle Mücadelede Sivil Silah: Sosyal Destekler”. *Celal Bayar üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 230-242.

Gökçe, G. (2012). “Devlet Sınıflandırılmaları ve Zayıf Devletlerin Karakteristik Özellikleri.” *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11 (6), 343-359.

Gökçe, G., Gökçe O. (2012). “Suriye Sorunu: ‘Başarısız veya Çöken Devlet’ Modeli Türkiye İçin Suriye Politikasında Uluslararası Kamuoyunu Harekete Geçirmenin Bir Aracı Olabilir Mi?” *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(23), 179–200

Gökpınar, M. (2005). “Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Organize Suç.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 60, 215-234.

Gölen Z., Göre, Z. (Editörler). (2019). *VI. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Akademik Çalışmalar Sempozyumu 13-15 Haziran*. Ankara: Asos Yayınları

Göze, A. (1995). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. (7. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.

Güllüpınar, F. (2012). “Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme.” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 53-85.

Hans, M. (1970). *Uluslararası Politika*. (Çev. Baskın Oran ve Ünsal Oskay). Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları

Jackson, R. (2002). “Rejim Güvenliği.” *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 162-175.

Kale, M., Nur, i. (2016). “Karl Marx ve Marksist Teori Açısından Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet” *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 40-55.

Kapani, M. (2009). *Politika Bilimine Giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınları.

Karacuka, M., Çelik, N. (2017). “Kırılgan-Başarısız Devlet Olgusu ve Terörizm İlişkisi,” *Gazi Üniversitesi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 20-41.

Kaya, S. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 83-111.

Küçüksolak, K.Ö. (2012). “Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması.” *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(14), 202-208.

Machiavelli, N. (2010). *Prens*. (Çev. M. Aydın). Maltepe/Ankara: Nilüfer Yayıncılık

Mcsweeney, B. (1999). “Identity and Interests: Sociology of International Relations.” *Cambridge University Press, Port Chester*, New York

Norris, J. (2016). “A Better Approach to Fragile States.” *Center for American Progress*, Washington.

Oppenheimer, F. (1997). *Devlet*. (Çeviren: Şenel, Alâeddin-Sabuncu, Yavuz). İstanbul: Engin Yayıncılık

Oxford Wordpower Dictionary English-English-Turkish. (2012). (Çev. S. Akayoğlu, T. Değerli) Amerika: Oxford University Press.

Öğüt, S. (2013). “Başarısız Devlet kavramının İncelenmesi.” *Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmalar Dergisi*, 19(3), 163-177.

Özalp, O.N. (2014). “Uluslararası İlişkilerde Başarısız Devletler Sorunsalı ve Bu Sorunsalın Uluslararası Hukuka Etkileri”. *İÜHFM*, 22(1), 349-362.

Pektaş, U., Ateş, D. (2018). “Uluslararası İlişkilerde Kırılgan Devlet Söylemi: Nedenleri ve yaklaşımlar”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 39(1), 1-14.

Platon. (2007). *Yasalar*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Kabalcı Yayınevi

Keohane, R., Martin, S. (1995). “Kurumsalcı Teori Vaadi.” *Uluslararası Güvenlik*, 20(1), 39-51.

Rothbard, M. N. (2006). “Savaş, Barış ve Devlet”, (Çev. Ü. Çetin), *Liberal Düşünce Dergisi*, 11(60), (41-42), 5-16

Şenel, A. (2011). *Siyasal düşünceler tarihi, Tarih Öncesinde İlkçağda Ortaçağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Turan, Y.E. (2015). “Türk İslam Düşünce Sisteminde İbn-i Haldun’un Devlet Nazariyesi.” *Atatürk İletişim Dergisi*, 9, 197-204.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2019). “Terör”, <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17 Ekim 2019)

Türküne, M. (2012). *Siyaset*. İstanbul: Etkileşim Yayınları

Waltz, K. (2001). *“İnsan Devlet ve Savaş ve Teorik Bir Analiz.”* (birinci baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım

Wendt, A.E. (2013). “Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası.” *Uluslararası İlişkiler*, 10(39), 3-43.

Yenal, S., Beğenirbaş M. (2019). “Değişen Terörizm Konseptinde Latinamerika Ülkelerinde Terörizmin Değerlendirilmesi.” *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 29(2), 203-227.

Zorlu, K., Kırmızıoğlu, H. (2018). “Adam Smith’in Devlet Anlayışı Üzerine Kuramsal Bir İnceleme.” *Akademik Bakış*, 11(22), 77-99.

Elektronik Kaynaklar

Bingöl, O. (2017). “Kırılgan/Başarısız Devletler Endeksi 2017 ve Türkiye. Merkez Strateji.” Enstitüsü-Güncel Değerlendirme. <http://merkezstrateji.com/tr>, (Erişim Tarihi: 28.09.2020)

Murray N.Rothbart, Devletin Anatomisi
<http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/36/20-murray-n-rothbard-devletin-anotomisi>, (Erişim tarihi: 29.09.2020).

Oğuz, Ayşegül(2016). “Liberalizmde Güvenlik Kavramı ve Uluslararası Güvenliğe Getirilen Çözümler”
https://www.researchgate.net/publication/309451708_Liberalizmde_Guvenlik_Kavrami_ve_Uluslararası_Guvenlige_Getirilen_Cozumler (Erişim Tarihi: 26.12.2020).

Gençtürk, Tuğçe. (2012). “Terörizme Farklı Yaklaşımlar”. Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
<http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgencturk/TerrorUluslararası> (Erişim Tarihi, 28.12.2020).

Tuna, Barış; Başarısız Devlet Sorunsalı ve Heywood’a Göre Devlet
https://www.academia.edu/30257708/Başarısız_Devlet_Sorunsalı_Ve_Heywooda_Göre_Devlet (Erişim tarihi: 29.11.2020).

Biçer, Ramazan; (2017). Sıcarı / Sicariler / Siccariler. Güvenlik Terimleri Sözlüğü. T.C. İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Yayınları.
https://www.academia.edu/36925622/SICARI_Sicariler_Siccariler (Erişim tarihi, 15.09.2020).

Altıntaş, Mustafa; Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Kavramının Dönüşümü
<https://siyasalhayvan.com/soguk-savas-sonrasi-guvenlik-kavraminin-donusumu/>
Erişim tarihi,16.09.2020)

Aytekin, Cavit Emre, “Realizm, Liberalizm ve Kopenhag Ekolü Geleneklerinde Güvenlik Kavramı”

[https://www.academia.edu/6637616/Realizm Liberalizm ve Kopenhag Ekol%C3%BC Geleneklerinde G%C3%BCvenlik Kavram%C4%B1](https://www.academia.edu/6637616/Realizm_Liberalizm_ve_Kopenhag_Ekol%C3%BC_Geleneklerinde_G%C3%BCvenlik_Kavram%C4%B1) (Erişim tarihi:27.09.2020)

İnternet:TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi ve TEPAV Bölge Çalışmaları Programı Program Danışmanı: Doç.Dr. Nihat Ali Özcan,<https://www.youtube.com/watch?v=IrQwUZ3fJsk>, (Erişim Tarihi: 13.10.2020).

İnternet: Güvenlik Konuşmaları:Konuşmacı ; Prof. Dr. Ebru Canan Sokullu, <https://trguvenlikportali.com/>, (Erişim tarihi:12.11.2020)

<https://trguvenlikportali.com/>, Güvenlik konuşmaları, Prof. Dr. Sinem Akgül Erişim tarihi: 13.11.2020)

Özev, M.H., Guudle, M.O. “Somali Devlet Çatışması: Somali Güvenlik Devleti Politik Ekonomisini Yeniden İncelemek (1969-1991) <https://orsam.org.tr/tr/somali-devlet-catismasi-somali-guvenlik-devleti-politik-ekonomisini-yeniden-incelemek-1969-1991/>, Erişim Tarihi: 20.12.2020)

Gök , Naim; Başarısız Devletler https://www.academia.edu/35421271/BA%C5%9EARISIZ_DEVLETLER_FA%C4%B0LED_STATES (Erişim tarihi :22.11.2020)

<http://www.haksozhaber.net/devrik-lider-ali-abdullah-salih-ile-husiler-arasinda-isbirligi-56566h>, (Erişim tarihi: 12.09.2020).

<http://www.haksozhaber.net/devrik-lider-ali-abdullah-salih-ile-husiler-arasinda-isbirligi-56566http>, (Erişim Tarihi: 04.09.2020)

<http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/devletin-anatomisi.pdf>, (Erişim tarihi: 11.10.2020)

<https://ankasam.org/rusya-cin-iliskileri-dostluga-dayali-stratejik-ittifak-1/>, (Erişim tarihi 06.12.2020)

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/17754> , (Erişim tarihi: 20.11.2020)

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/17904>, (Erişim tarihi 06.12.2020)

https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/finland_en ,5OD58şUKTXU, (Erişim tarihi 09.10.2020)

<https://fragilestatesindex.org/comparative-analysis/>, (Erişim tarihi: 2020)

<https://fragilestatesindex.org/comparative-analysis/>, (Erişim tarihi:11.10.2020)

<https://fragilestatesindex.org/frequently-asked-questions/how-many-countries-are-included-in-the-fragile-states-index/>, (Erişim tarihi 12.12.2020)

https://insamer.com/tr/yemen-raporu-coken-devletin-enkazinda-barisi-arayan-bir-halk_1717 (Erişim Tarihi: 07.10.2020).

<https://marksist.net/MT/Trocki-%20Tek%20Ulkede%20Sosyalizm.htm> , (Erişim tarihi 11.11.2020)

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/800901> (Erişim tarihi: 26.11.2020)

<https://medium.com/@asiyesumeyyetorba/ter%C3%B6rizmin-tan%C4%B1m%C4%B1-tarihi-ve-uygulamalar%C4%B1-8d93aecfe131> (Erişim tarihi: 28.10.2020)

<https://medium.com/@asiyesumeyyetorba/ter%C3%B6rizmin-tan%C4%B1m%C4%B1-tarihi-ve-uygulamalar%C4%B1-8d93aecfe131>, (Erişim tarihi:28.10.2020)

<https://tarihibilgi.org/abd-baskanlari-ve-doktrinleri/>, (Erişim tarihi 06.10.2020)

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/guney-sudan-da-ic-savas-ve-baris-sureci/1310111>, (Erişim Tarihi:19.10.2020).

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/155587> (Erişim tarihi 15.12.2020)

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/guney-sudan-da-ic-savas-ve-baris-sureci/1310111#>, (Erişim tarihi: 26.10.2020)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/milyonlarca-cocuk-ulkelerinden-goc-etmek-zorunda-kaliyor/1268789awlfI>, (Erişim Tarihi: 11.08.2020).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-goc-orgutu-yemende-2020nin-basindan-bu-yana-100-bin-kisi-yerinden-edildi-/1917635>, (Erişim tarihi04.10.2020)

<https://www.dw.com/tr/ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1z-devletler-k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486>, (Erişim tarihi: 10.11.2020)

<https://www.dw.com/tr/ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1z-devletler-k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486>, (Erişim tarihi: 15.11.2020)

<https://www.dw.com/tr/ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1z-devletler-k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486>, (Erişim Tarihi: 10.11.2020)

<https://www.dw.com/tr/be%C5%9F-ba%C5%9Fl%C4%B1kta-yemen-sava%C5%9F%C4%B1/a-46160545>, (Erişim tarihi: 07.09.2020)

<https://www.egm.gov.tr/kom/isbirligi-ihitiyaci>, (Erişim Tarihi: 12.12.2020)

<https://www.haberler.com/somali-de-seller-nedeniyle-341-bini-askin-kisi-goc-13682947-haberi/>, (Erişim Tarihi: 04.12.2020)

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dunya-bu-felakete-dur-demek-zorunda-18352113> ,(Erişim tarihi: 07.10.2020)

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dunya-bu-felakete-dur-demek-zorunda-18352113>, (Erişim tarihi: 11.09.2020).

<https://www.indyturk.com/node/19901/d%C3%BCnya/>, (Erişim tarihi 08.12.2020)

<https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/glastnost-aciklik-ve-perestroyka-yeniden-yapilandirma-379> , (Erişim tarihi 19.11.2020)

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/590402>, (Erişim tarihi :20.12.2020)

https://www.academia.edu/3549659/21_Y%C3%BCzy%C4%B1da_Yeni_G%C3%BCvenlik_Anlay%C4%B1%C5%9Flar%C4%B1_ve_Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%C4%B1, (Erişim tarihi:15.10.2020)

<https://dipam.org/vekalet-savaslari-ikinci-kongo-savasi-ornegi/> (Erişim tarihi 19.12.2020).

<https://www.youtube.com/watch?v=IrQwUZ3fJsk>, (Erişim Tarihi: 25.10.2020)

<https://fragilestatesindex.org/analytics/fsi-heat-map/> (Erişim tarihi:20.12.2020)

<https://medium.com/hariciye/1973-petrol-krizi-etkileri-ve-sonu%C3%A7lar%C4%B1-7ec1d90ad4a1> (Erişim tarihi: 26.12.2020)

<https://politikakademi.org/2011/03/eisenhower-doktrini-ve-turkiyeye-etkileri-2/> (erişim tarihi 20.12.2020)

Günaltay, A. (2013. 3.31). tarihinde www.dw.com:
<https://www.dw.com/tr/ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1z-devletler->

[k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486](https://www.k%C3%BCresel-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-tehdit-ediyor/a-16711486), (Erişim tarihi: 05.10.2020)

<https://fragilestatesindex.org/2017/05/13/fragile-states-index-and-cast-framework-methodology/>, (Erişim tarihi 12.12.2020)

<https://fragilestatesindex.org/indicators/x1/>, (Erişim tarihi: 13.10.2020)

<http://www.tuicakademi.org/guvenlik-ikilemi/> (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

<https://fas.org/sgp/crs/index.html> (Erişim tarihi 16.06.2020)

<https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 02.07.2020)

<https://www.youtube.com/watch?v=4PElBIRQbEk>, (Erişim tarihi: 10.07.2020)

<https://fragilestatesindex.org/data/>, (Erişim tarihi: 15.08.2020)

<https://trguvenlikportali.com/>, (Erişim tarihi: 01.09.2020)

<https://trguvenlikportali.com/>, (Erişim tarihi: 01.09.2020)

<https://fragilestatesindex.org/country-data/>, (Erişim tarihi 11.09.2020)

<https://trguvenlikportali.com/>, (Erişim tarihi: 01.10.2020)

<https://www.hurriyet.com.tr/>, (Erişim tarihi : 04.10.2020)

<https://islamansiklopedisi.org.tr>, (Erişim tarihi: 12.10.2020)

<https://fragilestatesindex.org/data/>, (Erişim tarihi: 17.10.2020)

<https://fragilestatesindex.org/data/>, (Erişim tarihi: 17.10.2020)

<https://www.aa.com.tr>, (Erişim Tarihi: 29.10.2020)

<https://trguvenlikportali.com/>, (Erişim tarihi: 05.11.2020)

<https://tarihbilgi.org/devlet-nedir/>, (Erişim tarihi 17.11.2020)

trguvenlikportali.com, (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

<https://tr.euronews.com/tag/boko-haram> (Erişim Tarihi: 22.11.2020)

trguvenlikportali.com, (Erişim tarihi :28.11.2020)

<https://trguvenlikportali.com/>, (Erişim tarihi:06.12.2020)

<http://madde14.org/index.php?title=FRONTEX>, (Erişim tarihi 13.12.2020)

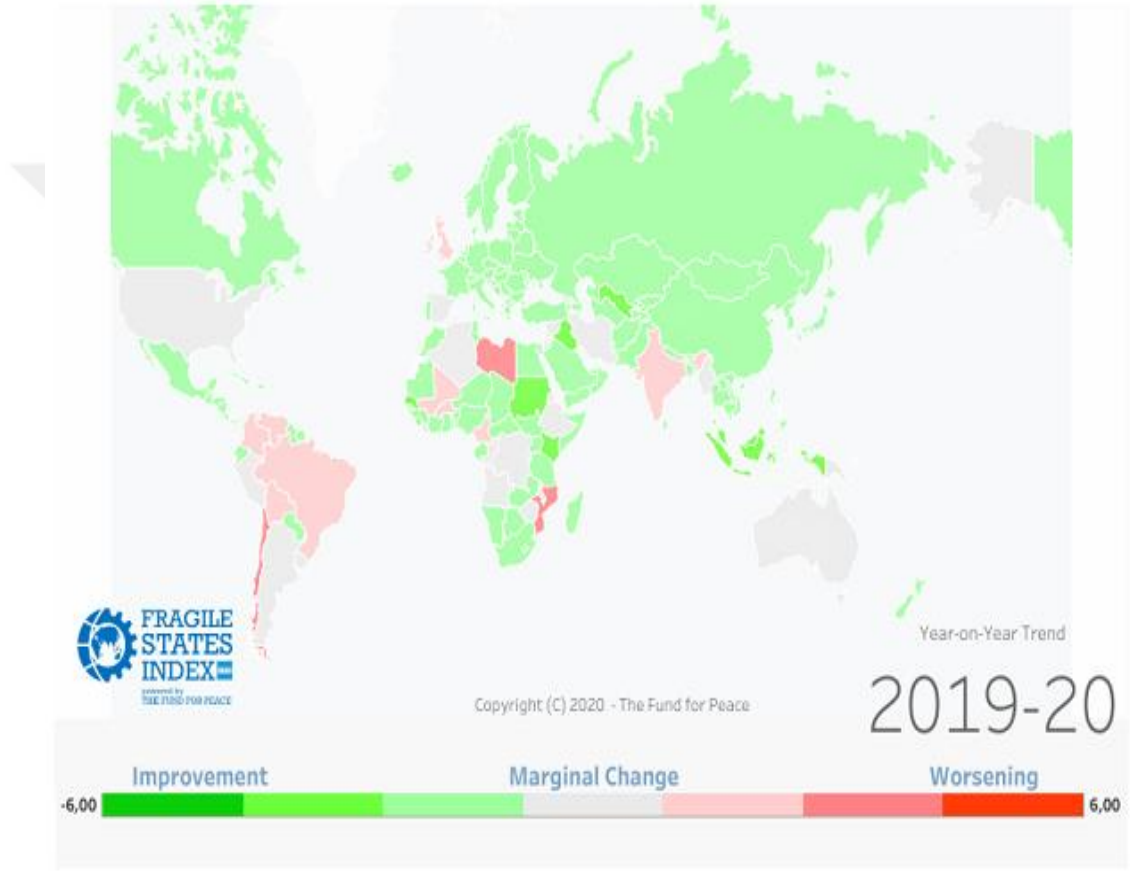
<https://fragilestatesindex.org/trends/> (Erişim tarihi: 21.12.2020)

<https://fragilestatesindex.org/data/>, (Erişim tarihi: 22.12.2020)

EKLER

Şekil 1: Başarısız Devletler Endeksi: Dünya Haritası Üzerindeki Konumları

Kaynak: <https://fragilestatesindex.org/trends/> (Erişim tarihi: 20.12.2020)

Şekil 2: 2020 Başarısız Devletler Sıralaması İlk 50

Fragile States Index 2020

Select Year: 2020

Highlight a Specific Country
No items highlighted

Sort by Indicator: Hover your mouse at the top of the column you wish to sort ..

Total

SA FE GG EC UD HF SL PS HR DP RD EX

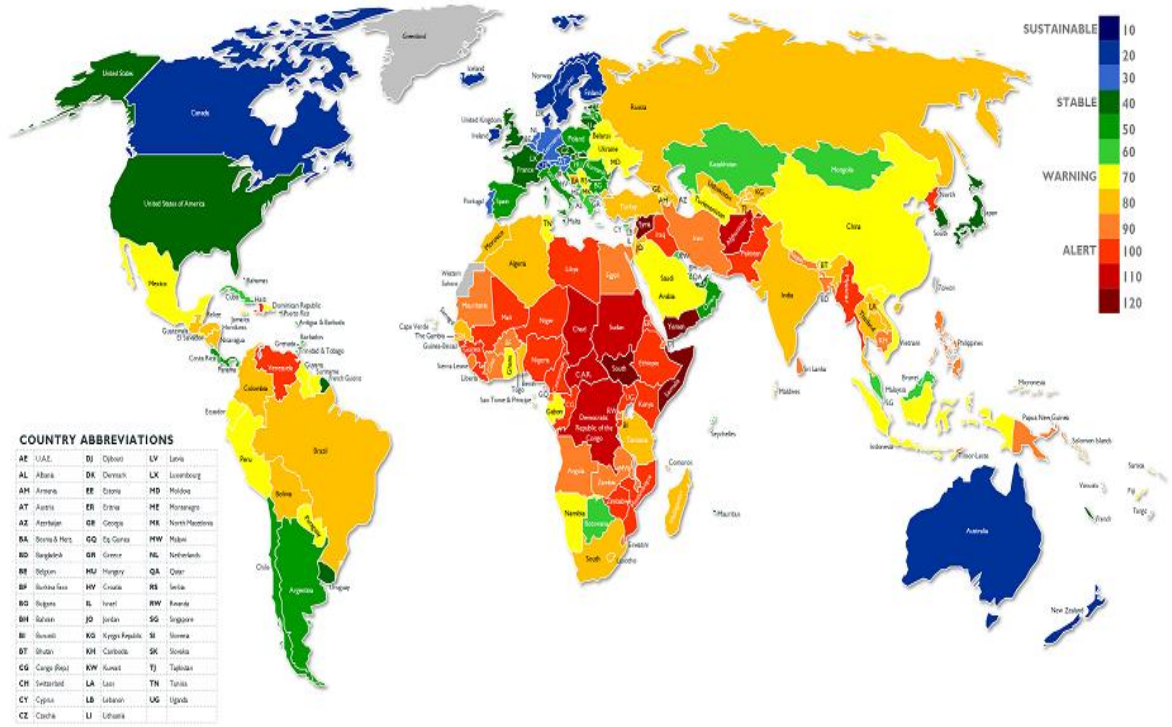
Countries	Rank	Total	SA	FE	GG	EC	UD	HF	SL	PS	HR	DP	RD	EX
Yemen	1st	112.4	9.7	10.0	9.7	9.4	7.8	7.0	9.9	9.5	10.0	9.8	9.7	10.0
Somalia	2nd	110.9	9.8	10.0	8.6	9.1	9.4	8.9	8.9	9.1	9.0	10.0	9.1	9.0
South Sudan	3rd	110.8	9.4	9.7	9.1	9.5	9.2	6.8	9.9	9.5	9.0	9.5	9.7	9.5
Syria	4th	110.7	9.9	9.9	10.0	8.7	7.2	8.4	10.0	9.1	10.0	7.6	10.0	10.0
Congo, D.R.	5th	109.4	8.5	9.8	9.7	8.0	8.6	6.9	9.7	9.5	9.5	9.8	10.0	9.4
Central African Republic	6th	107.5	8.3	9.7	8.0	8.4	9.9	6.8	8.9	10.0	9.2	8.8	10.0	9.5
Chad	7th	106.4	9.2	9.5	8.3	8.5	8.9	8.4	9.3	9.4	8.5	9.6	9.2	7.7
Sudan	8th	104.8	8.4	9.4	9.4	8.1	8.0	8.0	9.3	8.3	8.9	9.1	9.3	8.6
Afghanistan	9th	102.9	9.9	8.9	7.5	8.3	7.7	7.5	9.0	9.5	7.6	9.0	9.3	8.6
Zimbabwe	10th	99.2	8.5	10.0	6.4	8.6	7.6	7.0	9.1	8.7	8.3	9.3	8.5	7.2
Cameroon	11th	97.9	8.2	9.3	8.6	6.8	7.7	7.6	8.9	8.3	7.8	8.8	8.6	7.3
Burundi	11th	97.9	8.3	7.9	7.6	8.5	7.3	5.9	9.1	7.9	9.1	9.2	8.5	8.5
Haiti	13th	97.7	6.9	9.6	5.6	8.5	9.1	8.1	9.1	9.3	6.9	8.2	7.1	9.3
Nigeria	14th	97.3	8.7	9.9	9.1	7.9	7.8	6.6	8.1	8.9	8.4	9.3	6.9	5.7
Guinea	15th	97.2	8.3	9.6	9.2	8.3	7.0	6.8	9.9	9.2	6.8	8.3	7.3	6.5
Mali	16th	96.0	9.5	5.7	8.4	7.3	7.0	8.0	7.0	8.8	7.7	8.6	8.4	9.6
Iraq	17th	95.9	8.2	9.6	8.5	5.6	6.4	6.8	9.1	8.4	7.8	8.1	8.6	8.8
Eritrea	18th	95.8	6.5	8.1	8.0	7.4	8.6	8.8	9.4	7.5	8.7	8.2	7.7	7.0
Niger	19th	95.3	8.8	8.9	7.8	6.8	7.7	7.3	7.0	9.2	6.9	8.7	8.4	7.8
Libya	20th	95.2	9.5	9.7	7.8	8.0	5.3	5.7	9.8	6.9	9.4	5.3	8.0	9.8
Ethiopia	21st	94.6	7.9	8.9	9.0	6.1	6.2	6.3	8.5	8.3	7.9	9.1	8.8	7.6
Myanmar	22nd	94.0	8.8	8.0	9.8	5.0	7.0	6.8	8.0	8.4	9.4	6.3	9.1	7.4
Guinea Bissau	23rd	92.9	8.0	9.6	4.6	7.4	9.4	7.2	8.6	8.6	6.9	8.4	6.4	7.7
Uganda	24th	92.8	7.2	8.9	8.0	6.0	6.8	7.0	8.3	7.3	7.7	9.2	8.8	7.6
Pakistan	25th	92.1	8.2	9.0	9.1	7.1	5.6	6.5	7.6	7.7	7.1	7.9	7.8	8.5
Congo Republic	25th	92.1	7.3	6.7	8.1	7.8	8.4	7.1	9.1	8.6	8.1	8.0	6.7	6.2
Mozambique	27th	91.7	6.8	7.1	5.3	8.3	9.5	7.4	7.3	9.4	5.3	9.8	7.6	7.9
Venezuela	28th	91.2	7.2	9.2	7.3	8.7	6.6	6.4	9.3	8.4	9.0	6.5	6.6	6.0
Kenya	29th	90.3	7.7	8.6	8.3	6.5	7.3	6.9	7.9	7.7	6.5	8.3	7.4	7.2
North Korea	30th	90.2	8.3	8.5	5.5	8.6	7.2	4.1	9.9	8.3	9.4	6.8	4.1	9.5
Liberia	31st	90.0	6.9	8.3	4.9	8.3	7.5	7.2	7.1	9.0	6.2	8.5	7.8	8.4
Cote d'Ivoire	32nd	89.7	7.1	9.1	7.6	6.4	7.5	6.7	7.0	8.1	7.0	8.2	6.9	8.1
Mauritania	33rd	88.7	6.6	8.8	7.3	6.8	5.9	6.6	8.0	8.4	7.2	8.5	7.6	7.1
Angola	34th	87.3	7.1	7.2	7.8	6.9	9.0	6.3	8.0	8.7	6.4	8.8	6.2	4.9
Rwanda	35th	86.0	6.1	8.0	9.9	5.9	7.8	6.8	6.9	6.5	6.3	7.5	7.8	6.6
Egypt	35th	86.0	7.9	9.1	8.6	7.6	5.4	5.3	8.6	4.2	9.7	6.2	6.4	7.0
Burkina Faso	37th	85.9	8.7	7.8	4.4	6.7	7.3	7.1	6.2	8.4	5.7	8.6	7.0	8.0
Togo	38th	85.8	6.7	7.6	5.7	6.7	8.4	7.2	8.5	8.2	6.9	7.5	6.6	5.8
Bangladesh	39th	85.7	7.3	9.3	8.3	5.8	6.0	7.3	7.3	7.2	7.0	7.1	7.6	5.5
Lebanon	40th	84.7	7.8	9.6	8.2	7.0	4.9	5.9	7.4	4.8	6.9	4.7	8.7	8.8
Zambia	41st	84.5	4.8	5.9	5.0	7.8	9.4	7.0	7.8	7.7	7.1	9.4	5.8	6.7
Sierra Leone	42nd	84.4	4.1	7.8	5.9	8.3	8.0	7.7	6.0	8.5	5.2	8.8	7.1	7.0
Malawi	43rd	84.0	5.1	8.1	5.0	7.7	8.1	7.1	6.6	7.9	5.6	9.4	5.7	7.7
Iran	44th	83.4	7.2	9.6	9.6	7.2	5.0	5.6	9.2	3.7	9.2	4.5	5.6	7.0
Eswatini	45th	83.0	5.4	6.8	2.5	9.5	7.9	6.7	8.6	7.2	8.5	8.6	4.3	7.0
Equatorial Guinea	45th	83.0	6.2	8.2	6.6	5.7	8.0	4.6	9.8	8.4	8.3	8.2	4.8	4.1
Timor-Leste	47th	82.7	6.5	8.3	5.6	7.2	6.5	7.3	5.8	7.6	4.4	8.9	5.7	8.9
Djibouti	47th	82.7	5.6	7.3	5.6	6.7	7.4	4.9	8.1	7.3	7.4	7.5	7.0	7.9
Nepal	49th	82.6	5.6	8.8	9.7	5.3	5.8	6.1	6.3	6.3	6.8	8.1	7.5	6.2
Papua New Guinea	50th	82.3	7.0	7.1	5.4	6.7	9.1	6.8	6.0	9.2	6.9	7.6	4.6	5.9

Kaynak : <https://fragilestatesindex.org/data/> (Erişim tarihi: 22.12.2020)

Şekil 3: Dünya Eğilim Haritası

THE WORLD IN 2020

Kaynak : <https://fragilestatesindex.org/analytics/fsi-heat-map/> (Erişim tarihi:20.12.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı Erzengin, Ferit

Uyruğu T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri

Telefon

E-mail

Eğitim

Derece

Eğitim Birimi

Mezuniyet Tarihi

Yüksek Lisans

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
(Uluslararası Politik Ekonomi)

13.01.2021

Lisans

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
(Kamu Yönetimi Bölümü)

01.06.2015

İş Deneyimi

Yer

Görev

20/12/2018-30/09/2020

Van

Müşteri Temsilcisi

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap okumak, Belgesel izlemek, TV izlemek, Makale yazmak.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

26/01/2021

Tez Başlığı / Konusu:

“Bir Uluslararası Güvenlik Sorunu Olarak Başarısız Devletler”

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 100 sayfalık kısmına ilişkin, 28/12/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinalite raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %17 (Yüzde 17) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinalite Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

26/01/2020

.....
Ferit ERZENGİN

Adı Soyadı : Ferit Erzengin

Öğrenci No : 2017043

Anabilim Dalı : Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Programı Dalı

Programı: Uluslararası Politik Ekonomi

Statüsü : Y.Lisans ☐

Doktora ☐

DANIŞMAN

ONAYI

Dr. Öğr. Üyesi Hakan Karaaslan

26.01.2021

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

...../...../201.....

Prof. Dr. Bekir KOÇLAR